

การคุ้มครองพยาน : ศึกษาเฉพาะกรณีที่พยานเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ

นาวาตรี ยงยุทธ แต่สุชะวัฒน์

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

WITNESS PROTECTION: STUDIES ON DETAINED WITNESS

Lieutenant Commander Yongyut Taesukhawat

ศูนย์วิทยุโทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การคุ้มครองพยาน : ศึกษาเฉพาะกรณีที่พยานเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ

โดย

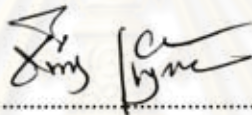
นาวาตรี ยงยุทธ แต่สุขะวัฒน์

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโญภาส

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทนิติศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ธิตีพันธุ์ เชื้อบุญชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

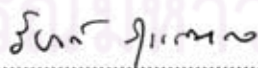
.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ มัทธา จิตริ์ตน์)

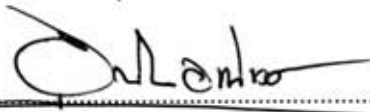
.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโญภาส)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(อาจารย์ รื่นวดี สุวรรณมงคล)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(อาจารย์ ดร.อุทัย อาทิเวช)

ขยยุทธ แต่สุขะวัฒน์: การคุ้มครองพยาน: ศึกษาเฉพาะกรณีพิพยานเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ.

(WITNESS PROTECTION : STUDIES ON DETAINED WITNESS)

อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ศ. วีระพงษ์ บุญโญภาส, 121 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงมาตรการต่างๆ ในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดเป็นมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยศึกษามาตรการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ปรกอบกับศึกษาเทียบเคียงกับระบบคุ้มครองพยานในเรือนจำ และกฎหมายคุ้มครองพยานในต่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่ามาตรการคุ้มครองพยานทั้งมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ยังไม่เพียงพอในการที่จะให้ความคุ้มครองแก่พยานบุคคลที่มีสถานภาพเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยเหตุผลที่ว่าหากผู้ต้องขังเป็นพยานในการกระทำความผิดแล้วไม่อาจเปลี่ยนภูมิถิ่นเนา เปลี่ยนชื่อหรือเปลี่ยนอาชีพได้อีก การคุ้มครองพยานซึ่งเป็นมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ นอกจากนี้พบว่ายังมีปัญหาบางประการ อาทิ ปัญหาเกี่ยวกับการจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย ปัญหาเกี่ยวกับการย้ายที่อยู่ การเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลและการดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพที่เหมาะสมต่อไปในอนาคต ดังนั้นจึงสมควรกำหนดมาตรการพิเศษขึ้นมาเสริมเพื่อให้มีมาตรการที่เหมาะสมในการคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยให้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กับกรมราชทัณฑ์ ในการประสานงานกรณีพิพยานในคดีอาญาเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ นอกจากนี้ควรจะมีการให้ความรับรองแก่พยานว่าจะได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยอันเนื่องมาจากการ ไปเป็นพยาน และพยานจะได้รับเงินค่าตอบแทนในช่วงเวลาที่เป็นพยานตลอดจนดูแลผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นญาติสนิท เช่น บิดา มารดา สามีภรรยา บุตรของพยาน นอกจากนี้ควรนำระบบการคุ้มครองพยานในมาตรการของต่างประเทศมาปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสมเพื่อให้การคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าต่อกระบวนการยุติธรรมต่อไป

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....ลายมือชื่อนิติศ.....ศ.ศ. บุญ ๕๖.
ปีการศึกษา.....2551.....ลายมือชื่ออ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5086024734 : MAJOR LAWS

KEYWORDS : WITNESS PROTECTION/DETAINED WITNESS

YONGYUT TAESUKHAWAT: WITNESS PROTECTION: STUDIES ON DETAINED WITNESS.

ADVISOR : PROF. VIRAPHONG BOONYOBHAS, 121 pp.

This thesis focuses on all sorts of methods relating to protect witness in criminal case for appropriate course to determine the extraordinary measure for protecting the detained witness by studying the measure of Witness Protection Act, B.E. 2003. Also, compares with local law and International law involved with witness protection.

This research, I found that both general measure and extraordinary measure which are legislated in Witness Protection Act, B.E. 2003 are improperly to protect the detained witness. As the reason, if the detained witness shall be involved in the wrong action, that person is unable to change his habitat, name or occupation. Besides, some problem is regard with the general measure and the extraordinary measure of witness protection such as problem relating to the safeguard place, removal, changing name or surname and appropriate occupation conduct in future. There should be extraordinary measure to support the detained witness protection. Also, there should be agreement of understanding between Rights and Liberties Protection Department and Department of Corrections for coordinating in case of witness of criminal case is detained witness. Furthermore, there should be a certification which the detained witness will be protected safely including the closed cousin such as parent and family as well as get the compensation because that person is to be a witness in proceeding. Moreover, witness shall System of international extraordinary measure to adapt with the detained witness protection for higher effectiveness and progress of the justice.

Field of Study:Laws.....Student's Signature:

L-Cdr. Yangyut T.

Academic Year:2008.....Advisor's Signature:

V. Boonyobhas

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความอนุเคราะห์เป็นอย่างยิ่งจากท่านศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโญภาส ที่ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้กับผู้เขียนในการทำวิทยานิพนธ์ และท่านอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวา ที่ได้กรุณาผู้เขียนรับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ โดยที่นอกจากทั้งสองท่านจะได้ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และแนวคิดอันมีค่าในการทำวิทยานิพนธ์มาตลอดแล้ว ท่านทั้งสองยังได้สละเวลาอันมีค่าในการตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วย ซึ่งผู้เขียนมีความรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาของท่านอาจารย์ทั้งสองเป็นอย่างมาก และ ขอกราบขอบพระคุณอย่างยิ่งไว้ ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์มัทยา จิตติรัตน์ สำหรับความเมตตาที่ท่านให้แก่ผู้เขียนมาโดยตลอด ทั้งการแนะนำผู้เขียนในการทำวิทยานิพนธ์และรับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ รวมทั้งท่านอาจารย์ธีรนิติ สุวรรณมงคล ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้ และให้คำแนะนำอันมีค่าทางวิชาการแก่ผู้เขียน ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณที่ ๆ บรรณารักษ์ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านในความช่วยเหลือและไม่ตรีจิตที่มีต่อผู้เขียน รวมถึงที่ ๆ บัณฑิตวิทยาลัยคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ช่วยดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดทำวิทยานิพนธ์จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงเป็นรูปเล่มได้

ท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจแก่ผู้เขียนมาโดยตลอดการทำวิทยานิพนธ์

ประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบเป็นกตเวทิตาคุณแก่ บิดา มารดา คณาจารย์ ตลอดจนทุกท่านที่มีพระคุณแก่ผู้เขียน และผู้เขียนขออ้อมรับไว้เพียงผู้เดียวในความบกพร่องไม่สมบูรณ์ใด ๆ ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	2
1.4 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.5 วิธีการศึกษา.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2 การให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษในกฎหมายไทย.....	4
2.1 หลักการทั่วไป ในการคุ้มครองพยาน ในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546.....	4
2.2 ขั้นตอนในการดำเนินการเพื่อใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานในคดี อาญา.....	7
2.2.1 การยื่นคำร้องขอ.....	7
2.2.2 การให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาโดยมาตรการพิเศษ.....	9
2.2.3 การเบิกจ่ายและการตรวจสอบบัญชี.....	10
2.2.4 การรักษาความลับในกระบวนการให้ความคุ้มครองพยาน.....	12
2.2.5 การยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยาน.....	12
2.2.6 การประสานงานกับหน่วยงานอื่นในการให้ความคุ้มครองพยานใน มาตรการพิเศษ.....	13
2.2.7 ปัญหาการให้ความคุ้มครองพยานในมาตรการพิเศษ.....	15

	หน้า
2.3	หลักการตามพระราชบัญญัติความร่วมมือในการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2535.. 20
2.4	หลักการ ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วย การให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ถูกคุมขัง หรือผู้ถูกกักกัน ในคดีอาญา ในความควบคุม ของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ.2549..... 24
2.5	ระดับของการให้ความคุ้มครองพยานและน้ำหนักคำให้การของพยาน..... 28
2.5.1	พยานทั่วไป..... 28
2.5.2	พยานที่เป็นผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล..... 29
2.5.3	พยานที่เป็นนักโทษเด็ดขาดในเรือนจำ..... 29
2.6	เหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องมีการคุ้มครองพยานในเรือนจำ..... 30
2.7	ปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ..... 32
บทที่ 3	การให้ความคุ้มครองพยานในกฎหมายต่างประเทศ..... 43
3.1	มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศสหรัฐอเมริกา..... 44
3.2	มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศออสเตรเลีย..... 54
3.3	มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศเยอรมัน..... 59
3.4	มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศฝรั่งเศส..... 63
3.5	มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศอังกฤษ..... 70
3.6	มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศนิวซีแลนด์..... 77
3.7	มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศญี่ปุ่น..... 79
บทที่ 4	วิเคราะห์เปรียบเทียบ การคุ้มครองพยาน ตามมาตรการพิเศษ ของไทย กับ ต่างประเทศและแนวทางที่เหมาะสมกับประเทศไทย..... 88
4.1	วิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการคุ้มครองพยานของไทยกับต่างประเทศ..... 88
4.2	แนวทางการพัฒนาระบบการคุ้มครองพยาน ตามมาตรการพิเศษทั้งในระยะสั้นและระยะยาว..... 98
4.3	แนวทางแก้ไขปัญหา โดยวิเคราะห์มาตรการสืบพยานล่วงหน้าในกรณีผู้ต้องขังเป็นพยานปากสำคัญเพื่อลดความเสี่ยงของผู้ต้องขัง..... 99

	หน้า
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	102
5.1 บทสรุป.....	102
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	107
รายการอ้างอิง.....	113
ภาคผนวก.....	115
ภาคผนวก ก. บันทึกข้อตกลงว่า ด้วยการปฏิบัติ และประสานงานการให้ความ คุ้มครองพยานที่ เป็นผู้ถูกคุมขัง หรือถูกกักกัน ในคดีอาญาระหว่าง กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกับกรมราชทัณฑ์.....	116
ภาคผนวก ข. คำร้องให้คุ้มครองพยาน.....	119
ภาคผนวก ค. คำขอให้ช่วยคุ้มครองพยาน.....	120
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	121

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	แสดงงบประมาณที่ใช้ในการคุ้มครองพยาน.....	16
ตารางที่ 2	สถิติจำนวนพยานที่ยื่นคำร้องขอรับการคุ้มครองและผลการพิจารณา.....	17
ตารางที่ 3	สถิติจำนวนพยานที่ยื่น คำร้อง ขอรับการคุ้มครอง ความปลอดภัย ในพื้นที่ ต่างๆ.....	18
ตารางที่ 4	สถิติกลุ่มความผิดอาญาที่พยานยื่นคำร้องขอรับการคุ้มครองความปลอดภัย.	19
ตารางที่ 5	สรุป ระบบการให้ความคุ้มครองพยาน ในคดีอาญา ของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	81
ตารางที่ 6	สรุประบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศออสเตรเลีย..	82
ตารางที่ 7	สรุประบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศเยอรมัน.....	83
ตารางที่ 8	สรุประบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส.....	84
ตารางที่ 9	สรุประบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทย.....	85
ตารางที่ 10	สรุประบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทย.....	86
ตารางที่ 11	สรุประบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทย.....	87

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ซึ่งได้ประกาศใช้มีผลบังคับใช้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 ได้กำหนดมาตรการในการคุ้มครองพยานไว้หลายประการเพื่อให้พยานบุคคลในคดีอาญาได้รับความปลอดภัยทั้งในด้านชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียงทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยานทั้งก่อน ขณะและหลังการมาเป็นพยานซึ่งนับว่าเป็นมิติใหม่ของประเทศไทยในการคุ้มครองพยาน แต่ในทางปฏิบัติกฎหมายดังกล่าวยังมีปัญหาอุปสรรคหลายประการในการที่จะได้มาซึ่งพยานบุคคล เนื่องจากประชาชนยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกระบวนการยุติธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำผิดและบุคคลที่จะมาเป็นพยาน รวมถึงการสูญเสียรายได้จากการประกอบอาชีพหรือการเสียเวลาในการที่จะต้องมาเป็นพยานอุปสรรคที่สำคัญที่สุดคือในปัจจุบัน มาตรการทางกฎหมายที่ใช้อยู่ไม่สามารถคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ ได้เท่าที่ควร

เนื่องจากในกระบวนการยุติธรรมทางคดีอาญานั้น กระบวนการพิจารณาความอาญากำหนดให้โจทก์มีหน้าที่ต้องนำสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยต่อหน้าจำเลยในศาล เพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่สำคัญเพื่อนำสืบพิสูจน์ความผิดจำเลยต่อศาลในคดีจนสิ้นสงสัยว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นจริง ศาลจึงจะพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยได้ตามกฎหมาย ดังนั้นโจทก์จึงจำเป็นต้องมีพยานหลักฐานที่สำคัญในคดี และ โจทก์จำเป็นต้องรักษาพยานหลักฐานนั้นไว้ ไม่ว่าจะเป็นพยานวัตถุพยานเอกสาร พยานบุคคล โดยเฉพาะพยานบุคคลที่เป็นประจักษ์พยาน มิฉะนั้นคดีสำคัญ ๆ อาจถูกยกฟ้องตัวอย่างเช่น คดีภาพ 50 ไร่ คดีคุณรักเกียรติ สุขคณะ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ประจักษ์พยานจึงควรได้รับการคุ้มครองเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะประจักษ์พยานนั้นจะตกเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำหรือไม่ โดยเฉพาะพยานที่เป็นจำเลยที่ผู้ต้องขังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลและพยานที่เป็นนักโทษเด็ดขาดในเรือนจำ ถือได้ว่ามีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการคุ้มครองด้วยเช่นกัน แม้จะมีความเห็นว่าการที่พยานต้องขังในเรือนจำย่อมมีความปลอดภัยต่อชีวิตมากกว่าพยานซึ่งอยู่นอกเรือนจำ แต่อิทธิพลของผู้กระทำความผิดที่คุกคามชีวิตของพยานตลอดจนครอบครัวของพยานยังคงมีอยู่ ดังนั้น หากพยานที่ตกเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำรู้สึกถึง

ความไม่ปลอดภัย และรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองได้ ก็จะทำให้ขาดพยานสำคัญ ซึ่งจะมีผลต่อการพิสูจน์หลักฐานในคดีได้ นอกจากนี้พยานที่เป็ผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น กฎหมายให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงเท่านั้น และเนื่องจากในเรือนจำนั้นก็มีคนมากมายมีทั้งคนดี และคนไม่ดีปะปนกัน จึงอาจมีภัยอันตรายต่อพยานนั้นได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการคุ้มครองพยาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประจักษ์พยานที่ตกเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

เมื่อพิจารณา พ.ร.บ. จะเห็นได้ว่าไม่มีการกำหนดมาตรการใดที่ชัดเจนแน่นอนในกรณีที่พยานบุคคลในคดีอาญาเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำว่าจะต้องให้ความคุ้มครองอย่างไร เพราะมาตรการที่กำหนดไว้ในกฎหมายไม่อาจนำมาใช้ได้กับบุคคลที่เป็ผู้ต้องขังในเรือนจำ เมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน เช่น ไม่อาจเปลี่ยนภูมิลำเนา เปลี่ยนชื่อ หรือเปลี่ยนอาชีพได้ นอกจากนี้หลังจากที่พยานมาให้การหรือคดีสิ้นสุดลงแล้ว ก็ยังไม่มีมาตรการข้อใดที่รับประกันได้ว่าพยานบุคคลที่เป็ผู้ต้องขังในเรือนจำจะได้กลับคืนสู่สถานภาพเดิมหรือได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเท่าที่พยานควรได้รับในระหว่างที่พยานเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน อาทิ ค่าตอบแทนต่าง ๆ ความดีความชอบต่าง ๆ เป็นต้น

การศึกษาวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่การหาแนวทางที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลที่เป็ผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยการศึกษากฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเพื่อค้นคว้าว่าในต่างประเทศได้มีการกำหนดมาตรการสำหรับคุ้มครองพยานที่เป็ผู้ต้องขังในเรือนจำไว้อย่างไร รวมถึงกฎหมายอื่น ๆ เพื่อจะได้นำมาปรับใช้และเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการในการคุ้มครองพยานที่เป็ผู้ต้องขังในเรือนจำต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546
2. เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินการและมาตรการพิเศษคุ้มครองพยานของประเทศไทย และ ต่าง ประเทศ
3. เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในการกำหนดเป็นมาตรการพิเศษคุ้มครองพยานที่เป็ผู้ต้องขังในเรือนจำ

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาวิเคราะห์มาตรการพิเศษในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 และศึกษากฎหมายคุ้มครองพยานในต่างประเทศ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาวิเคราะห์หาแนวทางที่เหมาะสมในการคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ

1.4 สมมติฐานของการศึกษา

ปัจจุบันประเทศไทยมีมาตรการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 แต่มาตรการพิเศษที่กำหนดไว้ยังไม่มีความชัดเจนและไม่สามารถที่จะสร้างความมั่นใจให้แก่พยานที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำว่าจะได้รับความคุ้มครองได้อย่างปลอดภัยเพียงพอในส่วนที่เกี่ยวกับตัวพยาน เนื่องจากสภาพบังคับในเรือนจำไม่อาจนำมาใช้ในการคุ้มครองพยานได้ ตลอดจนยังขาดมาตรการที่เหมาะสมในการคุ้มครองผู้ที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับพยานที่ ต้องขัง ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการแสวงหามาตรการพิเศษที่เหมาะสม โดยศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการตามกฎหมายของประเทศต่างๆ เพื่อนำมาบังคับใช้ต่อไป

1.5 วิธีการศึกษา

1. วิจัยเอกสารจากกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งเอกสารบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา
2. การวิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการคุ้มครองพยานรวมถึงผู้ที่เคยเป็นพยานในคดีอาญา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์และมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546
2. ทำให้ทราบรูปแบบการดำเนินการและมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานของประเทศไทยและต่างประเทศ
3. ให้ได้แนวทางที่เหมาะสมเพื่อกำหนดเป็นมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ

บทที่ 2

การให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษในกฎหมายไทย

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 8 ถึง มาตรา 12 ได้ กำหนดระบบการให้ความคุ้มครองพยานในมาตรการพิเศษ ซึ่งต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และมีระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภรรยาผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 กำหนดหลักเกณฑ์ค่าใช้จ่าย และการเบิกค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษไว้ ดังมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 หลักการทั่วไปในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

การให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญานั้น ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้แบ่งมาตรการ ในการให้ความคุ้มครองไว้ 2 ระดับ คือ การใช้มาตรการทั่วไปตามความในหมวด 1 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และการให้มาตรการพิเศษตามความในหมวด 2 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนจะได้กล่าวถึง การใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ซึ่งเป็นมาตรการที่นำมาใช้ในการคุ้มครองพยานในคดีที่สำคัญ อาทิเช่น คดีที่เกี่ยวกับความมั่นคง หรือองค์การอาชญากรรมระหว่างประเทศ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คดีความผิดฐานฟอกเงิน คดีทุจริต คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ เป็นต้น

บุคคลผู้ที่จะได้รับการคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยใช้มาตรการพิเศษนั้น มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ในคดีอาญา พ.ศ. 2546 นั้น ได้ให้คำนิยาม ของพยาน ไว้ดังนี้ “พยานบุคคลซึ่งจะมาให้ หรือได้ให้ข้อเท็จจริง ต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน” โดยพยานจักต้องเป็นพยานในคดีตามที่มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

1. คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด
2. คดีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน
3. คดีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
4. คดีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายศุลกากร
5. คดีที่เกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามความในลักษณะ 1 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งจำแนกได้ดังนี้
 - 5.1 คดีความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
 - 5.2 คดีความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร
 - 5.3 คดีความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร
 - 5.4 ความผิดเกี่ยวกับสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ
6. ความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามความในประมวลกฎหมายอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหาพ่อหรือพาไปเพื่อการอนาจาร เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น ซึ่งรวมถึงความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณี ผู้ดูแล หรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณี หรือสถานการค้าประเวณี หรือเป็นผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี
7. ความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรม ตามประมวลกฎหมายอาญา ในความผิดฐานอั้งยี่และช่องโจร รวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำร่วมกัน โดยกลุ่มอาชญากรที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการ หรือองค์กรอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน
8. คดีความผิดที่อัตราโทษอย่างต่ำให้อำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น
9. คดีอื่นๆ นอกเหนือจากคดีข้างต้น ซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองแก่พยาน

นิยามของคำว่า "พยาน" ในมาตรา 3 ควรแก้ไขให้รวมไปถึง "จำเลย" ด้วย

"พยานที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ" หมายถึง พยานที่เป็นจำเลยเป็นผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลและพยานที่เป็นนักโทษเด็ดขาดในเรือนจำ

นอกเหนือจากพยาน ในคดีดังกล่าวข้างต้นแล้ว มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้บัญญัติให้บุคคลดังต่อไปนี้ อาจได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ ในการคุ้มครองพยานเฉกเช่นเดียวกับพยานในกรณีที่เห็นว่า บุคคลดังต่อไปนี้ อาจไม่ได้รับความปลอดภัยหากพยานได้เข้ามาเป็นพยานในคดี ได้แก่

1. สามี ภรรยา ของพยาน
2. บุพการี
3. ผู้สืบสันดาน
4. บุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน

• สถิติผลการดำเนินงานคุ้มครองพยานในคดีอาญา

หน่วย : ราย

การดำเนินการ	ปี 2547	ปี 2548	ปี 2549	ปี 2550	ปี 2551	ปี 2552	รวม
ยื่นคำร้อง	10	90	207	164	217	86	860
เข้าโปรแกรมการคุ้มครอง	6	83	165	138	172	67	698
ยกเลิกคำร้อง	4	7	42	26	45	19	162

หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 2 มีนาคม 2552

ที่มา รายงานประจำปี 2552 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

2.2 ขั้นตอนในการดำเนินการเพื่อใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

2.2.1 การยื่นคำร้องขอ

มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้วางบทบัญญัติอันมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ กล่าวคือ เมื่อมีเหตุแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัยให้บุคคลดังต่อไปนี้ยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้รับมอบหมายเพื่อขอความคุ้มครองพยานโดยมาตรการพิเศษ

1. พยาน
2. บุคคลอื่นซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องกับ อาทิเช่น ผู้เสียหายในคดี
3. พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา
4. พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา
5. พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา

ทั้งนี้หากผู้ยื่นคำร้องเป็นบุคคลตามความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546

ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยจากการที่พยานได้เข้ามาเป็นพยานในคดีอาญา พยานสามารถร้องขอให้บุคคลดังกล่าวข้างต้นได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษในการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาได้เช่นเดียวกับพยาน อย่างไรก็ตามการร้องขอดังกล่าวจะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้นั้นด้วย

นอกเหนือจากที่ได้กำหนดขั้นตอนการขอรับการคุ้มครองโดยมาตรการพิเศษตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 แล้วนั้น กฎกระทรวงว่าด้วยกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่น และการพิจารณาคำร้อง ขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ.2548 กำหนดรายละเอียดในการยื่นคำร้องไว้ดังต่อไปนี้

1. คำร้องต้องทำเป็นหนังสือ โดยระบุชื่อ นามสกุล ที่อยู่ ของพยานหรือบุคคลตาม มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 และผู้ยื่นคำร้อง รวมทั้งระบุพฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพยานหรือบุคคลตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 อาจไม่ได้รับความปลอดภัย

2. ให้ยื่นคำร้องดังกล่าวผ่านหน่วยงานดังต่อไปนี้

หน่วยงานตามประกาศกระทรวงยุติธรรม

- ศูนย์รับเรื่องคดีพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ
- เรือนจำ ทักษสถานกักขัง และสถานกักกันทั่วประเทศ ส่วนราชทัณฑ์ พิเศษสำนักทัณฑวิทยา สังกัดกรมราชทัณฑ์
- สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทุกจังหวัด ศูนย์ฝึกและอบรม เด็กและเยาวชนทุกแห่ง ศูนย์ชุมชนบำบัดเด็กและเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน สังกัดกรมพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน

หน่วยงานตามประกาศกระทรวงกลาโหม

- กรมพระธรรมนูญ จังหวัดทหารบกทุกจังหวัดทหาร เว้นจังหวัดทหารที่เป็นที่ตั้ง ของกองบัญชาการมณฑลทหารบก และมณฑลทหารบกทุกมณฑล ยกเว้นมณฑลทหารบกที่ 11

3. เมื่อได้รับคำร้องแล้ว ให้หน่วยงานตามข้อ 2. ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของคำร้องรวมถึงสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม และแจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบถึงสิทธิและผลกระทบ รวมทั้งความรับผิดชอบเนื่องจากการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน และออกใบรับคำร้องไว้เป็นหลักฐาน

กรณีที่สำนักงานเห็นว่ายังขาดพยานหลักฐานใดให้แจ้งผู้ยื่นคำร้องส่งเพิ่มเติมให้ครบถ้วนภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

4. ให้หน่วยงานที่รับคำร้องเสนอคำร้องดังกล่าวพร้อมกับความเห็นประกอบให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือ ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายพิจารณาสั่งการโดยด่วน

หากหน่วยงานที่เสนอคำร้องมิใช่สำนักงานคุ้มครองพยาน ให้เสนอผ่านสำนักงานคุ้มครองพยาน และเมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานได้รับคำร้องแล้ว ให้เสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายโดยด่วน พร้อมทั้งแจ้งให้พยาน หรือผู้ยื่นคำร้องทราบถึงวันที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายได้รับคำร้อง

5. เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายได้รับคำร้องแล้วให้ พิจารณาสั่งการภายใน 30 วัน โดยหากเห็นว่าใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานให้สั่งไม่รับคำร้อง และแจ้งคำสั่ง พร้อมเหตุผลและสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวให้พยานหรือผู้ยื่นคำร้องทราบโดย รู้ถ้าเห็นว่าควรใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ให้สั่งใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

กรณีไม่พิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน ให้ถือว่าสั่งไม่รับคำร้อง

2.2.2 การให้การคุ้มครองพยานในคดีอาญาโดยมาตรการพิเศษ

เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมสั่งการให้มีการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานสำนักงานคุ้มครองพยานมีหน้าที่ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะรักษาความปลอดภัยให้แก่พยาน ดังต่อไปนี้

1) จัดหาที่พักที่ปลอดภัยให้แก่พยาน

ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามัญ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ.2547 (ซึ่งต่อไปจะเรียกโดยย่อว่า “ระเบียบฯ”) กำหนดให้เบิกค่าใช้จ่ายได้ตามข้อ 23 ดังนี้ (1) ค่าใช้จ่ายในการย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม ให้เบิกจ่ายเท่าที่จ่ายจริง

2) กรณีที่พยานไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและผู้อยู่ในอุปการะเลี้ยงดูของพยานได้นั้น ให้สำนักงานคุ้มครองพยานจ่ายค่าเลี้ยงชีพตามความเหมาะสมแก่พยานและผู้อยู่ในอุปการะเลี้ยงดูของพยาน เป็นเวลาไม่เกิน 1 ปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นแต่ไม่เกินสองปี

สำหรับการจ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยานให้เบิกจ่ายได้ไม่เกินคนละสองร้อยบาทต่อวัน ตามข้อ 23 (2) ของระเบียบฯ

3) ดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียน เพื่อป้องกันการคุกคามจากจำเลยและผู้มีส่วนได้เสียในการที่พยานได้เข้ามาเป็นพยานในคดี และให้พยานสามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติเช่นบุคคลทั่วไปได้มากที่สุด โดยประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ เช่นกรมการปกครอง เป็นต้น

ส่วนค่าใช้จ่ายในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลหรือหลักฐานทางทะเบียน รวมถึงการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมนั้น ในระเบียบฯ ข้อ 23 (4) ให้เบิกจ่ายเท่าที่จ่ายจริง

4) จัดหาอาชีพหรือให้มีการฝึกอบรมอาชีพให้แก่พยาน ในกรณีที่พยานไม่สามารถประกอบอาชีพเดิมได้ เนื่องจากมาตรการในการรักษาความปลอดภัย ซึ่งค่าใช้จ่ายในการดำเนินการดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นการใช้จ่ายเพื่อให้มีอาชีพหรือเพื่อการศึกษาอบรม หรือดำเนินการเพื่อพยานมีการดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง ตามระเบียบฯ ข้อ 23 (4)

5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ อาทิเช่น การใช้สิทธิต่าง ๆ ที่รัฐจัดให้แก่ประชากรของรัฐ การใช้สิทธิทางศาล เป็นต้น ซึ่งสามารถเบิกค่าใช้จ่ายในการเรียกร้องได้เท่าที่จ่ายจริงตามระเบียบฯ ข้อ 23 (5)

6) จัดให้มีเจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยาน ซึ่งอาจประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ อาทิเช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น โดยในระเบียบฯ ข้อ 23 (6) ให้มีการจัดให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาไม่ต่ำกว่าสิบสองชั่วโมง โดยให้เบิกจ่ายให้แก่เจ้าหน้าที่ในอัตราเหมาจ่ายแต่ไม่เกินคนละสองร้อยบาทต่อวัน

7) ดำเนินการอื่นใดตามที่เห็นสมควรเพื่อรักษาความปลอดภัยให้แก่พยานซึ่งเป็นไปตามที่จ่ายจริง ตามระเบียบฯ ข้อ 23 (7)

2.2.3 การเบิกจ่ายและการตรวจสอบบัญชี

กระบวนการในการเบิกจ่าย ในระเบียบฯ ข้อ 24 กำหนดให้หัวหน้าส่วนราชการของหน่วยงานที่ดำเนินการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการสั่งจ่ายตามอัตราที่กำหนดในระเบียบฯ โดยมีหลักฐานการจ่ายเงินตามระเบียบของทางราชการ เพื่อสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบ เว้นแต่กรณีเป็นความลับให้สำนักงานเจรจาเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินกับสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินต่อไป

สำหรับความโปร่งใสในการตรวจสอบการเบิกจ่าย ในระเบียบฯ ข้อ 25 ให้การดำเนินการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายตามระเบียบนี้เป็นความลับ และให้การตรวจสอบการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายดังกล่าวกระทำโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ที่สามารถเข้าถึงชั้นความลับได้เท่านั้น

โดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ได้วางระเบียบในการเบิกจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานไว้ดังนี้

1. พยานที่ได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงาน ผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือเบิกความต่อศาลแล้วมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร ตามอัตราที่กำหนดในระเบียบนี้

กรณีที่พยานได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาและพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา จะมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนเฉพาะพยานที่ระบุไว้ในสำนวนการสอบสวน

2. ค่าตอบแทน ในการเดินทาง มาให้ข้อเท็จจริงยังที่ทำการพนักงาน ผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาหรือศาล

กรณีพยานมีที่พักอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดที่เดินทางมาให้ข้อเท็จจริงได้รับค่าตอบแทนครั้งละสองร้อยบาท

กรณีพยานมีที่พักอาศัยอยู่นอกเขตจังหวัดเดินทางมาให้ข้อเท็จจริงได้รับค่าตอบแทนครั้งละ

ห้าร้อยบาท

3. ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานเบิกจ่ายได้ตามอัตรา ดังต่อไปนี้

ค่าใช้จ่ายในส่วนของพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน

- (1) ค่าที่พักอาศัยอันเนื่องมาจากการคุ้มครองพยาน ให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินห้องละแปดร้อยบาทต่อวัน
- (2) ค่าอาหาร เครื่องดื่ม ให้เบิกจ่ายได้ในอัตราคนละสองร้อยบาทต่อวัน
- (3) ค่าเลี้ยงชีพที่สมควรอันเนื่องมาจากการขาดประโยชน์ทำมาหาได้ให้เบิกจ่ายได้ในอัตราคนละสองร้อยบาทต่อวัน

ค่าใช้จ่ายในส่วนของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยแก่พยาน

- (1) ค่าที่พักอาศัยอันเนื่องมาจากการคุ้มครองพยาน ให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินห้องละแปดร้อยบาทต่อวัน
- (2) ค่าดำเนินการของเจ้าหน้าที่ที่คุ้มครองความปลอดภัยที่ต้องใช้ระยะเวลาไม่ต่ำกว่าสิบสองชั่วโมง ให้เบิกจ่ายในอัตราเหมาจ่ายคนละสองร้อยบาทต่อวัน
- (3) ค่าใช้จ่ายในกรณีที่ต้องจัดให้มีการปกปิดมิให้เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริง
- (4) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริง

4. กรณีเกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินหรือสิทธิ อย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน เพราะมีการกระทำผิดอาญาโดยเจตนา เนื่องจากการที่พยานจะมา หรือ ได้มาเป็นพยานบุคคลนั้นมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร ทั้งนี้ ตามอัตราที่กำหนดไว้ดังนี้

กรณีเกิดความเสียหายแก่ชีวิต

- (1) ค่าตอบแทนตั้งแต่สามหมื่นบาทแต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท
- (2) ค่าจัดการศพ สองหมื่นบาท
- (3) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูตามพฤติการณ์ในขณะที่เสียชีวิต ไม่เกินสามหมื่นบาท
- (4) ค่าอุปการะด้านการศึกษาแก่บุตร โดยชอบด้วยกฎหมายของพยานให้จ่ายเป็นรายเดือน ๆ ละไม่เกินสามพันบาทจนกว่า จะบรรลุนิติภาวะ เว้นแต่เมื่อบรรลุนิติภาวะแล้ว กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่าจนถึงระดับปริญญาตรี

ในประเทศ ให้ได้รับการอุปการะต่อไปจนถึงอายุไม่เกินยี่สิบห้าปีบริบูรณ์

กรณีเกิดความเสียหายแก่ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ

- (1) ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินสามหมื่นบาท
- (2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท
- (3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างการรักษาพยาบาลให้จ่ายในอัตราวันละไม่เกินสองร้อยบาท นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ
- (4) ค่าเสียหายอื่นนอกจากที่กล่าวข้างต้น ให้จ่ายตามจำนวนที่สมควรแต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

กรณีเกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง หรือ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ให้จ่ายตามที่สามารถประเมินหรือเทียบเคียงได้แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท หากความเสียหายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการกระทำผิดอาญาโดยเจตนา

2.2.4 การรักษาความลับในกระบวนการให้ความคุ้มครองพยาน

โดยการดำเนินการตามมาตรการพิเศษนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องเก็บรักษาข้อมูลของพยานไว้เป็นความลับ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม อาทิเช่น ในกรณีที่สำนักงานคุ้มครองพยานประสงค์จะเปลี่ยนแปลงข้อมูลทางทะเบียนให้กับพยาน จักต้องขออนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเพื่อเปิดเผยข้อมูลของพยานให้กรมการปกครองดำเนินการเปลี่ยนแปลงข้อมูลทางทะเบียน ทั้งนี้จักต้องมีชั้นความลับเพื่อรักษาความปลอดภัยให้แก่พยาน

2.2.5 การยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยาน

เมื่อรัฐมนตรีหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เห็นว่ามีเหตุการ์ณใดเหตุการ์ณหนึ่งดังต่อไปนี้ ตามความในมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ให้สั่งการให้ยกเลิกการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานรวมถึง สามมี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน

1. เมื่อพยานขอร้องให้ยกเลิกการใช้มาตรการดังกล่าว
2. พยานไม่ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลง กฎกระทรวง หรือระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. ไม่มีพฤติการณ์ที่แสดงว่าพยานจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัยอีกต่อไป
4. พยานไม่ให้การเป็นพยาน โดยไม่มีเหตุอันสมควร
5. ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดลงโทษพยานในความผิดฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ ความผิดฐานเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล หรือความผิดฐานทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ อันเนื่องมาจากการเป็นพยาน ในคดีที่พยานได้รับความคุ้มครอง

2.2.6 การประสานงานกับหน่วยงานอื่นในการให้ความคุ้มครองพยานในมาตรการพิเศษ

ปัจจุบันการประสานความร่วมมือในการให้ความคุ้มครองพยานในมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ ยังไม่ได้มีกฎกระทรวงหรือระเบียบที่ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 แต่อย่างไร แต่มีแนวทางการประสานงาน ในระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยจัดทำเป็นบันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา ซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยาน โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้ลงนามเป็นข้อตกลงระหว่างหน่วยงาน ได้แก่ กรมการปกครอง กรมราชทัณฑ์ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและกระทรวงยุติธรรมกับกระทรวงกลาโหม เป็นต้น *

เนื้อหาในบันทึกข้อตกลงแต่ละฉบับจะมีข้อความคล้ายกัน คือ กำหนดหน่วยงานที่ประสานความร่วมมือกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพโดยทำเป็นหนังสือ และในกรณีเร่งด่วนอาจขอความร่วมมือทางโทรศัพท์ โทรสาร หรือเครื่องมือสื่อสารอื่นใด และให้มีการแจ้งยืนยันเป็นลายลักษณ์อักษรในโอกาสแรกที่ทำได้ (ข้อ 1)

* โปรดดูรายละเอียดบันทึกข้อตกลงในภาคผนวก-ก

ส่วนในกรณีที่มีการขอให้คุ้มครองพยานในมาตรการพิเศษ ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และระหว่างรอคำสั่งจากรัฐมนตรี หากมีกรณีจำเป็นเร่งด่วน กรมคุ้มครองสิทธิมีสิทธิประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความคุ้มครองได้โดยนำข้อ 1 มาใช้โดยอนุโลม (ข้อ 2) ในการประสานงานเพื่อให้ความร่วมมือ ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานกับหน่วยงานคุ้มครองพยานของแต่ละหน่วยที่มีข้อตกลงความร่วมมือเพื่อให้เกิดความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพในการประสานงานนั้น (ข้อ 3)

การเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทน ค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ.2547 โดยเบิกจ่ายจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (ข้อ 4)

การจัดทำรายงานข้อมูล สถิติ เกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน เพื่อทำเป็นฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาระบบการให้ความคุ้มครองพยานให้มีประสิทธิภาพ หน่วยงานที่ให้ความร่วมมือกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจะรายงานผลการดำเนินการตลอดจนค่าใช้จ่ายทุกหกเดือน (ข้อ 5)

ในกรณีที่พยานไม่มาเบิกความ หรือเบิกความเป็นเท็จ หน่วยงานที่ให้ความร่วมมือจะแจ้งให้สำนักงานคุ้มครองพยานทราบ โดยเร็วเพื่อให้ดำเนินการเรียกให้พยานคืนหรือชดเชยค่าเสียหายต่อไป (ข้อ 6)

จากข้อตกลงตามบันทึกข้อตกลงที่ได้ทำกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น เห็นได้ว่าเป็นบันทึกข้อตกลงดังกล่าวกำหนดแต่เพียงหลักการในการขอความร่วมมือแต่ยังไม่กล่าวถึงรายละเอียดว่าแต่ละหน่วยงานจะให้ความร่วมมือในเรื่องอย่างไร และหน่วยงานที่ให้ความร่วมมือนั้นจะต้องปฏิบัติกรอย่างไร ดังนั้น จึงขาดความชัดเจนในการประสานงาน และการมอบหมายเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ดำเนินการตามที่ได้รับร้องขอนั้น ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าข้อตกลงดังกล่าวยังไม่ได้กำหนดรายละเอียดของการให้ความร่วมมือต่อกันไว้ จึงอาจเกิดความสับสนของเจ้าพนักงาน และหากเป็นกรณีที่กฎหมายไม่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้เจ้าพนักงานสามารถกระทำการ ได้ตามที่กฎหมายกำหนดให้ เช่นการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลใหม่ โดยให้มีเลขประจำตัวประชาชนใหม่ หรือการออกหนังสือเดินทางให้ใหม่หรือการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน การเรียกร้องสิทธิที่จะได้รับตามชื่อเดิม และให้แก่ผู้ที่มีชื่อใหม่ จะดำเนินการอย่างไรจึงจะชอบด้วยกฎหมาย เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจกระทำได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเห็นว่า บันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาที่มีอยู่ในปัจจุบันยังขาดเครื่องมือทางกฎหมายที่เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยานจะนำมาเพื่อดำเนินการตามมาตรการพิเศษที่กำหนดไว้ในมาตรา 10 อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นวิธีการที่สามารถประสานงานได้อย่างเป็นระบบและรักษาความลับได้

2.2.7 ปัญหาการให้ความคุ้มครองในมาตรการพิเศษ

1) ปัญหาด้านบุคลากร

การขาดแคลนบุคลากรนับเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากโครงสร้างของหน่วยงาน ทำให้บุคลากร 1 คน จักต้องทำหน้าที่ให้การดูแลความปลอดภัยของพยานและทำงานเอกสารที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าทางสำนักงานคุ้มครองพยานจักได้ประสานขอความร่วมมือไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แต่ด้วยทัศนคติในด้านลบที่พยานส่วนใหญ่มีต่อตำรวจ จึงไม่ประสงค์ที่จะให้ตำรวจเข้าดูแลความปลอดภัยแต่ร้องขอให้มีการเจ้าหน้าที่จากสำนักงานคุ้มครองพยานเข้าปฏิบัติหน้าที่แทน

กรณีที่มีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้นกับพยานในท้องที่ต่างจังหวัด เนื่องจากสำนักงานคุ้มครองพยานนั้นมีสำนักงานเพียงแห่งเดียว ไม่มีเจ้าหน้าที่ตามภูมิภาคทำให้ยากแก่การให้การคุ้มครองพยานในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้น

นอกเหนือจากเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยให้พยานแล้ว ทางสำนักงานคุ้มครองพยานยังต้องการบุคลากรด้านสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาเพื่อให้ความช่วยเหลือพยานในแง่ของสภาพจิตใจและการดำรงชีวิตในท้องถิ่นใหม่

2) ปัญหาด้านงบประมาณ

เป็นปัญหาด้านข้อกฎหมายที่ระบียบฯ ได้กำหนดอัตราค่าใช้จ่ายและค่าตอบแทนของพยานและเจ้าหน้าที่ไว้โดยกำหนดไว้เป็นที่อัตราแน่นอน แต่สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันอัตราดังกล่าวไม่เพียงพอที่จะให้พยานและเจ้าหน้าที่สามารถดำรงชีพอยู่ได้ อาทิเช่น ค่าอาหารที่กำหนดไว้ สองร้อยบาทต่อวัน ซึ่งในความเป็นจริงมีอัตราที่สูงกว่า หรือค่าตอบแทนในกรณีพยานไปเบิกความในศาลนอกเขตจังหวัด ซึ่งเบิกได้ ห้าร้อยบาท ซึ่งในความเป็นจริงจำนวนเงินดังกล่าวไม่เพียงพอต่อค่าเดินทางโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่พยานอยู่ในถิ่นทุรกันดาร

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 แสดงงบประมาณที่ใช้ในการคุ้มครองพยาน

ตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2547 – 2551 (ข้อมูล ณ วันที่ 11 มิถุนายน 2551)

ปีงบประมาณ	พยานที่เข้าโครงการ คุ้มครองพยาน (คน)	รวมค่าใช้จ่าย (บาท)	หมายเหตุ
2547	6	-	ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุน
2548	83	-	ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุน
2549	165	4,025,465.50	
2550	138	9,333,008.20	
2551	113	5,151,831.39	1 ตุลาคม 2550 - 11 มิถุนายน 2551
รวมทั้งสิ้น	505	18,510,305.09	

ที่มา สำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

3) ปัญหาด้านการประสานงานกับหน่วยงานอื่น

แม้ปัจจุบันสำนักงานคุ้มครองพยานจะได้ทำข้อตกลงกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งนี้ข้อกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ทำให้การประสานงานเป็นไปได้อย่างยากลำบาก เนื่องจากกฎหมายไม่เปิดช่องให้ดำเนินการใช้มาตรการพิเศษ อาทิเช่น การเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ที่ไม่สามารถประสานงานกับกรมการปกครองได้ เนื่องจากกฎหมายไม่เปิดช่องให้มีการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลของพยานดังเช่นที่พึงกระทำเพื่อให้การคุ้มครองพยาน รวมไปถึงเรื่องชั้นความลับที่มีขั้นตอนการประสานงานที่มีหลายขั้นตอนทำให้มีบุคคลจำนวนมากที่ทราบเรื่องจึงทำให้ยากต่อการรักษาความลับ

นอกจากนี้หน่วยงานราชการอื่น ๆ มีทัศนคติที่ว่างานคุ้มครองพยานมิใช่งานในขอบภารกิจของหน่วยงานตน จึงไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามมาตรการคุ้มครองพยาน ทางสำนักงานคุ้มครองพยานจึงเห็นว่าควรจะมีบัญญัติเป็นภารกิจให้การคุ้มครองพยานเป็นนโยบายแห่งชาติ โดยบัญญัติไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

อย่างไรก็ดี จากสถิติของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพพบว่าได้มีคำร้องขอคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษในคดีอาญา แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้ยกคำร้องดังกล่าว และให้ใช้มาตรการคุ้มครองทั่วไปแทน ดังตารางสถิติการให้ความคุ้มครอง ต่อไปนี้

สถิติการปฏิบัติภารกิจด้านการคุ้มครองพยาน
ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546
ประจำปีงบประมาณ 2547 – 2550

ตารางที่ 2 สถิติจำนวนพยานที่ยื่นคำร้องขอรับการคุ้มครองและผลการพิจารณา

ปีงบประมาณ	รวม	จำนวนพยานที่ยื่นคำร้องขอการคุ้มครอง		ผลการพิจารณาคำร้องขอรับการคุ้มครองความปลอดภัยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546				
		ทั่วไป	พิเศษ	ตรวจสอบข้อเท็จจริง	เข้าโปรแกรม	สิ้นสุด	อยู่ในโปรแกรม	ยกคำร้อง
2547	11	10	1	-	6	6	0	5
2548	93	90	3	-	83	54	29	10
2549	208	207	1	-	165	114	51	43
2550	164	164	-	-	138	30	107	26
รวม	476	471	5*	-	392	204	188	84

หมายเหตุ พยานที่ยื่นคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษ จำนวน 5 รายนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมพิจารณาแล้ว ได้มีคำสั่งยกคำร้อง และให้ใช้มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานความปลอดภัยแทน

ที่มา รายงานประจำปี 2550 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 สถิติจำนวนพยานที่ยื่นคำร้องขอรับการคุ้มครองความปลอดภัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

พื้นที่ที่พยานยื่นคำร้องขอรับ การคุ้มครองความปลอดภัย ส่วนใหญ่มาจากพื้นที่ ดังนี้	ปีงบประมาณ				รวม	หมายเหตุ
	2547	2548	2549	2550		
กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 1	4	19	22	12	57	
กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 2	-	3	4	2	9	
กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 3	-	2	5	1	8	
กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 4	1	2	7	4	14	
กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 5	1	10	11	14	36	
กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 6	-	5	19	22	46	
กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 7	1	8	8	17	34	
กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 8	2	12	35	31	80	
กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 9	-	3	53	42	98	พยานถูกคุกคาม มากที่สุด
กองบัญชาการตำรวจนครบาล	2	29	44	16	91	
กรมการปกครอง	-	-	-	2	2	
กรมราชทัณฑ์	-	-	-	1	1	
รวม	11	93	208	164	476	

ที่มา รายงานประจำปี 2550 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

ตารางที่ 4 สถิติกลุ่มความผิดอาญาที่พยานยื่นคำร้องขอรับการคุ้มครองความปลอดภัย

กลุ่มความผิดอาญาที่พยานยื่นคำ ร้องขอรับการคุ้มครองปลอดภัย มาจากความผิด ดังนี้	ปีงบประมาณ				รวม	หมายเหตุ
	2547	2548	2549	2550		
ความผิดต่อชีวิต	5	52	91	110	258	คดีที่พยานถูก คุกคามมากที่สุด
ความผิดต่อร่างกาย	-	9	49	11	69	
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	-	9	16	23	48	
ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง	3	16	3	1	23	
ความผิดต่อเกี่ยวกับเพศ	-	2	19	14	35	
ความผิดต่อเกี่ยวกับความมั่นคง	1	1	14	-	16	
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด	2	-	6	1	9	
ความผิดต่อเสรีภาพ	-	2	2	-	4	
กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง	-	-	3	-	3	
กฎหมายแรงงาน	-	2	-	-	2	
ความผิดเกี่ยวกับเอกสารสิทธิ์	-	-	1	-	1	
ความผิดเกี่ยวกับความไม่สงบ	-	-	1	-	1	
ความผิดเกี่ยวกับการค้าอาวุธ	-	-	1	-	1	
พ.ร.บ.ป่าไม้	-	-	-	2	2	
ความผิดตามกฎหมายอื่น เช่น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่า ด้วยการฮั้วฯ	-	-	2	-	2	
ความผิดตามกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์ ว่าด้วยการกู้ยืมเงิน	-	-	-	2	2	
รวม	11	93	208	164	476	

ที่มา รายงานประจำปี 2550 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

2.3 หลักการตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2535

คดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเกี่ยวกับพยานบุคคล เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำ มาตรการในการร่วมมือทางอาญาที่สำคัญคือ การส่งตัวพยานไปเบิกตัวในต่างประเทศ กล่าวคือ เป็นการจัดให้พยานซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศของตน เดินทางไปยังอีกประเทศหนึ่งเพื่อเบิกความต่อเจ้าพนักงานหรือศาล¹

ในกรณีประเทศไทยมีปัญหาว่า จะให้คุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยให้แก่พยานอย่างไร เมื่อพยานเดินทางออกไปนอกอาณาเขตประเทศไทย ก็คงจะต้องใช้มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ไม่ว่าเป็นกฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา (หากได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว) รวมไปถึงกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหากเป็นกรณีให้พยานบุคคลจากประเทศไทยเดินทางโดยเรือหรืออากาศยานไทย มาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานก็จะต้องนำมาใช้กับพยานบุคคลที่โดยสารไปกับเรือไทยหรืออากาศยานไทยนั้นด้วย เนื่องมาจากกฎหมายยังให้ถือว่ากระทำความผิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทย แม้จะแล่นหรือจอดอยู่ในอาณาเขตต่างประเทศก็เป็นการกระทำความผิดในราชอาณาจักรไทยด้วย เช่น หากพยานบุคคลสำคัญในคดีอาชญากรรมร้ายแรงขององค์การอาชญากรรมข้ามชาติจำเป็นที่จะต้องเดินทางไปเบิกความในต่างประเทศ โดยเดินทางด้วยอากาศยานไทย เจ้าพนักงานตำรวจยอมใช้มาตรการคุ้มครองพยานสำคัญในคดีอาญาตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีได้ อีกประการหนึ่งคือ ตำรวจไทยมีอำนาจสอบสวนดำเนินคดีในกรณีเหตุเกิดในเรือไทยได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2670/2535) เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 4 วรรคสอง ซึ่งเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไปของกฎหมายอาญาที่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับพื้นที่ที่ใช้บังคับ

¹ จิรนิติ หะวานนท์, "มิติใหม่ของการร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินคดีอาญา", อุลพาห 1,36 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2532): 24.

หากประเทศไทยจำเป็นต้องขอความร่วมมือในการส่งตัวพยานบุคคลจากต่างประเทศมาสืบ การร้องขอจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับระบบการคุ้มครองพยานบุคคลของประเทศไทย (ผู้ร้องขอ) ซึ่งคงต้องพิจารณาจากร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ... โดยประเทศไทยต้องสร้างมาตรการคุ้มครองพยานให้มีประสิทธิภาพไว้ในกฎหมายดังกล่าว²

ในกรณีของพยานบุคคลที่ชาวต่างประเทศ จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายไทยหรือไม่ นั้น เมื่อพิจารณาถ้อยคำนิยามของร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ... มาตรา 3 ซึ่งมีเนื้อความว่า “พยาน” หมายความว่า พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้อง คดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้ง ผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายรวมถึง จำเลยที่ อ้างตนเป็นพยานนิยามคำว่า “พยาน” ดังกล่าวก่อนข้างยี่ดหุ่ย่น และมีได้ระบุ พยานจำต้องมิ สัญชาติใด ดังนั้น พยานบุคคลตามมาตรา 3 นั้นไม่จำกัดสัญชาติ แต่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของ มาตรา 3 คือ เป็นผู้ที่จะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม มิฉะนั้นจะไม่มี ประเทศไทยโดยอมส่งคนชาติของตนเข้ามาช่วยเหลือกระบวนการดำเนินคดีของประเทศไทย เนื่องจากเกรงว่าเสี่ยงต่อการได้รับภัยอันตรายต่าง ๆ จากการกระทำขององค์กรอาชญากรรมที่อาจ เกิดขึ้นในประเทศไทย ผลที่ตามมาคือ จะเป็นอุปสรรคในการพิสูจน์ความผิดของอาชญากร

หากพยานหรือผู้เสียหายที่อยู่ในฐานะพยานมีภูมิลำเนาอยู่ในต่างประเทศซึ่งอยู่นอกเขต อำนาจศาลไทย ศาลไทยย่อมจะออกหมายเรียกให้เข้ามาเบิกความที่ศาลไทยไม่ได้ แต่อาจอาศัย ความร่วมมือกับศาลประเทศดังกล่าว โดยร้องขอให้ศาลต่างประเทศสืบพยานปากนั้น ๆ ให้แทนใน กรณีที่ไม่มีความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางศาลหรือสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่าง ประเทศในเรื่องทางอาญาระหว่างประเทศนั้น ๆ กับประเทศไทย การร้องจะต้องกระทำโดยวิธี ทางการทูต

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² สาวตรี สุขศรี, "การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา," วารสารนิติศาสตร์ 3 (กันยายน 2544): 699.

เงื่อนไขในการให้ความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศในการให้ความคุ้มครองพยานบุคคล น่าจะพิจารณาว่าขอบเขตของความร่วมมือตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา พ.ศ. 2535 จะครอบคลุมถึงความร่วมมือในการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลด้วยหรือไม่ ซึ่งพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวได้วางหลักเกณฑ์การให้ความร่วมมือทางอาญาไว้ดังต่อไปนี้

(ก) มีสนธิสัญญาความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศไทย และประเทศผู้ร้องขอ หรือแม้ว่าไม่มีสนธิสัญญาฉบับนี้ แต่ประเทศผู้ร้องขอแสดงให้เห็นเป็นที่พอใจแก่ประเทศไทยว่าจะให้ความร่วมมือในทำนองเดียวกันแก่ประเทศไทย เมื่อประเทศไทยรับรองความร่วมมือจากประเทศนั้น ในกรณีนี้ประเทศไทยอาจให้ความร่วมมือแก่ประเทศผู้ร้องขอนั้นได้ (มาตรา 9 (1))

(ข) ประเทศไทยจะให้ความร่วมมือแก่ต่างประเทศก่อต่อเมื่อการกระทำซึ่งเป็นมูลกรณีของความช่วยเหลือทางอาญานั้น เป็นความผิดที่มีโทษฐานใดฐานหนึ่งตามกฎหมายไทย ซึ่งเรียกตามหลักสากลว่า Double Criminality เว้นแต่จะมีการระบุไว้เป็นอย่างอื่นในสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา ระหว่างประเทศไทยและประเทศที่ร้องขอ (มาตรา 9(2))

(ค) ประเทศไทยอาจปฏิเสธคำร้องขอความช่วยเหลือ หากคำร้องนั้นกระทบกระเทือนอธิปไตย ความมั่นคง หรือสาธารณประโยชน์ที่สำคัญอื่นๆ ของประเทศไทย หรือเกี่ยวเนื่องกับความผิดทางการเมืองหรือทางทหาร (มาตรา 9 (3)-(4))

ผู้เขียนมีความเห็นว่า บทนิยามของ “ความช่วยเหลือ” ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญาฯ มีความหมายกว้างโดยคลุมถึง “การดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา” ทั้งเมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว ที่มุ่งอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติให้มีประสิทธิภาพ ประกอบตามที่กล่าวมาแล้วว่าพยานที่กฎหมายไทยให้ความคุ้มครองไม่จำกัดว่าจะเป็นคนสัญชาติไทย ฉะนั้นขอบเขตของความร่วมมือตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญาฯ จึงน่าจะคลุมไปถึงความร่วมมือในการคุ้มครองพยานบุคคลด้วย

บุคคลที่เข้ามาเบิกความเป็นพยานหรือให้ปากคำในประเทศไทย จากการที่หน่วยงานของรัฐขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ จะไม่ถูกส่งหมายเพื่อดำเนินคดีใด ๆ หรือถูกคุมขัง หรือถูกจำกัดเสรีภาพ โดยเหตุจากการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนบุคคลนั้นออกจากประเทศผู้รับคำร้องขอ (มาตรา 40 วรรคหนึ่ง)

สิทธิดังกล่าวข้างต้นสิ้นสุดลงเมื่อบุคคลนั้นมีโอกาสที่จะออกจากประเทศไทยภายในระยะเวลา 15 วัน หลังจากที่ได้รับแจ้งจากหน่วยงานผู้ร้องขอแล้วว่าไม่จำเป็นต้องอยู่ในประเทศไทยต่อไปอีกแต่ยังคงอยู่ในประเทศไทยต่อไป หรือ บุคคลนั้นได้กลับเข้ามาโดยสมัครใจหลังจากที่ได้ออกจากประเทศไทยแล้ว (มาตรา 40 วรรคสอง)

ประเด็นเรื่องการจัดทำความตกลงหรือข้อตกลงกับรัฐอื่น เพื่อย้ายบุคคลที่เป็นพยานรวมไปถึงญาติและบุคคลผู้ใกล้ชิดกับพยาน ไปยังถิ่นที่อยู่ใหม่

หากพิจารณาพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา พ.ศ.2535 แล้วหากจะใช้มาตรการคุ้มครองพยานและผู้เสียหายที่อยู่ในฐานะพยาน รวมไปถึงญาติและบุคคลใกล้ชิด โดยการย้ายบุคคลเหล่านี้ไปอยู่ในต่างประเทศที่มีมาตรการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพ คงต้องพิจารณาเรื่องขอความช่วยเหลือตามมาตรา 36-41 ดังนี้³

กรณีที่สำนักคุ้มครองพยานได้จัดตั้งขึ้นแล้ว ประสงค์จะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศในเรื่องนี้ ต้องเสนอเรื่องต่อผู้ประสานงานกลางก่อน (มาตรา 36) โดยคำขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และเอกสารทั้งปวงที่ส่งไปต้องทำตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ผู้ประสานงานกลางกำหนด (มาตรา 37)

ผู้ประสานงานกลางต้องพิจารณาว่า สมควรจะขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศหรือไม่ โดยพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ รายละเอียด ข้อเท็จจริง เอกสารประกอบ แล้วแจ้งให้สำนักงานคุ้มครองพยานทราบและคำวินิจฉัยดังกล่าวถือเป็นยุติ เว้นแต่นายกรัฐมนตรีจะสั่งเป็นอย่างอื่น (มาตรา 38)

สำนักงานคุ้มครองพยานต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีอยู่ต่อประเทศผู้รับคำร้องขอต่อการใช้ข่าวสารหรือพยานหลักฐานตามวัตถุประสงค์และในการรักษาความลับของข่าวสารหรือพยานหลักฐานที่ขอรับความช่วยเหลือ เว้นแต่ข่าวสารนั้นหรือพยานหลักฐานนั้นจำเป็นต่อการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย อันเป็นผลการสืบสวน การสอบสวน การฟ้องคดี หรือการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ระบุไว้ในคำขอ (มาตรา 39)

ศูนย์วิทยุตำรวจ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ สุทธิพล ทวีชัยการ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2), สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด 2548, หน้า 100.

2.4 หลักการตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ถูกคุมขัง หรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญาในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549 มีดังต่อไปนี้

1. ในคดีอาญาเมื่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน เห็นว่า พยาน หรือบุคคลอื่นที่ เป็นผู้ควบคุมขังหรือผู้ถูกกักกัน อาจไม่ได้รับความปลอดภัย อาจขอให้หน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ช่วยคุ้มครองพยานหรือบุคคลอื่นที่ เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกัน คำขอ^{**} ดังกล่าวให้กำหนดวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดการให้ความคุ้มครองพยานตามสมควร โดยเร็ว เมื่อหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ได้รับคำขอตามวรรคหนึ่งแล้วให้จัดพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการคุ้มครองพยานตามสมควร โดยเร็ว

2. พยานอาจร้องขอให้คุ้มครองพยานหรือบุคคลอื่นที่ เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกัน ไปยังพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน ผ่านหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ได้โดยร้องขอตามแบบทำระเบียบนี้

เมื่อหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ได้รับคำร้อง^{***} ขอตามวรรคหนึ่งให้จัดส่งคำร้องนั้นต่อ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน โดยเร็ว และเมื่อได้ส่งคำร้องแล้วให้แจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบด้วย

3. เมื่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน ได้รับคำร้องตามข้อ 2 ให้พิจารณา และแจ้งผลให้ผู้ร้องขอทราบ

ในกรณีที่เห็นสมควรให้ความคุ้มครองตามคำร้องขอให้ดำเนินการตามข้อ 1

^{**} โปรดดูรายละเอียดที่ภาคผนวก-ข

^{***} โปรดดูรายละเอียดที่ภาคผนวก-ค

4. ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันสมควร ก่อนได้รับคำขอตามข้อ 1 หน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ โดยอนุมัติอธิบดีและความยินยอมของพยานอาจให้ความคุ้มครองแก่พยานตามที่เห็นเป็นการสมควรได้

เมื่ออธิบดีมีคำสั่งในภายหลังเป็นประการใด ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ปฏิบัติตามคำสั่งนั้น

5. การรับคำขอและคำร้องตามข้อ 1 ข้อ 2 และการดำเนินการตามข้อ 4 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ดำเนินการโดยลับ

6. การดำเนินการเกี่ยวกับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายของพยานให้ถือปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ.2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

7. เมื่อหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ได้พิจารณาให้ความคุ้มครองตามคำขอแล้ว ให้หน่วยงานแจ้งให้แก่พยาน ผู้ขอ และกรมราชทัณฑ์ทราบ

การให้ความคุ้มครองของหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ หัวหน้าหน่วยงานนั้นต้องออกคำสั่งการให้ความคุ้มครอง คำสั่งดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อหน่วยงานที่ออกคำสั่ง
- (2) วิธีการที่จะให้ความคุ้มครอง
- (3) หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติของผู้ที่ได้รับการคุ้มครองทั้งก่อน ขณะและภายหลังรวมทั้งความรับผิดชอบใดๆ ที่อาจเกิดขึ้น เนื่องจากผู้ที่ได้รับการคุ้มครองนั้นฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้
- (4) พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการคุ้มครอง

8. วิธีการให้ความคุ้มครองพยานหรือบุคคลอื่นที่ เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันให้พนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อพยานหรือบุคคลนั้นตามความเหมาะสมอย่างหนึ่งอย่างใด หรือหลายอย่างดังต่อไปนี้

- (1) จัดให้อยู่ในความควบคุมดูแลโดยใกล้ชิด
- (2) แยกขังในที่ปลอดภัย หรือย้ายเรือนจำ
- (3) มีการสอบถามความเป็นอยู่และตรวจสถานที่ที่คุมขังอย่างสม่ำเสมอ
- (4) ดำเนินการอื่นใดตามที่หัวหน้าหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์เห็นสมควร ให้หัวหน้าหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติการคุ้มครองพยานภายในหน่วยงานได้ตามความเหมาะสมและตามความจำเป็น

9. ในการคุ้มครองพยานหรือบุคคลอื่นที่เป็ผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกัน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการด้วยความรอบคอบ เหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานหรือบุคคลดังกล่าว และสภาพของหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์แห่งนั้น ทั้งนี้ ต้องจัดให้มีมาตรการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานหรือบุคคลดังกล่าวได้ และให้ถือปฏิบัติว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับของทางราชการ

10. การคุ้มครองพยานหรือบุคคลอื่นที่เป็ผู้ถูกกักขังหรือผู้ถูกกักกันสิ้นสุดลงเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งใด ดังต่อไปนี้

- (1) พยานหรือบุคคลดังกล่าวได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ หรือพ้นไปจากการควบคุมของกรมราชทัณฑ์
- (2) พยานหรือบุคคลดังกล่าวร้องขอให้ยุติการคุ้มครองหรือขอเพิกถอนความยินยอม ทั้งนี้ให้รวมถึงการเพิกถอนความยินยอมของผู้ให้ความยินยอมแทนด้วย
- (3) พยานหรือบุคคลดังกล่าวฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่หัวหน้าหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ โดยไม่มีเหตุอันสมควร
- (4) พฤติการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานหรือบุคคลดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปและกรณีไม่มีความจำเป็นจะต้องให้ความคุ้มครองอีกต่อไป เช่น พยานหรือบุคคลดังกล่าวถึงแก่ความตาย
- (5) ผู้ขอได้แจ้งยกเลิกการขอให้ช่วยคุ้มครอง
- (6) ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษพยานในความผิดฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จความผิดฐานเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล หรือความผิดฐานทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จอันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีที่พยานได้รับความคุ้มครอง

11. เมื่อปรากฏเหตุตามข้อ 10 ให้เจ้าพนักงานหรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเสนอหัวหน้าหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ เพื่อมีคำสั่งสิ้นสุดการคุ้มครอง คำสั่งนั้นให้ระบุเหตุผลไว้โดยชัดเจน

12. ให้พนักงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์แจ้งคำสั่งสิ้นสุดการคุ้มครองตามข้อ 11 ให้หน่วยงานหรือบุคคลที่มีคำขอตามข้อ 1 ทราบโดยเร็ว

13. กรณีปรากฏในภายหลังว่าพยานไม่มา ไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่เบิกความเป็นพยาน โดยไม่มีเหตุสมควร หรือมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษพยานในความผิดฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ

ความผิดฐานเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล หรือความผิดฐานทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จในคดีที่บุคคลนั้นเป็นพยาน ให้หน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์แจ้งให้สำนักงานคุ้มครองพยาน กระทรวงยุติธรรม ทราบเพื่อดำเนินการเรียกให้พยานนั้นคืนหรือชดใช้ค่าตอบแทน หรือค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานและบุคคลอื่นแล้วแต่กรณี

14. การอุทธรณ์คำสั่งตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลยุติธรรมชั้นต้น ซึ่งมีใช้ศาลแขวงและมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา หรือศาลทหารชั้นต้นที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น หรือ ที่บุคคลเหล่านั้นมีที่อยู่ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

การยื่นอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่งให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง

15. ในกรณีที่เกิดพิพาทเกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานหรือบุคคลอื่นที่ เป็นผู้ถูกคุมขัง หรือผู้ถูกกักกัน ได้เปลี่ยนแปลงไปจนไม่เหมาะสมหรือไม่อาจให้ความคุ้มครองต่อไปได้ และจำเป็นต้องใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานหรือบุคคลอื่นที่ เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกัน ให้หน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ขออนุญาตอธิบดี เพื่อดำเนินการให้พยานหรือบุคคลอื่นที่ เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันหรือผู้ขออนุญาตยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายโดยเร็ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.5 ระดับของการให้ความคุ้มครองพยานและน้ำหนักคำให้การของพยาน

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และผู้บริหารสำนักงานคุ้มครองพยาน และกรมราชทัณฑ์ ได้ให้ความเห็นว่า การให้ความคุ้มครองพยานจำเป็นต้องแบ่งระดับออกเป็น 3 ประเภท และให้ความสำคัญของน้ำหนักคำให้การของพยานต่างระดับกันไปดังต่อไปนี้

2.5.1 พยานทั่วไป

หลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ได้ให้ความคุ้มครองพยานทั่วไปโดยที่พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญารวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเป็นพยาน แต่อย่างไรก็ตาม การที่พยานมาให้ถ้อยคำนั้น ผลของความไม่ปลอดภัยอาจไม่เกิดกับตัวพยานเพียงอย่างเดียว แต่อาจเกิดแก่สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่น ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน เช่น เป็นญาติสนิท หรือผู้ให้การอุปการะ เป็นต้น กฎหมายจึงกำหนดให้สามารถนำมามาตรการในการคุ้มครองพยานมาใช้แก่บุคคลดังกล่าวได้โดยพยานต้องร้องขอและบุคคลเหล่านั้นต้องให้ความยินยอม กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดเรื่องการคุ้มครอง เช่น คำว่า “ความปลอดภัย” หมายความว่า ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ทั้งก่อน ขณะและหลังมาเป็นพยาน” และเหล่านี้เองคือสิ่งที่ผู้เป็นพยานจักได้รับความคุ้มครอง ดังนั้น สรุปได้ว่า ผู้ที่จะได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ คือพยานบุคคลที่จะให้ถ้อยคำ รวมทั้งพยานผู้เชี่ยวชาญและคู่สมรส บิดา มารดา บุตร และบุคคลใกล้ชิดของพยาน เว้นแต่จำเลยที่อ้างตนเป็นพยาน⁴

ถ้าพยานหรือผู้จะเป็นพยานในคดีอาญาอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานสืบสวน พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาลยุติธรรม หรือสำนักงานคุ้มครองพยานอาจจัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร หรือพยานบุคคลที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอหรือบุคคลที่เป็นพยานนั่นเอง ขอให้พนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้

⁴ วีระพงษ์ บุญโญภาส และคณะ, เอกสารประกอบการสัมมนา โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ณ โรงแรมโนโวเทล กรุงเทพฯ ๑, 24 กุมภาพันธ์ 2547, หน้า 27.

ตามความจำเป็น ทั้งนี้ พยานต้องให้ความยินยอมในการคุ้มครองด้วย นอกจากนี้กฎหมายยังให้สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยตามที่ได้กล่าวไปแล้ว

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : สำนักงานคุ้มครองพยาน ปัจจุบันสังกัดกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

พยานทั่วไปจะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ซึ่งมีทั้งมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษในการให้ความคุ้มครองแก่พยานเพื่อให้ได้รับความปลอดภัย ซึ่งเป็นอำนาจของอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

พยานทั่วไปที่ไม่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับคดี คำให้การของพยานจะมีน้ำหนักคดน่าเชื่อถือ

2.5.2 พยานที่ เป็นผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล

พยานจะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ในมาตรการทั่วไป มาตรการพิเศษ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการขอลปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งเป็นอำนาจของศาลที่จะให้การคุ้มครองหรือจะอนุญาตให้ประกันตัวในระหว่างการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้

คำให้การของพยานที่ เป็นผู้ต้องขังหรือเป็นจำเลยอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ศาลจะต้องรับฟังด้วยความระมัดระวัง เพราะจำเลยมีส่วนเกี่ยวข้องกับคดี เว้นแต่จำเลยเป็นประจักษ์พยานที่ยอมให้การเป็นประโยชน์แก่ทางราชการ โดยอาจจะกันจำเลยไว้เป็นพยานก็ได้ ตัวอย่างเช่น คดีภาพ 50 ไร่ พยานเป็นผู้ต้องขังในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลถูกคนร้ายในเรือนจำใช้ครกหินทุบศีรษะจนได้รับบาดเจ็บสาหัสเกือบตาย ผู้ต้องขังประเภทนี้ยังไม่ได้ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิด ดังนั้นนักวิชาการเสนอให้นำเขาไปฝากขังไว้ที่เรือนจำเอกชน หากเขายอมเป็นพยานให้การเป็นประโยชน์แก่คดี เขาจึงควรได้รับการคุ้มครองจากทางราชการ

2.5.3 พยานที่เป็นนักโทษเด็ดขาดในเรือนจำ

พยานจะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ในมาตรการทั่วไป มาตรการพิเศษ และตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่ เป็นผู้ถูกคุมขัง หรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญาในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ.2549 ซึ่งเป็นอำนาจของอธิบดีกรมราชทัณฑ์ที่จะอนุญาตให้การคุ้มครองพยาน

คำให้การของพยานที่เป็นเป็นนักโทษเด็ดขาดในเรือนจำที่ไม่มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับคดีมักจะมีน้ำหนักดี นำเชื่อถือ ศาลจะรับฟัง ตัวอย่างเช่นคดีคุณรักเกียรติ สุขคณะ เป็นกรณีที่พยานเป็นนักโทษเด็ดขาดในเรือนจำ ซึ่งเป็นประจักษ์พยานที่ไม่มีส่วนได้เสียในคดี จึงมีน้ำหนักคำพยานที่ดี นำเชื่อถือ และศาลรับฟังได้

2.6 เหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องมีการคุ้มครองพยานในเรือนจำ

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และผู้บริหารสำนักงานคุ้มครองพยานและกรมราชทัณฑ์ได้ให้ความเห็นว่า ความสำคัญของพยานบุคคลต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกให้ความยุติธรรม จะเห็นได้ว่าพยานหลักฐานอื่นในคดีอาญาก็มีความสำคัญเช่นเดียวกันไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ แต่พยานหลักฐานดังกล่าวเมื่อแรกเริ่มในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาพยานหลักฐานประเภทนี้ก็จะถูกรวบรวมและจัดเก็บโดยพนักงานสอบสวนเป็นอย่างดี และอาจจะมีการถ่ายภาพหรือบันทึกไว้เป็นที่เรียบร้อย ดังนั้นการทำลายพยานหลักฐานที่เป็นพยานเอกสารหรือพยานวัตถุจึงกระทำได้ยาก

ในส่วนของพยานบุคคลพบว่าปัญหาของพยานบุคคลรวมทั้งปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในคดีอาญามีสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลเหล่านี้ไม่กล้ามาเป็นพยานในศาล หรือปัญหาที่พยานบุคคลให้การบิดเบือนความจริง คือ ความหวาดกลัวภัยอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สินของตนและของบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยานจากการถูกข่มขู่ คุกคาม จากบุคคลที่มีส่วนได้เสียในคดีซึ่งอาจเป็นผู้มีอิทธิพล หรือญาติพี่น้องของผู้กระทำความผิด ทั้งนี้เมื่อพยานบุคคลเกิดความหวาดกลัวก็จะมีผลต่อคำให้การในชั้นศาลของพยานเองหรือพยานอาจเกิดความเกรงกลัวจนไม่กล้ามาเบิกความต่อศาล ผลที่เกิดขึ้นคือ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาย่อมได้รับผลกระทบ ผู้กระทำความผิดยังลอยนวลและกลับเข้าสู่สังคมโดยไม่ถูกลงโทษแต่ประการใด

จากปัญหาดังกล่าวจึงมีแนวคิดในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาภายใต้วัตถุประสงค์ที่ว่า รัฐต้องการให้มีพยานบุคคลมาเบิกความเพื่อเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดี และพยานดังกล่าวต้องเป็นพยานที่มีคุณค่าต่อการพิจารณาคดี กล่าวคือ พยานจะต้องปลอดจากความเกรงกลัว และมีความรู้สึกว่าคุณได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเป็นอย่างดี รวมทั้งบุคคลผู้ใกล้ชิดกับพยานบุคคล เช่น บิดา มารดา คู่สมรส บุตร ญาติพี่น้องหรือบุคคลใดก็ตามที่พยานมีความใกล้ชิดผูกพันก็จะได้รับความคุ้มครองด้วยเช่นกัน ดังนั้นกล่าวได้ว่า ความสำคัญของการคุ้มครองพยานบุคคลถือเป็นหน้าที่ของรัฐในการจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence)

หรือพยานสำคัญในคดี (Material Witness) ⁺ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม และยังเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน ในเรื่องความปลอดภัยของประชาชนอีกด้วย ดังนั้นการ ช่มชู้ การคุกคาม การประทุษร้ายหรือการกระทำใด ๆ ที่เป็นการขัดขวางการดำเนินคดีจึงถือว่าเป็น ความผิดอาญา และยังเป็นความผิดอาญา และยังเป็นความผิดต่อกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย

ดังนั้น จึงอาจสรุปถึงความสำคัญของการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำแนก เหตุผลที่จะต้องมีการคุ้มครองพยานบุคคลออกเป็นกรณี ๆ ดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากคุณลักษณะของพยานบุคคลมีความแตกต่างจากพยานหลักฐาน ประเภทอื่น ซึ่งพยานเอกสารหรือพยานวัตถุถือว่าเป็นสิ่งของที่ไม่มีชีวิต ไม่มีเลือดเนื้อหรือจิตใจโดย พยานประเภทนี้ จะถูกเก็บรักษาเป็นอย่างดี ตั้งแต่ชั้นสอบสวนแล้วรวมทั้งพยานหลักฐานดังกล่าว โดยสภาพทางกายภาพเป็นพยานที่ง่ายต่อการรบกวนความมั่นใจและความกล้าของพยานในการเบิก ความต่อศาล

2. ปัจจุบันนานาอารยประเทศต่างสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของ ประชาชน สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ควรได้รับการคุ้มครองคือ สิทธิในการดำรงชีพอย่างผาสุก และปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่มาคุกคาม ดังนั้น รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการคุ้มครองและรักษาไว้ซึ่ง ความสงบสุขในสังคมจึงมีหน้าที่ในการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ของประชาชน

3. การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาย่อมส่งผลต่อการคุ้มครองกระบวนการ ยุติธรรม กล่าวคือ พยานบุคคลเป็นกลไกหนึ่งที่จะนำไปสู่การค้นหาความจริง และสร้างความ ยุติธรรมให้แก่สังคม ดังนั้น การทำลายพยานบุคคลจึงส่งผลต่อระบบกระบวนการยุติธรรมทำให้ กระบวนการยุติธรรมขาดไว้ซึ่งประสิทธิภาพและเสรีภาพ

4. การได้มาซึ่งพยานบุคคลที่ดีมีประสิทธิภาพย่อมส่งผลดีต่อกระบวนการยุติธรรม การจะได้มาซึ่งพยานดังกล่าวที่ว่านั้น รัฐจำเป็นต้องหามาตรการที่แข็งแกร่งพอที่จะทำให้ประชาชน เกิดความมั่นใจว่าตนจะได้รับการดูแลและคุ้มครองจากรัฐเมื่อตนได้เข้ามาเป็นพยานในคดีอาญา

⁺ Henry Campbell, Black's Law Dictionary Fifth Edition (St Paul, Min West Publishing Co.1968) หน้า 1438 ได้ให้ความหมายของพยานสำคัญในคดีอาญาว่า คำให้การของพยานในคดีอาญามีความสำคัญต่อ กระบวนการพิจารณาคดีเป็นอย่างมาก ในแต่ละมลรัฐจะให้ความสำคัญต่อการปรากฏตัวของพยานรวมทั้งคำนึงถึง ความปลอดภัยจนกระทั่งคนได้ให้การเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

5. การคุ้มครองพยานบุคคลเป็นเครื่องมือในการรักษาพยานที่ดีที่สุดใน การปราบปรามองค์กรอาชญากรรม เนื่องจากการทำความผิดในลักษณะขององค์กรอาชญากรรม มักจะมีการปกปิดหลักฐานและมีการดำเนินการที่ซับซ้อน ยากแก่การติดตามเสาะหาพยานหลักฐาน ดังนั้น การได้มาซึ่งบุคคลผู้เป็นสมาชิกที่กลับตัวกลับใจและจะออกจากองค์กรมักจะถูกฆ่าปิดปาก หรือเกิดความเกรงกลัวในการเป็นพยาน เพราะว่าองค์กรอาชญากรรมเป็นที่รวบรวมของบรรดาผู้มีอิทธิพล หากคนออกมาจากองค์กรแล้วมาเป็นพยานให้แก่รัฐก็ต้องถูกตามแก้แค้นจากสมาชิกคนอื่นขององค์กร ดังนั้นการให้ความคุ้มครองแก่พยานบุคคลประเภทนี้ จึงต้องมีความรัดกุมและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะทำให้บุคคลดังกล่าวมาเป็นพยานได้

6. การคุ้มครองพยานบุคคลย่อมสร้างความน่าเชื่อถือต่อความร่วมมือกัน ในทางอาญาระหว่างประเทศ เนื่องจากปัจจุบันลักษณะของการทำความผิดข้ามชาติได้แพร่กระจายอย่างแพร่หลาย การกระทำผิดในรัฐหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพของรัฐนั้น และหากผู้กระทำผิดได้ไปกระทำอีกรัฐหนึ่งหรือการกระทำผิดมีความต่อเนื่องไปยังอีกรัฐหนึ่งและมีพยานรู้เห็นถึงการกระทำนั้น ก็อาจมีการขอความร่วมมือในทางอาญาระหว่างประเทศเพื่อขอให้ส่งพยานบุคคลมาเบิกความต่อศาลของรัฐผู้เสียหายแต่ถ้าหากการคุ้มครองพยานบุคคลของรัฐนั้นไม่ดีพอ รัฐเจ้าของสัญชาติของพยานก็ไม่อาจส่งคนชาติของเขามาได้เนื่องจากรัฐแต่ละรัฐก็ต้องคุ้มครองความปลอดภัยของสมาชิกนั่นเอง ดังนั้น การคุ้มครองพยานบุคคลจึงมีความจำเป็นเพื่อให้เกิดการยอมรับและร่วมมือกัน ในทางอาญาระหว่างประเทศต่อไป⁵

2.7 ปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และผู้บริหารสำนักงานคุ้มครองพยานและกรมราชทัณฑ์ได้ให้ความเห็นว่า ในการดำเนินงานให้บรรลุภารกิจของกรมราชทัณฑ์ประสบปัญหาอุปสรรคหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ ความแออัดในเรือนจำและทัณฑสถาน การอบรม และแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง และงบประมาณที่ใช้ในการปฏิบัติงานราชทัณฑ์ ส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28

2.7.1 การขาดแคลนเจ้าหน้าที่

สืบเนื่องจากวิกฤติทางเศรษฐกิจ ทำให้รัฐบาลมีนโยบายการปฏิรูประบบราชการ โดยการลดค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรของรัฐ ส่งผลให้หน่วยงานของรัฐหลายแห่งได้รับผลกระทบจากการลดอัตรากำลังดังกล่าวซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ด้วย ในขณะที่จำนวนผู้ต้องขังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นตามลำดับ อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ซึ่งน้อยมาก กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ 1 คน ต้องรับผิดชอบควบคุมดูแลผู้ต้องขังถึง 19 คน ในขณะที่มาตรฐานองค์การสหประชาชาติกำหนดสัดส่วนของเจ้าหน้าที่ต่อจำนวนผู้ต้องขังในการควบคุมไว้เพียง 1 คนต่อผู้ต้องขัง 5 คน ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องรับภาระหลายด้าน เช่น งานด้านการควบคุม การศึกษา การฝึกวิชาชีพและงานด้านสังคมสงเคราะห์ จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่สอดคล้องกับภาระงานตั้งแต่ปี 2535 มีเจ้าหน้าที่ 9,613 คน (เจ้าหน้าที่ส่วนกลาง 470 คน และเจ้าหน้าที่ในเรือนจำและทัณฑสถาน 9,413 คน) ในปี 2541 เจ้าหน้าที่ 10,405 คน ดังนั้นในช่วง 6 ปี มีเจ้าหน้าที่เพิ่ม 792 คน เฉลี่ยเพิ่มปีละ 32 คน สำหรับอัตราส่วนระหว่างเจ้าหน้าที่เรือนจำกับผู้ต้องขังในระหว่างปี พ.ศ.2535 – 2549 มีดังนี้

พ.ศ. 2535 อัตราส่วนเจ้าหน้าที่เรือนจำ 1 คน ต่อผู้ต้องขัง 8 คน

พ.ศ. 2540 อัตราส่วนเจ้าหน้าที่เรือนจำ 1 คน ต่อผู้ต้องขัง 25 คน

พ.ศ. 2549 อัตราส่วนเจ้าหน้าที่เรือนจำ 1 คน ต่อผู้ต้องขัง 16 คน

เนื่องจาก ในปัจจุบันสถานะคดียาเสพติดมีอัตราสูงมาก ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จึงเป็นผู้เสพยาเสพติด โดยมีสถิตินักโทษเด็ดขาดแยกตามลักษณะดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงสถิตินักโทษเด็ดขาดแยกตามลักษณะความผิด

ลักษณะความผิด	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและสารระเหย	54,191	17,672	71,863	59.03
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	24,175	1,911	26,086	21.43
ความผิดต่อชีวิต	9,622	308	9,930	8.16
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	5,238	88	5,326	4.38
อื่น (เช่น การพนัน อาวุธปืน ป่าไม้ ฯลฯ)	4,506	558	5,064	4.16
ความผิดต่อร่างกาย	3,087	98	3,185	2.62
ภัยอันตรายต่อประชาชน	226	14	280	0.23
รวม	101,085	20,649	121,734	100

ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2548

ที่มา กรมราชทัณฑ์กระทรวงยุติธรรม, รายงานประจำปี 2548, หน้า 137

ศูนย์วิทยุตำรวจ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงสถิตินักโทษเด็ดขาดคดี พ.ร.บ.ยาเสพติด แยกตามวัย

สำหรับนักโทษเด็ดขาดคดี พ.ร.บ.ยาเสพติด แยกตามวัยมีรายละเอียดดังนี้

อายุ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
18 –25 ปี	13,772	4,240	18,012	25.06
เกิน 25 ปี	40,419	13,432	53,851	74.94
รวม	54,191	17,672	71,863	100

ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2548

ที่มา กรมราชทัณฑ์กระทรวงยุติธรรม, รายงานประจำปี 2548, หน้า 137

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นอกจากนี้ การดำเนินงานราชทัณฑ์ยังประสบความขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในสายวิชาชีพด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นนักสังคมสงเคราะห์ พนักงานอาสาสมัครคุมประพฤติ แพทย์จิตแพทย์ พยาบาลวิชาชีพ นักจิตวิทยาประจำเรือนจำหรือทัณฑสถาน รวมทั้งขาดแคลนเจ้าหน้าที่หรือวิทยากรที่มีคุณวุฒิในการสอนผู้ต้องขัง อีกทั้งกระบวนการยุติธรรมในทุกกระบวนการล้วนเผชิญปัญหาความขาดแคลนบุคลากรที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานประกอบกับข้อจำกัดด้วยเงื่อนไขตามนโยบายของรัฐที่ไม่มียุทธศาสตร์การเพิ่มกำลังคน

ด้วยความขาดแคลนดังกล่าว การนำข้าราชการฝ่ายอื่นมาทำหน้าที่ทดแทนก็มีส่วนช่วยได้มาก โดยต้องมาจัดการฝึกอบรม สร้างทักษะในการปฏิบัติงานอีกระยะหนึ่ง ทำให้เสียเวลาและประการสำคัญการอบรมระยะสั้นอาจไม่ได้รับพื้นฐานเชิงวิชาชีพเท่าที่ควรอาจก่อให้เกิดปัญหาเชิงจรรยาวิชาชีพได้ เมื่อพิจารณาถึงข้าราชการของกรมราชทัณฑ์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งต้องรับผิดชอบงานที่มีความเหนื่อยยากตรากตรำและมีความเสี่ยงภัย ทั้งยังมีช่วงระยะเวลาการปฏิบัติงานที่ยาวนานกว่าข้าราชการพลเรือน โดยทั่วไป ต้องอยู่เวรยามรักษาการณ์ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง ไม่มีวันหยุดแม้ในวันปฏิบัติราชการปกติก็ต้องปฏิบัติงานตั้งแต่เวลา 06.30 – 17.30 ทั้งยังเสี่ยงอันตรายต่อการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังนานนับประการ

เมื่อจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่ได้สัดส่วนกับภาระงาน ทำให้ทุกคนต้องทำงานหนักและเป็นงานเสี่ยงภัย ต้องเข้าเวรยามบ่อยครั้งและต่อเนื่อง จนไม่มีเวลาให้แก่ครอบครัว เจ้าหน้าที่เกิดความเครียด ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ จึงขอโอนไปรับราชการในหน่วยงานอื่นหรือลาออก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการที่ปฏิบัติงานในเรือนจำและทัณฑสถาน สาเหตุมาจากความไม่พอใจในเรื่องการบริหารงาน ความก้าวหน้าในงาน ลักษณะงาน สภาพของงานต้องตรากตรำอยู่เวรยามเป็นประจำ งานเสี่ยงต้องรับผิดชอบสูง งานซ้ำซากน่าเบื่อ งานที่ไม่ตรงกับความรู้ความสามารถและวุฒิการศึกษา

การขาดขวัญและกำลังใจของเจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถาน ยังมีสาเหตุที่สำคัญมาจากกรถูกลดโทษทางวินัย การมีหนี้สินมาก การปฏิบัติหน้าที่เกินความสามารถและความรับผิดชอบ สวัสดิการที่เหมาะสมกับสภาพการทำงาน ทักษะคดีเชิงอำนาจนิยมของบุคลากรระดับปฏิบัติการ ทำให้มีการใช้อำนาจและใช้กำลังรุนแรงกับผู้ต้องขัง บุคลากรบางส่วนถูกระวางสงสัยเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ และการสงเคราะห์ที่ไม่เพียงพอกับความต้องการขั้นพื้นฐาน

ในการบรรเทาปัญหาดังกล่าว กรมราชทัณฑ์ได้ปรับปรุงแนวทางการสรรหาบุคลากรเพื่อให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางตรงตามสายงานที่ปฏิบัติ โดยประสานงานกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อผลิตบัณฑิตในสายงานที่เรือนจำขาด

แคลนและได้ประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ในการขอใช้บัญชีสอบแข่งขันของหน่วยงานที่มีลักษณะใกล้เคียงกับสายงานที่กรมราชทัณฑ์ต้องการ แต่จากการดำเนินงานพบปัญหาบางประการคือ ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเข้ารับราชการอยู่ในกรมราชทัณฑ์ไม่นานจะ ลาออก และผู้ที่สอบแข่งขันได้ตามบัญชีของสำนักงานข้าราชการพลเรือนสมัครใจเข้ารับการคัดเลือกเพื่อบรรจุเข้ารับราชการในกรมราชทัณฑ์น้อยมาก นอกจากนี้ กรมราชทัณฑ์ได้พยายามแก้ปัญหา ผู้ต้องขังที่ติดยาเสพติดโดยใช้ชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้เมื่อได้รับการบำบัดจนเลิกได้แล้วจะตอบแทนสังคมด้วยการทำความดีในชุมชน แม้ว่าจะมีสถานบำบัดพิเศษหลายแห่งแต่ละแห่งก็จะมีคณะกรรมการจำแนกผู้ต้องขังว่าแต่ละคนควรจะฝึกอาชีพได้ โดยพิจารณาจากกำหนดโทษ ภูมิหลัง อาชีพเดิม ลักษณะทางกายภาพของร่างกาย แต่่นโยบายต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนขึ้นอยู่กับความต่อเนื่องของนโยบายของรัฐ และการพัฒนาอย่างสูงทางการเมืองได้มีส่วนส่งผลกระทบต่อจิตใจและตระหนักในสิทธิเสรีภาพของตนมากขึ้น ทำให้ระบบย่อยได้พัฒนาการบริหารและการบริการให้ดียิ่งขึ้น แต่ถ้ามองจริงๆ ก็ทำให้เสียเวลาและเสียขวัญและเสียกำลังใจต่อบุคคลที่ต้องเรียนได้ ซึ่งปัจจัยทางการเมืองมีส่วนให้งานราชทัณฑ์พัฒนาเป็นระบบเปิดมากขึ้น ก่อให้เกิดผลดีในอนาคตต่อระบบงานยุติธรรมทั้งระบบ อย่างไรก็ตาม งานราชทัณฑ์ยังมีความขาดแคลนทรัพยากรที่เข้าสู่ระบบ โดยเฉพาะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสำหรับเรือนจำและทัณฑกรรม

สำหรับปัญหาด้านขวัญและกำลังใจของเจ้าพนักงานเรือนจำ และทัณฑสถาน จำเป็นที่จะต้องดำเนินการแก้ไข โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ในระดับกลางและระดับล่าง เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีขวัญและกำลังใจในการทำงานมากขึ้น อันจะนำไปสู่การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และพึงพอใจที่จะร่วมกันทำงานให้บรรลุเป้าหมายของกรมราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มกำลังความสามารถ การจัดสวัสดิการมีส่วนสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานอย่างยิ่ง กรมราชทัณฑ์จึงได้ทำการสำรวจปัญหาการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานระดับ 1 – 3 ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศพบว่า เจ้าพนักงานเรือนจำในระดับดังกล่าวนี้ประสบปัญหาอุปสรรคในด้านการทำงานหลายประการ ซึ่งในทางปฏิบัติกรมราชทัณฑ์ก็ได้อาศัยหลักการจัดสวัสดิการแก่ข้าราชการโดยทั่วไป เพื่อเป็นการเสริมขวัญและกำลังใจแก่ข้าราชการในช่วงปีงบประมาณ 2529 เป็นต้นมา กรมราชทัณฑ์จึงได้คิดหารูปแบบและแนวทางเสริมสร้างสวัสดิการแก่ข้าราชการดังนี้⁶ สหกรณ์ออมทรัพย์ ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ เงินกองทุนสงเคราะห์ข้าราชการ

⁶ วิทยุ พานิชการ, “การศึกษาเฉพาะกรณี: การจัดสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลสำหรับข้าราชการกรมราชทัณฑ์ในฐานะปัจจัยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน,” วารสารราชทัณฑ์ 36 (เม.ย. – มิ.ย. 2531): 49-51.

กรมราชทัณฑ์ การคุ้มครองข้าราชการในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งการจัดสวัสดิการข้าราชการและครอบครัวที่ได้ดำเนินการในหลายรูปแบบ เช่น เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยของข้าราชการ เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยประเภทไม่มีเงินฝาก

2.7.2 ความแออัดในเรือนจำและทัณฑสถาน

จากรายงานประจำปีของกรมราชทัณฑ์พบว่า นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 – 2541 มีผู้ต้องขังเพิ่มจาก 73,000 คน เป็น 133,795 คน ในระยะเวลา 6 ปี มีผู้ต้องขังเพิ่ม 60,795 คน ซึ่งเพิ่มขึ้นปีละ 10,132 คน ในขณะที่เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์เพิ่มปีละประมาณ 132 คน เมื่อจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังอยู่กันอย่างแออัดกรมราชทัณฑ์ซึ่งมีภารกิจเน้นการควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ งบประมาณส่วนใหญ่จะเป็นภารกิจด้านนี้โดยมุ่งเน้นการสร้างเรือนจำมากกว่าการขยายทัณฑสถาน ซึ่งเป็นสถานที่ฟื้นฟูผู้กระทำความผิด รวมทั้งไม่ค่อยมีนโยบายที่จะสร้างสถานกักขัง สถานกักกันเพิ่ม เมื่อมีผู้ต้องขังมากขึ้น วิธีการลดจำนวนผู้ต้องขังโดยวิธีการพักการลงโทษ ลดวันต้องโทษจำคุก และการคุมประพฤติผลปรากฏว่าการดำเนินงานด้านนี้อยู่ในสัดส่วนประมาณไม่เกินร้อยละ 20

การที่ผู้ต้องขังล้นเรือนจำมีสาเหตุที่สำคัญ ได้แก่ ชุมชนขาดความเข้มแข็งที่จะเป็นภูมิคุ้มกันภัยคุกคามของสิ่งแวดล้อมที่จะหล่อหลอมหรือผลักดันให้ไปสู่การกระทำผิด นิยมใช้มาตรการทางกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมมากเกินไป ทำให้มีปริมาณคดีจำนวนมากเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมขาดกระบวนการการกลั่นกรองคดี การใช้มาตรการอื่นแทนการใช้โทษจำคุกในการสงเคราะห์ผู้ต้องขังเมื่อกลับคืนสู่สังคมน้อยเกินไปเมื่อพ้นโทษแล้ว อาจถูกสถานการณืบีบบังคับ มีความกดดัน ทำให้ผิดกฎหมายอีก กระบวนการยุติธรรมขาดหน่วยงานผู้รับผิดชอบในเรื่องชุมชนบำบัด (Community based Treatment) อย่างจริงจัง โดยการพัฒนางานชุมชนบำบัดอย่างครบวงจร มีบทบาทในการสร้างเครือข่าย พัฒนาเอกชน และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านข้อกฎหมายและระเบียบปฏิบัติต่างที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ซึ่งในระยะเวลาในการแก้ไข ปรับปรุง หรือพัฒนาให้ทันสมัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมโดยรวม⁷

⁷ อุดม กุ่ยฉนรา, “รายงานผลการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ปัญหาคนล้นคุกวิกฤติยุติธรรมที่ต้องแก้ไข,” วารสารราชทัณฑ์ 48 ฉบับที่ 1 (2543): 69-77.

จำนวนผู้ต้องขังที่เกินความจุของเรือนจำและทัณฑสถานในปัจจุบันถือเป็นอัตราที่เกินความจุปกติ (Prison Overcrowding) ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานของนิติสัมพันธ์ของผู้ต้องขัง สภาพความแออัด ก่อให้เกิดความตึงเครียดในจิตใจ นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขอนามัย การรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่ไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง สภาพความแออัดของผู้ต้องขังภายในเรือนจำและทัณฑสถานส่งผลให้ผู้ต้องขังเจ็บป่วยได้ง่าย ปัญหาสุขอนามัย โรคระบาด โรคติดต่อ ประกอบกับขาดแคลนงบประมาณ การรักษาพยาบาล ผู้ต้องขังทำได้เพียงการรักษาโรคทั่วไป อันอาจเป็นเหตุให้ผู้ต้องขังระบายนความเครียดด้วยความรุนแรง

เนื่องด้วยภารกิจหลักของงานราชทัณฑ์ประการหนึ่ง คือ การควบคุมผู้ต้องขังมิให้หลบหนีและอยู่ในระเบียบวินัย เพื่อเป็นหลักประกันในสวัสดิภาพของชุมชน ทั้งยังต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นไปตามหลักทัณฑวิทยา ด้วยการขัดเกลา อบรมผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถานต้องให้การควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด และปฏิบัติตามมาตรการต่าง ๆ ตามที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม เรือนจำและทัณฑสถานก็ยังประสบปัญหาการก่อความไม่สงบ ละเมิดระเบียบวินัยรวมถึงการหลบหนี ซึ่งส่งผลกระทบต่อหลักปรัชญาในกระบวนการยุติธรรมยังความเสียหายต่องานราชทัณฑ์ ทั้งยังทำให้เจ้าหน้าที่ที่มีความเสี่ยงภัยสูงในการควบคุมผู้ต้องขัง

นอกจากนี้ ผู้ต้องขังอาจก่อเหตุร้ายในเรือนจำ เกิดมาจากสาเหตุมากมายไม่ว่าจะเป็นการที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไม่เป็นธรรม สภาพความเป็นอยู่ที่แออัด ขัดเยียด อาหารไม่มีคุณภาพ มีการเล่นพรรคเล่นพวก เกิดความกดดันทางจิตใจเกี่ยวกับคดี กำหนดโทษข่าวย้ายจากทางบ้าน สถานที่เรือนจำมีจุดอ่อนแอ่อำนวยต่อการก่อเหตุร้าย เจ้าหน้าที่หย่อนยานไม่ปฏิบัติตามระเบียบของเรือนจำ ผู้บังคับบัญชาปล่อยปละละเลย การแก้ปัญหาดังกล่าวจะต้องแก้ไขให้ถูกจุด คือ ต้องแก้ที่สาเหตุ เช่น ถ้าเกี่ยวกับตัวเจ้าหน้าที่ จะต้องมีการพัฒนา อบรม แก้ไข และมีการลงโทษ เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น จะต้องมีการปรับปรุงสถานที่ของเรือนจำให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี คลายความกดดันทางด้านจิตใจ ปรับปรุงด้านอาหารการกินให้ดีถูกสุขลักษณะ ต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยความมนุษยธรรม มีความเป็นกลาง ไม่เล่นพรรคเล่นพวก สถานที่ของเรือนจำจุดไหนเป็นจุดอ่อนง่ายต่อการก่อเหตุร้าย จะต้องรีบดำเนินการ แก้ไขให้หมดไป กรมราชทัณฑ์ได้แก้ไข โดยการสร้างเรือนจำเพิ่มการปรับปรุงเรือนจำเก่า โดยการย้ายเรือนจำออกนอกชุมชน และใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในชุมชน

2.7.3 การอบรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

การอบรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นภารกิจหลักที่สำคัญของงานราชทัณฑ์ เพื่อให้ผู้ต้องขังประพฤตินายเป็นพลเมืองดีและไม่กลับไปกระทำความผิดอีก สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ภายหลังจากการปลดปล่อย แต่ปัจจุบันราชทัณฑ์ประสบปัญหาในการฟื้นฟูผู้ต้องขังเนื่องด้วยข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่

2.7.3.1 การอบรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

ความขัดแย้งระหว่างการใช้มาตรการเข้มงวดกับการใช้มาตรการผ่อนคลาย การควบคุม กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุมจะยึดหลักปรัชญาการลงโทษเพื่อแก้แค้น ทำให้เคร่งครัดต่อกฎระเบียบในการควบคุมเพื่อป้องกันการหลบหนี ส่วนเจ้าหน้าที่ฝ่ายอบรมแก้ไขพัฒนาจิตใจผู้กระทำผิดกลับมีความเห็นว่า การก่ออาชญากรรมเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมทางสังคมและพฤติกรรมส่วนตัวผิดปกติ การแก้ไขปัญหาคือต้องขึ้นอยู่กับกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นสำคัญเพื่อกำหนดนโยบายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุมและเจ้าหน้าที่ฝ่ายอบรมแก้ไขพัฒนาจิตใจต่างก็มีความรับผิดชอบต่อผู้กระทำผิดเสมอกัน

2.7.3.2 การจัดการศึกษาและวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง

การจัดระเบียบการศึกษาและวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังมีข้อบกพร่องบางประการ เช่น ขาดอาคารเรียน มีข้อขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง สำหรับการปลูกฝังทัศนคติที่ถูกต้องแก่ผู้ต้องขังดำเนินการไม่ทั่วถึง โดยมุ่งเน้นเฉพาะผู้ต้องขังวัยหนุ่มเท่านั้น การประเมินผลการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างอยู่ในเรือนจำและพ้นโทษเนื่องจากขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านงบประมาณ ยังไม่ได้กำหนดภารกิจและเจ้าหน้าที่ที่ชัดเจนในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างต้องโทษและพ้นโทษ

ในการจัดเวลาให้ผู้ต้องขังได้เรียนวิชาสามัญและวิชาชีพไม่มีขอบเขตอย่างชัดเจน ระหว่างฝ่ายควบคุม ฝ่ายฝึกวิชาชีพ และฝ่ายการศึกษา ทำให้ผู้ต้องขังมีโอกาสได้เรียนไม่มากเท่าที่ควร การเรียนการสอนจึงดำเนินการได้ไม่เต็มที่ ในด้านการฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานส่วนมากมีวัตถุประสงค์ในการผลิตสินค้าเพื่อการจำหน่ายและหารายได้มากกว่าการให้การศึกษาวิชาชีพ ซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอนทางทฤษฎีหลักการ และวิธีการแล้วจึงมีการฝึกภาคปฏิบัติ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงต้องมีผู้ต้องขังจำนวนหนึ่งที่ไม่ทำงานฝึกวิชาชีพ โดยไม่ได้รับการศึกษาวิชาชีพมาก่อน ทำให้ผู้ต้องขังบางคนพ้นโทษแล้วไม่มีความรู้และไม่มีความทำ

2.7.4 งบประมาณที่ใช้ในการปฏิบัติงานราชทัณฑ์

กรมราชทัณฑ์ซึ่งประกอบด้วยเรือนจำและทัณฑสถานในฐานะเป็นองค์การบริหารงานขนาดใหญ่ จำเป็นจะต้องอาศัยปัจจัยจำเป็นในการบริหารที่สำคัญ 5 ประการ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ คน เงิน วัสดุ เทคนิควิธีปฏิบัติงานและขวัญ กำลังใจของเจ้าหน้าที่ โดยที่ระบบงานของกรมราชทัณฑ์มีลักษณะเป็นทั้งหน่วยงานด้านสวัสดิการ และป้องกันสังคมที่มีงบประมาณค่อนข้างจำกัด ดังนั้น การกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติงานที่ดีและการพัฒนาเจ้าหน้าที่ คือ การประสานงานระหว่างปัจจัยทั้ง 5 ประการ จะทำให้บรรลุเป้าหมายการปฏิบัติงานราชทัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด⁸ สำหรับงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่กรมราชทัณฑ์ได้รับจำแนกออกเป็นรายจ่าย 3 ประเภทนี้⁹

2.7.4.1 งานบริหารทั่วไป ประกอบด้วย กิจกรรมการบริหารสนับสนุน และควบคุม กิจกรรมบริการด้านวิชาการและกิจกรรมการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่

2.7.4.2 งานทัณฑสถาน ประกอบด้วย กิจกรรมการบริหารเรือนจำและควบคุม ผู้ต้องขัง กิจกรรมการฝึกอบรมวิชาชีพและวิชาสามัญ, กิจกรรมการอบรมและพัฒนาจิตใจ และกิจกรรมการบริหารด้านการแพทย์แก่ผู้ต้องขัง

2.7.4.3 โครงการก่อสร้างเรือนจำและทัณฑสถานใหม่ การที่กรมราชทัณฑ์ได้รับการสนับสนุนงบประมาณไม่เพียงพอกับการกิจที่รับผิดชอบ งบประมาณที่ได้รับไม่ตรงตามที่เสนอไป การของงบประมาณมีความล่าช้าในการอนุมัติ ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานหลายประการ เช่น ขาดอาคารเรียนที่เป็นสัดส่วนสำหรับผู้ต้องขัง ต้องอาศัยโรงอาหารและใต้ถุนเรือนนอนเป็นที่เรียน ทำให้สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน ขาดแคลนเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นเครื่อง X-ray ที่ใช้ตรวจอาวุธ เครื่องตรวจโลหะ ตรวจวัตถุระเบิด ขาดแคลนโทรทัศน์วงจรปิด เครื่องมือสื่อสารคอมพิวเตอร์ เครื่องสัญญาณเตือนภัยอัตโนมัติ รวมทั้งเครื่องมืออุปกรณ์ที่จำเป็นในการฝึกวิชาชีพได้แก่ เครื่องมือในการแปรรูปไม้ การทำเฟอร์นิเจอร์ การเกษตร ตลอดจนยาโรค เวชภัณฑ์ในการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้การดำเนินงานมีความยากลำบาก

⁸ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, รายงานการประเมินผลการดำเนินงานราชทัณฑ์ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด, กรุงเทพฯ, 2542, หน้า 94.

⁹ ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑวิทยา, (กรุงเทพฯ : แพรววิทยา, 2542), หน้า 183.

เนื่องจากแผนปฏิบัติการด้านการควบคุมผู้ต้องขังจำเป็นต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างของเรือนจำและทัณฑสถานให้ได้มาตรฐานสมบูรณ์แบบ แต่ด้วยข้อจำกัดงบประมาณไม่เพียงพอ จึงเป็นปัญหาในการก่อสร้าง ย้าย ปรับปรุงเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อควบคุมผู้ต้องขังให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ด้วยข้อจำกัดดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาในการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลกลางกรมราชทัณฑ์ ส่งผลให้การดำเนินงานล่าช้า และยังมีผลกระทบต่อโครงการอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น โครงการตรวจสอบการต้องโทษซ้ำ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์อย่างยิ่งกับการปรับปรุงระบบทะเบียนประวัติผู้ต้องขังด้วยระบบคอมพิวเตอร์¹⁰

การที่กรมราชทัณฑ์ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ การก่อสร้างปรับปรุงเรือนจำ การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ โดยเฉพาะงบประมาณด้านการพัฒนาอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง เช่น ด้านการศึกษา การฝึกวิชาชีพ สวัสดิการผู้ต้องขัง และงบประมาณด้านการบริหาร สาเหตุก็เนื่องมาจากภาวะทางเศรษฐกิจของชาติประสบปัญหาด้านการเงิน การคลัง การขาดดุลการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งกรมราชทัณฑ์ก็พยายามแก้ปัญหาโดยจัดทำแผนทิศทางการวางแผนของงบประมาณ โดยการเสนอโครงการเพื่อขอรับงบประมาณมาสนับสนุน

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นอาจทำให้การบริหารงานของกรมราชทัณฑ์ไม่บรรลุเป้าหมายของภารกิจในการควบคุมและการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังตามวิสัยทัศน์ พันธกิจเป้า วัตถุประสงค์และยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้เท่าที่ควร ดังนั้น เพื่อเป็นการบรรเทาอุปสรรคในการดำเนินงานดังกล่าวและแสวงหาแนวทางในการเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารงานราชทัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้น ในต่างประเทศได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการเรือนจำ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจในการปรับปรุงระบบงานราชทัณฑ์ อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวกับการราชทัณฑ์เพื่อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้รองรับการดำเนิน กิจการเรือนจำเอกชนที่เหมาะสมในประเทศไทยในบทที่ 4

¹⁰ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, รายงานการประเมินผลการดำเนินงานราชทัณฑ์ในการปฏิบัติต่อผู้ปฏิบัติ ต่อผู้กระทำผิด, หน้า 96-97.

บทที่ 3

การให้ความคุ้มครองพยานในกฎหมายต่างประเทศ

การคุ้มครองพยานของประเทศในภาคพื้นยุโรป ในคริสต์ทศวรรษ ที่ 1990 การต่อสู้กับองค์กรอาชญากรรมได้กลายเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในด้านการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ ควบคู่ไปกับการต่อสู้กับการก่อการร้าย เรื่องดังกล่าวแล้วดูเหมือนจะเป็นเรื่อง การปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตำรวจ แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเกือบ ทั้งหมด ซึ่งนับจนปัจจุบันกาลไถ่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องยังดำเนินในการจัดการกับผู้กระทำความผิดหรือ อาชญากรร้ายแรงอยู่มาก ดังนั้น การใช้อาชญากรซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรอาชญากรรมในการ จัดการกับตัวการใหญ่และองค์กรอาชญากรรม โดยแลกเปลี่ยนกับการที่บุคคลนั้นได้รับความ คุ้มครองจากรัฐให้ปลอดภัยจากการแก้แค้นหรือการฆ่าปิดปาก จึงกลายเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญใน การปราบปรามองค์กรอาชญากรรม

ประเทศซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จในการใช้มาตรการคุ้มครองพยานเป็นอย่างดี คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากประสบปัญหาการประกอบอาชญากรรมในลักษณะองค์กร หรือมา เพียอย่างรุนแรงก่อนประเทศอื่น ๆ ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้พัฒนาระบบการคุ้มครองพยานจน กลายมาเป็นโครงการคุ้มครองพยาน (WITSEC) และกลายเป็นระบบแม่แบบที่แพร่หลายและนิยม นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนามาตรการคุ้มครองพยานของประเทศอื่น ๆ

ผู้เขียนยังได้ทำการศึกษาระบบกฎหมายด้านการคุ้มครองพยานของประเทศฝรั่งเศสด้วย เนื่องจากประเทศฝรั่งเศส ได้ชื่อว่าเป็นประเทศแม่แบบอีกประเทศหนึ่งในระบบประมวลกฎหมาย จึงสมควรศึกษาถึงแนวคิดและทัศนคติของการคุ้มครองพยานในประเทศฝรั่งเศสว่าเป็นประการใด ทั้งนี้เพื่อจะได้เปรียบเทียบการพัฒนาการในด้านกฎหมายและการใช้มาตรการต่าง ๆ ในการคุ้มครอง พยานของประเทศทั้งสองก่อนที่จะนำกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคมา เปรียบเทียบเพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและแนวทางในการปฏิบัติสำหรับประเทศไทยต่อไป

3.1 มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายคุ้มครองพยานในสหรัฐอเมริกามีบัญญัติใน USC.title 18 Part II chapter 224 § 3521 การคุ้มครองของสหรัฐอเมริกาสังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกา (U.S.Department of Justice) ซึ่งมีหน่วยงานรับผิดชอบโครงการคุ้มครองพยานทั้ง 3 หน่วยงาน¹ คือ

1. **The United States Marshals Service (U.S.Marshals)** มีหน้าที่ให้ความปลอดภัย สุขภาพอนามัยที่ดีกับพยานที่เข้าร่วม โครงการทำงานทำที่เหมาะสม ประการที่สอง ให้ความช่วยเหลือในการหาที่พักอาศัย ประการที่สาม ออกเอกสารทางราชการใหม่สำหรับพยานและครอบครัวที่เปลี่ยนชื่อ ประการที่สี่ จัดให้พยานหรือครอบครัวที่มีปัญหาทางสุขภาพได้พบและปรึกษานักจิตวิทยาหรือแพทย์ หรือนักสังคมสงเคราะห์

2. **The Office of Enforcement Operations (OEO)** ทำหน้าที่รับบุคคลเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน โดยพยานนั้นต้องอยู่ในภัยอันตรายอันเนื่องมาจากการเบิกความในความคิดเกี่ยวกับสาเหตุความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย องค์กรอาชญากรรมหรือความผิดร้ายแรงอื่นๆ

3. **The Federal Bureau of Prisons (BOP)** หรืองานราชทัณฑ์สหรัฐอเมริกา ทำหน้าที่ดูแลพยานที่ได้รับความคุ้มครองที่เป็นผู้ต้องขัง

อำนาจสั่งการครั้งสุดท้ายเกี่ยวกับเรื่องการคุ้มครองพยานจะขึ้นกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกา(U.S.Attorney General) นอกจากนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมอาจมอบอำนาจให้The Deputy Attorney General, The Associate Attorney General, The Assistant Attorneys General of the Criminal and Civil Rights Divisions รวมทั้งบุคคลอื่น เช่น OEO Senior Associate Director ให้มีอำนาจปฏิบัติงานแทนได้²

ตั้งแต่เริ่มดำเนินการคุ้มครองพยาน กระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกาได้ทำการคุ้มครองพยานมากกว่า 8,000 ราย รวมทั้งครอบครัวของพยานรวมกันแล้วมากกว่า 9,700 ราย ความสำเร็จของโครงการคุ้มครองพยานสหรัฐอเมริกาสะท้อนได้จากการที่พยานที่เข้าร่วมโครงการทุกคนในปี 2007 ไม่ถูกข่มขู่หรือถูกบงการร้ายเลยแม้แต่คนเดียว โดยในปี 2007 มีพยานที่อยู่ในโครงการทั้งสิ้น 1,776

¹ U.S. Department of Justice, Office of the Inspector General Audit Division, Executive summary: United States Marshals Service, Administration of the witness security program, p.i.

² U.S. Department of Justice, United States Attorney's Manual : Witness Security, 9-21.200 www.usdoj.gov

คน³

งบประมาณของกระทรวงสหรัฐอเมริกาเพื่อการคุ้มครองของพยาน แบ่งเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่ง งบประมาณของ U.S. Marshals เพื่อใช้เงินเดือนและค่าตอบแทนกับเจ้าหน้าที่ค่า การจัดการ และอุปกรณ์ต่างๆ⁴ ในปี 2007 U.S. Marshals ได้ใช้งบประมาณในโครงการคุ้มครอง พยานจำนวนถึง 28,911,000 เหรียญสหรัฐโดยในปี 2008 ได้เสนอใช้งบประมาณเพิ่มขึ้นรวมเป็น จำนวนประมาณที่ใช้ทั้งสิ้น 29,889,000 เหรียญสหรัฐ⁵

ส่วนที่สอง งบประมาณของ Fees and Expenses of Witness (FEW) เพื่อใช้เป็นที่ค่าย้ายที่อยู่ พยาน (relocation) และค่าเลี้ยงชีพ (witness subsistence) ที่ให้กับพยานเพื่อใช้ชีวิตอยู่ในที่แห่งใหม่ จนกว่าจะพึ่งตนเองได้ ค่าพาหนะของเจ้าหน้าที่ และค่าบำรุงรักษาซ่อมแซมที่หลบภัยให้พยาน โดย งบประมาณส่วนที่ใช้ในปี 2007 ถึง 33,000,000 เหรียญสหรัฐ⁶

การคุ้มครองพยานตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาสามารถแยกพิจารณาสาระสำคัญคือ หลักการ มาตรการคุ้มครองพยาน วิธีพิจารณาออกคำสั่งคุ้มครองพยาน การทำบันทึกข้อตกลง และการสิ้นสุด การคุ้มครองพยาน

1. หลักการ

USC. Title 18 Part II chapter 224§ 3521 (a) (1) ได้บัญญัติหลักการคุ้มครองพยานดังนี้

- 1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมอาจสั่งให้มีการย้ายที่อยู่พยาน (Relocation) หรือสั่งมาตรการคุ้มครองอื่นๆ
- 2) การดำเนินคดีที่รัฐมนตรีอาจออกคำสั่งคุ้มครองพยานคือการดำเนินคดีที่ เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมหรือความผิดร้ายแรงอื่น ๆ และรัฐมนตรีจะต้องออกแนวทางการ พิจารณาประเภทคดีที่พยานอาจจะได้รับความคุ้มครอง (Guideline)
- 3) พยานที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม อาจสั่งการมาตรการคุ้มครอง คือ

³ U.S. Marshals Service, F.Y. 2009, Performance Budget, Congressional Submission, Salaries and expenses Appropriation, p. 56 www.usdoj.gov/imd/2009justification

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

พยานของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาหรือพยานของรัฐบาลมลรัฐ

4) เงื่อนไขการออกคำสั่งคุ้มครองพยานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมคือ รัฐมนตรีพิจารณาแล้วเห็นว่า พยานอาจถูกกระทำรุนแรงจากการเป็นพยานในคดี หรือความผิดฐานขัดขวางความยุติธรรม (obstruction of justice) ที่บัญญัติไว้ใน Chapter 73 ของ USC. หรือความผิดอื่นที่คล้ายคลึงกันอาจจะถูกกระทำขึ้นจากการเป็นพยานในคดี

5) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมอาจสั่งให้มีการย้ายที่อยู่หรือสั่งมาตรการคุ้มครองอื่น ๆ กับครอบครัวของพยาน หรือบุคคลใกล้ชิดของพยาน เมื่อครอบครัวของพยานหรือคนใกล้ชิดกับพยานอาจได้รับอันตรายจากการที่พยานได้เข้าร่วมเบิกความในคดี

6) รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลรวมทั้งลูกจ้างไม่มีความรับผิดชอบทางแพ่งสำหรับคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับมาตรการคุ้มครองพยานหลักฐาน เช่น คำสั่งอนุมัติหรือไม่อนุมัติการคุ้มครองพยาน

2. มาตรการคุ้มครองพยาน

USC. Title 18 Part II chapter 224 § 3521 (b) (1) กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมออกคำสั่งที่จำเป็นสำหรับการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตร่างกาย และการคุ้มครองสุขภาพความปลอดภัย และสวัสดิการ (Welfare) ของพยาน ครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด รวมทั้งสวัสดิภาพทางจิต (Psychological Well-being) และการปรับตัวเข้ากับสังคม (Social Adjustment) ตลอดระยะเวลาที่ยืนยันอันตรายยังมีอยู่ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมอาจออกคำสั่งดังต่อไปนี้ให้กับพยานครอบครัวหรือคนที่เกี่ยวข้อง⁷

1) ให้เอกสารที่จำเป็นในการเปลี่ยนชื่อและข้อมูลทางทะเบียนราษฎรใหม่

2) ให้ที่พำนักแก่พยานหรือผู้เกี่ยวข้อง

มาตรการย้ายที่อยู่พยาน (Relocation) มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองพยานเพราะเหตุว่าโดยปกติแล้วที่ผู้ถูกกล่าวหาว่าไม่กระทำผิดจะไม่เดินทางออกนอกเขตพำนักเพื่อนำไปข่มขู่พยาน⁸ ประสิทธิภาพของมาตรการย้ายที่อยู่นี้ตั้งอยู่บนเงื่อนไขประกอบสำคัญที่สุด คือ การปกปิดสถานที่ให้เป็นความลับซึ่ง US Marshals Witness Security Inspector หรือเจ้าหน้าที่ของ OEO

⁷ USC. Title 18 part 11 chapter 224 & 3521 (b)(1)(A)-(1)

⁸ Kelly Dedel, Witness Intimidation, Problem-Oriented Guides for Police, Problem-specific Guides Series No. 42, U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Service, p. 26

(Office of Enforcement Operations) จะรู้ถึงสถานที่ดังกล่าวแต่เพียงหน่วยงานเดียวเท่านั้น⁹

อย่างไรก็ตาม ในบางที่พยานไม่ต้องการตัดขาดกับครอบครัวและกลุ่มเพื่อน มักจะบอกสถานที่อยู่ใหม่ให้กับครอบครัวและเพื่อน¹⁰ นอกจากนี้พยานมักจะร้องขอความช่วยเหลือจากการเคหะ(Public Housing) และบริการสังคมสงเคราะห์(Social Service) ซึ่งการติดต่อระหว่างหน่วยงานของรัฐดังกล่าวจะต้องกระทำในรูปแบบขอตกลงระหว่างองค์กรซึ่งต้องกระทำเป็นความลับ

ตำรวจและพนักงานอัยการในสหรัฐอเมริกาเชื่อว่าการย้ายที่อยู่พยานเป็นมาตรการคุ้มครองพยานที่น่าเชื่อถือที่สุด แต่อย่างไรก็ตามการย้ายที่อยู่พยานเป็นเรื่องที่จะต้องใช้เงินจำนวนมาก เสียเวลา และจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานราชการหลายแห่ง

ในอดีตโครงการคุ้มครองพยานของสหรัฐอเมริกาได้ให้จัดมีการย้ายที่อยู่เพียงรูปแบบเดียวคือ การย้ายที่อยู่อย่างถาวร(Permanent Relocation) และการเปลี่ยนแปลงชื่ออย่างสมบูรณ์(Complete Identity) ซึ่งจะใช้งบประมาณจำนวนมาก และต้องอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังของพยาน

นับตั้งแต่ปี 1970 มาตรการย้ายที่อยู่ของโครงการคุ้มครองพยานได้พัฒนาเป็น 3 ลักษณะซึ่งจะใช้งบประมาณน้อยกว่า และอาศัยความร่วมมือจากพยานที่น้อยกว่า มาตรการย้ายที่อยู่ในปัจจุบันแบ่งได้ 3 ลักษณะคือ¹¹

(ก) การย้ายที่อยู่อย่างเร่งด่วน(Emergency Relocation) เมื่อพยานได้รับภัยอันตรายพยานอาจถูกจัดให้ย้ายที่อยู่อย่างเร่งด่วนไปที่สถานที่หลบภัย โรงแรม หรือที่พักอื่น ๆ ตัวอย่างเช่นใน Georgia ได้จัดที่พักใกล้ค่ายทหารให้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยกับพยาน ใน Baltimore Maryland ได้สร้างสถานที่หลบภัย(safe home) ให้กับพยานที่ต้องย้ายที่อยู่อย่างเร่งด่วน¹² พยานจะใช้ชื่อปลอมและจ่ายเงินผ่านคนกลางที่ไม่ใช่ตำรวจหรืออัยการ นอกจากนี้พยานอาจถูกย้ายที่อยู่พร้อมกับครอบครัวหรือเพื่อน ไปยังรัฐอื่น ซึ่งการย้ายที่อยู่อย่างเร่งด่วนนี้จะมีระยะเวลาเพียงสองสามวันหรือเพียงสัปดาห์จนกว่าภัยอันตรายนั้นหมดไป หรือจนกว่าจะหาวิธีการคุ้มครองพยานแบบอื่นได้

⁹ United States Attorneys' Manual, title 9 Criminal Resource Manual, witness security 9-21,950

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

(ข) การย้ายที่อยู่ชั่วคราว (Temporary or Short-term Relocation) มาตรการที่ได้นำมาใช้เพิ่มเติมเมื่อพยานเสี่ยงกับภัยอันตรายที่เนิ่นนานขึ้น มาตรการย้ายที่อยู่ชั่วคราวนี้จะเหมาะสมกับการคุ้มครองพยานที่คุกคามจากกลุ่มอาชญากร (gangs) ที่ไม่ใหญ่นักกลุ่มอาชญากรที่ไม่ระบบจัดการซับซ้อนพยานอาจจัดให้อยู่ในที่สถานที่เช่า หรือให้พักกับเพื่อนที่อยู่ต่างรัฐ หรือครอบครัวที่อยู่ต่างรัฐจนกว่าการพิจารณาคดีจะสิ้นสุดลง การจัดให้พยานอยู่กับครอบครัวต่างรัฐหรือเพื่อนพยานเป็นการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายให้กับโครงการคุ้มครองพยานในสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างดี¹³

การย้ายที่อยู่ชั่วคราวนี้โครงการนี้จะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการย้ายที่อยู่ ตัวอย่างเช่นค่าเช่า ค่าประกัน และค่าขนย้าย และยังให้ค่าใช้จ่ายรายเดือนที่จำเป็นสำหรับการยังชีพ อันได้แก่ค่าอาหาร ค่าเครื่องนุ่งห่ม และค่าครองชีพอื่น ๆ เนื่องจากโครงการมีค่าใช้จ่ายที่ต้องให้กลับพยานที่ย้ายที่อยู่ การช่วยเหลือพยานจึงจำกัดภายในระยะเวลาเพียง 1 เดือน¹⁴

มาตรการย้ายที่อยู่ชั่วคราวประสบความสำเร็จอย่างดีจากการสนับสนุนของการเคหะของรัฐบาลสหรัฐ(U.S. Department of Housing Urban Development, HUD) และการเคหะของรัฐบาลมลรัฐ(Local Public Housing Authorities) ซึ่งอาจให้ความช่วยเหลือในลักษณะของการจัดให้พยานอยู่ในที่พักที่เป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ (Publicly-Owned Residential Properties) หรือการจัดหาที่เช่าและให้เงินช่วยค่าเช่าสำหรับการพักอาศัยในที่พักที่เป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน (Privately-owned House or Apartment) *

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

* การจัดให้อยู่ในที่พักที่เป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน (Privately-owned housing or apartment) ที่ให้โดยการเคหะของสหรัฐอเมริกา (U.S. Department of Housing and Urban Development, HUD) มีสองรูปแบบคือ "Rental Certificate" คือ การที่พยานเช่าอยู่ในบ้านพักของผู้ให้เช่าซึ่งเป็นเอกชน โดยผู้ให้เช่าจะต้องยินยอมเข้าร่วมโครงการ และจะเรียกเก็บค่าเช่าตามอัตรา "ค่าเช่าที่เป็นธรรม" (HUD-established fair market rent) ที่กำหนดโดยการเคหะ การเคหะจะจ่ายเงินให้กับผู้ให้เช่าเป็นจำนวนส่วนต่างระหว่าง 30% ของรายได้ครอบครัวของผู้เช่ากับราคาเช่าที่เป็นธรรม และ "Rental Voucher" มีลักษณะคล้าย "Rental Certificate" แต่ยืดหยุ่นกว่า กล่าวคือพยานสามารถไปเช่าบ้านเอกชนที่ใดก็ได้ โดยการเคหะจะจ่ายค่าเช่าให้กับผู้ให้เช่าเป็นจำนวนส่วนต่างระหว่าง 30% ของรายได้ครอบครัวของผู้เช่า กับ 80-100% ของ "ค่าเช่าที่เป็นธรรม" (UHD-established fair market rent) โดยผู้เช่ามีสิทธิเลือกที่จะเช่าบ้านที่ราคาแพงกว่า "ค่าเช่าที่เป็นธรรม" โดยต้องจ่ายส่วนเพิ่มค่าเช่าตนเอง หรือผู้เช่ามีสิทธิเลือกที่จะเช่าบ้านที่ราคาถูกกว่า "ค่าเช่าที่เป็นธรรม" และเก็บเงินส่วนที่เหลือไว้ได้ รายละเอียดเพิ่มเติม โปรดดู www.hud.gov

ค) การย้ายที่อยู่อย่างถาวร (Permanent Relocation)

โครงการคุ้มครองพยานของสหรัฐจัดหาที่พักอย่างถาวรและเป็นความลับให้กับพยานและครอบครัว พยานที่เข้าสู่มาตรการนี้จะต้องเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ต้องไม่ติดต่อกับเพื่อนหรือครอบครัวในอดีต รวมทั้งจะต้องให้สัญญาว่าจะไม่กลับไปภูมิภานาเดิมอีก โดยโครงการคุ้มครองพยานจะมีหน้าที่ให้ความปลอดภัย และให้การช่วยเหลือการครองชีพทุกประการจนกว่าพยานจะพึ่งพาตัวเองได้

การใช้มาตรการย้ายที่อยู่อย่างถาวรพร้อมกับเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลนี้มีผลการดำเนินการที่ดีเพราะจากสถิติแสดงให้เห็นว่าพยานได้รับความปลอดภัยเป็นอย่างดีและผลการเบิกความของพยานที่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรการนี้ทำให้อาชญากรถูกลงโทษจำนวนมาก¹⁵ อย่างไรก็ตามการศึกษาค่าใช้จ่ายมาตรการย้ายที่อยู่อย่างถาวรพร้อมกับเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลแสดงให้เห็นผลอย่างมากต่อพยานและสังคมซึ่งผลกระทบดังกล่าวน่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับกฎหมายไทยผลกระทบดังกล่าว ได้แก่

ประการที่หนึ่ง พยานได้ผลกระทบทางจิตวิทยา (Psychological Impact) จากการถูกบังคับให้ตัดความสัมพันธ์กับเพื่อนและครอบครัว ซึ่งการศึกษาแสดงให้เห็นว่าพยานจำนวนมากมีความเครียดสูง ความวิตกกังวล และซึมเศร้า **ประการที่สอง** มาตรการที่อยู่อย่างถาวรและเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลนี้ใช้กับพยานเบิกความในคดีสำคัญเท่านั้น **ประการที่สาม** เนื่องจากพยานที่เข้าสู่โครงการนี้มักจะเป็นผู้กระทำผิดและมีประวัติอาชญากรมาก่อน การให้พยานย้ายที่อยู่ไปในยังสังคมใหม่อาจจะทำให้สังคมใหม่นั้นเกิดภัยอันตราย **ประการที่สี่** การย้ายที่อยู่แบบถาวรและการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลสร้างความลำบากต่อการจัดการดูแลบุตร และสิทธิเยี่ยมเยียนระหว่างบิดามารดาและบุตร รวมทั้งสร้างความลำบากต่อเจ้าหน้าที่ของพยานในการติดตามหนี้สินที่มีมาก่อนการเข้าสู่โครงการ¹⁶

3) ให้การขนส่งเครื่องใช้และทรัพย์สินส่วนตัวไปยังที่พำนักแห่งใหม่

4) ให้ค่าเลี้ยงชีพที่เพียงพอกับการดำเนินชีวิตปกติที่กำหนดโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

¹⁵ Kelly Dedel, Witness Intimidation, Problem-Oriented Guides for Police, Problem-specific Guides Series No. 42, U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services, p. 29

¹⁶ Ibid.

เมื่อย้ายที่อยู่พยานแล้ว กฎหมายกำหนดให้โครงการจ่ายค่าเลี้ยงชีพกับพยาน (Subsistence) เพื่อให้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพจนกว่าจะพึ่งพาตัวเองได้ ความรับผิดชอบในการจ่ายค่าเลี้ยงชีพดังกล่าวเป็นของ U.S. Marshals

The Director of Marshals จะบริหารกองทุนคุ้มครองความปลอดภัยของพยาน โดยมี THE Judicial Security Division of the U.S. Marshals เป็นผู้กำกับดูแลการบริหารกองทุนค่าเลี้ยงชีพ (Subsistence funds) ภายใต้แนวทาง (guideline) ของ Director ซึ่งจะยึดถือค่าครองชีพของประชาชนเป็นเกณฑ์ โดยที่พยานที่สามารถช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้จะไม่ได้รับเงินช่วยค้ำค่า (subsistence)

ค่าเลี้ยงชีพจะถูกจ่ายให้พยานเป็นระยะเวลาหกเดือนนับแต่พยานได้ย้ายที่อยู่ โดยสามารถขยายระยะเวลาช่วยเหลือได้จนกว่าพยานจะได้รับงานทำหรือพึ่งตนเองได้ด้วยรายได้อื่น หากพยานมีงานทำหรือพึ่งตนเองได้ก่อนหกเดือน เงินช่วยเหลือจะยุติลงก่อนหกเดือนก็ได้ และหากพยานไม่มีงานทำพยานจะได้รับความช่วยเหลือการหางานจากรัฐ¹⁷

นอกจากนี้พยานที่ไม่ยอมทำงานที่เหมาะสม โดยแสดงความตั้งใจที่จะไม่ทำงาน พยาน คนนั้นจะถูกตัดเงินช่วยเหลือ¹⁸

ตัวอย่างการจ่ายค่าเลี้ยงชีพให้พยาน เช่น ค่าอุปโภคบริโภค ค่าที่พักอาศัย ค่ายา และทันตแพทย์ ค่าเดินทางค่าย้ายที่อยู่ ค่าเอกสารในการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการหางานทำ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ¹⁹

ทางปฏิบัติโครงการจะจ่ายค่าเลี้ยงชีพให้กับพยานที่อยู่ในโครงการต่อคนโดยเฉลี่ยปีละ 60,000 เหรียญสหรัฐ²⁰

USMS Witness Security Inspector จะรายงานค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ใช้กับพยานแต่ละคนที่ได้รับความคุ้มครอง²¹

¹⁷ United States Attorneys' Manual, title 9 Criminal Resource manual, 706 Subsistence Guidelines

¹⁸ United States Attorneys' Manual, title 9 Criminal Resource manual, 707 Employment of Protected Witnesses

¹⁹ Ibid., p.45

²⁰ <http://people.howstuffworks.com/witness-protection5.htm>

²¹ United States Attorneys' Manual, title 9 Criminal Resource manual, 705 Witness Services

นอกจากนี้พยานที่มากับความที่ศาลสหรัฐยังได้รับคำตอบแทนคนละ 40 เหรียญต่อวัน²²

5) ดำเนินการช่วยให้พยานมีงานทำ

วัตถุประสงค์หลักของมาตรการคุ้มครองพยานของสหรัฐอเมริกาคือการช่วยเหลือผู้เข้าร่วมโครงการให้พึ่งพาตนเองได้ (Self-Sufficient) ในที่อยู่แห่งใหม่ ซึ่งวิธีหนึ่งคือ การช่วยให้คุ้มครองพยาน (Local WITSEC Inspector) จะทำหน้าที่ประสานงานให้พยานได้มีงานทำ และทำหน้าที่ประสานงานเรื่องอื่นซึ่งการให้พยานมีงานทำเลี้ยงตนเองได้มีประโยชน์ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ การลดค่าใช้จ่ายให้ที่จะต้องให้กับพยาน²³

6) ให้ความช่วยเหลืออื่นๆ ที่ช่วยให้พยานช่วยเหลือตัวเองได้

7) เปิดเผยหรือปกปิดชื่อ ที่อยู่หรือข้อมูลอื่นใดของบุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง ภายหลังจากที่พิจารณาผลคดีและผลเสียจากปัจจัย 3 ประการ คือ ภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับพยาน ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับประสิทธิภาพในภาพรวมของโครงการคุ้มครองพยาน และผลประโยชน์ที่ให้กับสาธารณะหรือให้กับบุคคลที่ร้องขอให้เปิดเผย เว้นแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมอาจเปิดเผยชื่อที่อยู่ประวัติอาชญากร และลายนิ้วมือที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองให้กับมลรัฐ เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายท้องถิ่น หรือศาล เมื่อได้รับคำขอจากหน่วยงานดังกล่าว

8) คุ้มครองความลับของชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของบุคคลสำหรับการลงทะเบียนประวัติอาชญากรภายใต้กฎหมายสหรัฐอเมริกาหรือกฎหมายของมลรัฐ

9) ยกเว้นการจ่ายค่าบริการต่างๆ ที่เกี่ยวกับที่พักอาศัย รวมทั้งยกเว้นการที่จะต้องปรับปรุงก่อสร้างสถานที่พักอาศัย เพื่อรักษาความปลอดภัยของพยานและความมั่นคงของโครงการคุ้มครองพยาน

3. วิธีพิจารณาออกคำสั่งคุ้มครองพยาน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะต้องจัดให้มีระบบบันทึกประวัติของผู้เข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานอย่างชัดเจน เพียงพอ และมีประสิทธิภาพ โดยทางปฏิบัติหน่วยงานที่ประสงค์จะจัดให้พยานอยู่ในโครงการจะยื่นเรื่องมาที่ Office of Enforcement Operations (OEO) ซึ่ง OEO และ

²² USC, TITLE 28, PART Y, CHAPTER 119, § 1821 (b)

²³ U.S. Department of Justice, Office of the Inspector General Audit Division, Executive summary ; United States Marshals Service, Administration of the Witness Security Program, p.v.

U.S. Marshals จะเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์เบื้องต้นและทำความเข้าใจรายงานต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ผู้เปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ ของพยานที่ได้รับการคุ้มครองโดยไม่ได้รับคำอนุญาตจากรัฐมนตรีจะต้องโทษปรับไม่เกิน 5,000 เหรียญ หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

ก่อนอนุมัติให้บุคคลเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน รัฐมนตรีจะต้องดำเนินการต่อไปนี้

3.1 ได้รับข้อมูลที่แสดงถึงความเหมาะสมของพยานในการเข้าสู่โครงการนี้
ตัวอย่างเช่นข้อมูลทางประวัติอาชญากรของพยาน ข้อมูลประเมินสภาพทางจิตของพยาน ซึ่งได้รับจาก OEO และ U.S. Marshals

3.2 รัฐมนตรีจะต้องทำการประเมินเป็นลายลักษณ์อักษร (Written Assessment) ในแต่ละคดี โดยการประเมินดังกล่าวจะต้องแสดงถึงความสำคัญของการสอบสวนและคดีที่พยานจะไปเบิกความ ภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับบุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคลที่อยู่ในชุมชนที่พยานจะไปพำนัก

หากรัฐมนตรีเห็นว่าพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจได้รับภัยอันตรายเร่งด่วน ซึ่งการจัดให้มีการประเมินด้วยลายลักษณ์อักษร กระบวนการตัดสินใจ และการทำบันทึกการตกลงนั้นอาจไม่ทันการ รัฐมนตรีอาจสั่งมาตรการคุ้มครองพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นการชั่วคราวก็ได้ ซึ่งภายหลังจากสั่งให้มีการคุ้มครองชั่วคราวแล้ว รัฐมนตรีจะต้องจัดให้มีการประเมินด้วยลายลักษณ์อักษรกระบวนการตัดสินใจ และการทำบันทึกข้อตกลงอย่างไม่ชักช้า²⁴

3.3 พิจารณาว่าความจำเป็นของคำเบิกความของพยานที่ได้รับคามคุ้มครองนั้นมีมากกว่าภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับสาธารณชน

ในการพิจารณาความจำเป็นของการคุ้มครองพยาน รัฐมนตรีจะต้องพิจารณาปัจจัยดังต่อไปนี้ ประวัติอาชญากร ความเป็นไปได้ในการใช้มาตรการคุ้มครองพยาน ในรูปแบบอื่น ความจำเป็นของการคุ้มครองพยานแต่ละราย ความจำเป็นเชิงสัมพันธ์ของพยานที่เบิกความ ผลการตรวจสอบสภาพจิตใจของพยาน ความสัมพันธ์ในครอบครัวของพยาน โดยเฉพาะเด็กกับผู้ปกครองที่คนหนึ่งต้องย้ายที่อยู่ในขณะที่อีกคนไม่ต้องย้ายที่อยู่ และปัจจัยอื่น ๆ ที่รัฐมนตรีเห็นสมควร²⁵

²⁴ USC. [Title 18 part 11 chapter 224 § 3521 \(e\)](#)

²⁵ USC. [Title 18 part 11 chapter 224 § 3521 \(c\)](#)

รัฐมนตรีจะไม่สั่งให้มีการคุ้มครองพยาน หากภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับสาธารณะเช่น ภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้เสียหายมากกว่าความจำเป็นที่พยานต้องเบิกความ²⁶

3.4 จัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างรัฐมนตรีและพยานหรือบุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง

หลังจากพิจารณาให้พยานได้เข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานแล้ว รัฐมนตรีจะจัดให้พยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องทำบันทึกข้อตกลง

4. การทำบันทึกข้อตกลง

ก่อนที่จะเข้าโครงการคุ้มครองพยาน รัฐมนตรีจะต้องให้มีการบันทึกข้อตกลง (Memorandum of Understanding) เพื่อที่กำหนดยุทธศาสตร์และความรับผิดชอบของผู้เข้าสู่โครงการ ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้²⁷

1. ข้อตกลงที่กำหนดให้พยานต้องเบิกความหรือให้ข้อมูลกับหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการดำเนินคดีทุกประเภท
2. ข้อตกลงที่จะไม่กระทำผิดอาญา
3. ข้อตกลงที่พยายามหลีกเลี่ยงการถูกระงับหรือติดตามจากผู้อื่น
4. ข้อตกลงที่ระงับพันกันหนี้ตามกำหนดและคำพิพากษาของศาลคดีแพ่ง
5. ข้อตกลงที่จะให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งให้ความคุ้มครองพยาน
6. ข้อตกลงที่จัดให้มีตัวแทน
7. ข้อตกลงที่จัดให้มีการแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรภายใต้คำสาบานที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ตามกฎหมายที่สำคัญ รวมทั้งหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับบุตร
8. ข้อตกลงที่ต้องเปิดเผยหน้าที่ และความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานต่าง ๆ
9. ข้อตกลงที่จะแจ้งกิจกรรมและที่อยู่ของตนอย่างสม่ำเสมอ

ในบันทึกความตกลงแต่ละฉบับจะระบุมาตรการคุ้มครองพยานที่รัฐมนตรีสั่งให้มี และวิธีการเยียวยากรณีที่มีการฝ่าฝืนข้อกำหนดในบันทึกความตกลง

²⁶ Ibid.

²⁷ USC, Title 18 part 11 chapter 224 § 3521 (d)(1)(A)-(1)

บันทึกความตกลงจะถูกลงนามระหว่างรัฐมนตรีและบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองซึ่งต้องมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีขึ้นไป

5. การสิ้นสุดการคุ้มครองพยาน

รัฐมนตรีอาจสั่งยุติการคุ้มครองพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในกรณีต่อไปนี้

1. ผู้ได้รับความคุ้มครองฝ่าฝืนบันทึกความตกลงอย่างมีนัยสำคัญ
2. ผู้ได้รับความคุ้มครองให้ข้อมูลอันเป็นเท็จ

ก่อนที่จะสั่งยุติการคุ้มครองพยาน รัฐมนตรีจะต้องส่งหนังสือแจ้งยุติการคุ้มครองพยานไปยังผู้ได้รับความคุ้มครองพร้อมทั้งเหตุผลแห่งการยุติการคุ้มครอง โดยสั่งยุติการคุ้มครองพยานไม่อาจถูกฟ้องร้องต่อศาลได้²⁸

กฎหมายการคุ้มครองพยานของอเมริกา ไม่ใช่คำว่า “มาตรการพิเศษ”

3.2 มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศออสเตรเลีย

กฎหมายคุ้มครองพยานของออสเตรเลียบัญญัติใน The Witness Protection Act 1994 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้คือ หลักการ มาตรการในการให้ความคุ้มครองพยาน วิธีพิจารณาออกคำสั่งคุ้มครองพยาน การทำบันทึกข้อตกลง และการสิ้นสุดการคุ้มครองพยาน

1. หลักการ

หน่วยงานตำรวจแห่งชาติ (The Commissioner of the Australian Federal Police) เป็นผู้รับผิดชอบโครงสร้างคุ้มครองพยานแห่งชาติ (The National Witness Protection Program) โดย The Commissioner เป็นผู้ที่มีอำนาจแต่ผู้เดียวในการตัดสินใจให้พยานหรือผู้เกี่ยวข้องคนใดเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน²⁹ โดยพยานที่อาจได้รับความคุ้มครองตาม The Witness Protection Act 1994 คือ บุคคลที่ให้พยานหลักฐานหรือตกลงที่จะให้พยานหลักฐานแก่รัฐบาลออสเตรเลียหรือมลรัฐ ในการดำเนินคดีอาญา หรือในการดำเนินกระบวนการพิจารณาอื่นใดที่รัฐมนตรีประกาศ นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงบุคคลใกล้ชิดพยานดังกล่าวด้วย³⁰

²⁸ USC. Title 18 part 11 chapter 224 § 3521 (f)

²⁹ Section 8 (1) of the Australian Witness Protection Act 1994

³⁰ Section 3 of the Australian Witness Protection Act 1994

2. มาตรการในการให้ความคุ้มครองพยาน

กฎหมายคุ้มครองพยานของออสเตรเลียกำหนดมาตรการคุ้มครองพยานดังต่อไปนี้³¹

1. การให้พยานมีชื่อตัว ชื่อสกุลใหม่
2. อนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีชื่อสมมติในการปฏิบัติงาน
3. ย้ายที่อยู่พยาน
4. ให้สิ่งอำนวยความสะดวกกับพยาน
5. ให้การขนส่งทรัพย์สินของพยานไปยังที่อยู่ใหม่
6. ให้เงินค่าครองชีพกับพยาน
7. ให้เงินค่าช่วยเหลืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการย้ายที่อยู่
8. ให้ความช่วยเหลือพยานในการทำงานหรือการศึกษา
9. ให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ ที่ทำให้พยานพึ่งพาตนเองได้ หรือที่ทำให้มั่นใจได้ว่าพยานได้รับความปลอดภัย

3. วิธีพิจารณาออกคำสั่งคุ้มครองพยาน

กฎหมายออสเตรเลียกำหนดให้ตำรวจเป็นผู้มีอำนาจแต่ผู้เดียวในการออกคำสั่งคุ้มครองพยาน แต่ก่อนที่จะออกคำสั่งคุ้มครองพยานคนใด The Witness Protection Act 1994 ได้กำหนดวิธีพิจารณาออกคำสั่งไว้อย่างละเอียด คือ หน้าที่ของพยานที่ต้องเปิดเผยข้อมูล หลักเกณฑ์การพิจารณาของ The Commissioner และ การทำบันทึกข้อตกลง

3.1 หน้าที่ของพยานต้องเปิดเผยข้อมูล

ก่อนที่ The Commissioner จะประเมินว่าพยานควรเข้าสู่โครงการหรือไม่ ใน Section 7 ได้กำหนดหน้าที่ให้พยานต้องเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นทุกประการต่อ The Commissioner เพื่อใช้ประกอบการประเมินและในมาตราดังกล่าวได้ห้ามมิให้ The Commissioner ทำคำสั่งคุ้มครองพยานจนกว่าจะพอใจว่าพยานได้เปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ ครบถ้วนแล้ว

ข้อมูลที่พยานต้องเปิดเผยต่อ The Commissioner เช่น

1. หน้าที่ต่าง ๆ ตามกฎหมายที่พยานมีอยู่
2. หนี้สินที่พยานมีอยู่ รวมทั้งหนี้ตามความรับผิดชอบทางภาษีอากร
3. ประวัติอาชญากรรมของพยาน

³¹ Section 9 (3) (4) of the Australian Witness Protection Act 1994

4. คดีแพ่งทั้งปวงที่พยานเป็นโจทก์หรือจำเลยอยู่ในศาล
5. คดีล้มละลายที่พยานเป็นจำเลยในศาล รวมทั้งการปลดจากการล้มละลายและหลักฐานทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับคดีล้มละลาย
6. ข้อจำกัดในการถือหุ้นในบริษัทของพยาน
7. สถานะตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองของพยาน
8. ความรับผิดชอบทางการเงินของพยาน
9. ปริมาณเงินสดที่อยู่ในความครอบครองของพยานไม่ว่าอยู่ในบัญชีธนาคาร หรือที่อื่น
10. คำสั่งให้เยียวยาความเสียหายที่พยานต้องกระทำ
11. ทรัพย์สินของพยานที่ถูกยึดอายัดภายใต้กฎหมาย
12. ประวัติทางการแพทย์ทั่วไปของพยาน
13. ภาระหน้าที่ในการดูแลบุตร
14. การเจรจาทางธุรกิจที่พยานเข้าเกี่ยวข้อง
15. คำสั่งศาลในคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับพยาน

หน้าที่เปิดเผยข้อมูลของพยานนี้เป็นสิ่งสำคัญมากในการพิจารณาออกคำสั่งคุ้มครองพยาน The Commissioner จะใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับจากพยานเป็นฐานแห่งการใช้ดุลยพินิจออกคำสั่งคุ้มครองพยาน ดังนั้น ใน The Witness Protection Act 1994 จึงได้กำหนดให้หน้าที่ในการเปิดเผยข้อมูลของพยานเป็นเงื่อนไขสำคัญในการได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดไว้ถึงสองอนุมาตรา คือ ใน section 7 (1) ใน section 8 (4) ที่บัญญัติห้ามมิให้ The Commissioner สั่งคุ้มครองพยาน ในกรณีที่ The Commissioner ไม่มีข้อมูลดังกล่าวเพียงพอ

3.2 หลักเกณฑ์การพิจารณาของ The Commissioner

หลังจากที่พยานได้เปิดเผยข้อมูลแล้ว The Witness Protection Act 1994 ได้วางแนวทางการใช้ดุลยพินิจของ The Commissioner ในการออกคำสั่งคุ้มครองพยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องไว้ใน section 8(2) ซึ่งบัญญัติว่า The Commissioner อาจสั่งให้มีการคุ้มครองพยานได้ก็ต่อเมื่อครบองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

3.2.1 The Commissioner เห็นว่าพยานคนนั้นควรที่จะได้รับการคุ้มครอง

The Commissioner จะต้องพิจารณาจากหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน section 8(3) ดังต่อไปนี้

- (ก) พยานมีประวัติอาชญากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงหรือไม่ ซึ่งประวัติการใช้ความรุนแรงนั้นอาจมีผลต่อสาธารณชน
- (ข) ผลการตรวจสภาพร่างกายและสภาพจิตใจของพยานที่จะประเมินความเหมาะสมของพยานในการเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน
- (ค) ความสำคัญของคดีที่พยานต้องเบิกความ
- (ง) ความสำคัญของพยานที่ได้รับคุ้มครอง
- (จ) มีวิธีการอื่นที่จะคุ้มครองพยานหรือไม่
- (ฉ) ธรรมชาติของการรับรู้อันตรายของพยาน
- (ช) ความสัมพันธ์กับพยานอื่น ๆ ที่ควรถูกประเมิน

3.2.2 พยานให้ความยินยอมเข้าสู่โครงการความคุ้มครอง

3.2.3 พยานได้ลงนามใน “บันทึกข้อตกลง” (Memorandum of Understanding) ซึ่งถ้าพยานมีอายุไม่ถึง 18 ปี หรือมีความบกพร่องเรื่องความสามารถในการทำนิติกรรม บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้แทน โดยชอบธรรมจะเป็นผู้ลงนามแทน

4. การทำบันทึกข้อตกลง

หลังจากที่ The Commissioner ได้พิจารณาให้พยานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้าสู่การคุ้มครองพยานแล้ว กฎหมายกำหนดให้มีการทำบันทึกข้อตกลง เจตนารมณ์ของการทำบันทึกข้อตกลง (Memorandum of Understanding) คือ ประการที่หนึ่ง เพื่ออธิบายหลักเกณฑ์พื้นฐานที่พยานเข้าสู่ความคุ้มครอง ประการที่สอง เพื่อกำหนดรายละเอียดการให้ความคุ้มครองและความช่วยเหลือต่าง ๆ ประการสุดท้าย เพื่อกำหนดหน้าที่ให้พยานต้องปฏิบัติ รวมทั้งการแจ้งให้พยานทราบล่วงหน้าว่าการฝ่าฝืนเงื่อนไขในความตกลงดังกล่าวอาจนำไปสู่การยกเลิกการคุ้มครองพยาน³²

ในบันทึกข้อตกลงนี้จะมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้³³

1. เงื่อนไขต่าง ๆ ในการให้ความคุ้มครองพยานหรือช่วยเหลือพยาน และการฝ่าฝืนเงื่อนไขที่นำไปสู่การเพิกถอนโครงการให้ความคุ้มครอง เช่น การกระทำความผิดอาญา หรือการกระทำการใด ๆ ที่บันทึกความเข้าใจห้ามไว้ หรือการกระทำให้เกิดความเสียหายต่อโครงการคุ้มครองพยาน

³² Section 9 (1) of the Australian Witness Protection Act 1994

³³ Section 9 (2) of the Australian Witness Protection Act 1994

2. ความตกลงของพยานที่จะไม่กระทำการใด ๆ เป็นการทำให้เกิดความเสียหายต่อมาตรการให้ความปลอดภัยของพยาน

3. ความตกลงของพยานที่จะทำตามคำแนะนำของ The Commissioner ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน

4. ความตกลงของพยานที่จะยอมเข้ารับการตรวจร่างกายหรือจิตใจเมื่อได้รับการร้องขอจาก The Commissioner และรายงานผลการตรวจให้ The Commissioner ทราบ รวมทั้งการยินยอม เข้าสู่มาตรการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

5. รายละเอียดดังต่อไปนี้

(ก) หน้าที่ตามกฎหมายของพยาน รวมทั้งหน้าที่ในครอบครัว และหน้าที่ในทางภาษี

(ข) หน้าที่อื่น ๆ ของพยาน รวมทั้งสัญญาต่าง ๆ ในนามของพยาน

6. รายงานทางการเงินของพยาน

7. ความตกลงของพยานที่จะเปิดเผยให้ The Commissioner ทราบถึงคดีอาญา คดีแพ่งและคดีล้มละลายของพยานที่อาจเกิดขึ้นหลังจากพยานเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานแล้ว

บันทึกข้อตกลงนี้เป็นเหมือนสัญญาระหว่างตำรวจกับพยานหรือบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองการคุ้มครองพยานทุกกรณีจะต้องมีการทำบันทึกข้อตกลง โดยการทำบันทึกข้อตกลงนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการคุ้มครองพยาน ดังที่ The Witness Protection Act 1994 ได้บัญญัติว่าพยานจะเริ่มเข้าสู่โครงการคุ้มครองเมื่อมีการลงนามในบันทึกข้อตกลงเรียบร้อยแล้ว³⁴

5. การสิ้นสุดการคุ้มครองพยาน

ใน section 18 ของ The Witness Protection Act 1994 ได้บัญญัติถึงการสิ้นสุดการคุ้มครองพยานตามกฎหมายออสเตรเลีย ซึ่งแบ่งได้เป็นสองประการหลัก ๆ คือ

1. The Commissioner สั่งยุติการคุ้มครองเมื่อพยานหรือผู้ได้รับความคุ้มครองแสดงความจำนงขอยุติการได้รับความคุ้มครองเป็นลายลักษณ์อักษร

2. A Deputy Commissioner สั่งยุติการคุ้มครองพยานได้เมื่อมีกรณีดังต่อไปนี้

(ก) ผู้ได้รับความคุ้มครองจงใจฝ่าฝืนเงื่อนไขในบันทึกข้อตกลง

(ข) ผู้ได้รับความคุ้มครองจงใจให้ข้อมูลอันเป็นเท็จ

³⁴ Section 9 (3) of the Australian Witness Protection Act 1994

- (ค) การกระทำของพยานหรือผู้ได้รับความคุ้มครองเป็นอันตรายต่อโครงการคุ้มครองพยาน
- (ง) ภัยอันตรายที่เป็นฐานแห่งการให้ความคุ้มครองให้หมดไป
- (จ) พยานไม่ให้การเป็นพยาน
- (ฉ) พยานปฏิเสธที่จะลงนามในบันทึกข้อตกลงฉบับใหม่ เมื่อพยานอายุครบ 18 ปี
- (ช) A Deputy Commissioner เห็นว่าไม่มีเหตุให้คุ้มครองพยานอีกต่อไป

อย่างไรก็ดีการออกคำสั่งสิ้นสุดการคุ้มครองพยาน โดย A Deputy Commissioner ไม่ถึงที่สุดพยานหรือผู้ได้รับความคุ้มครองอาจอุทธรณ์คำสั่งต่อ The Commissioner ได้ภายใน 28 วัน นับแต่ได้รับแจ้งคำสั่งสิ้นสุดการคุ้มครองจาก A Deputy Commissioner

กฎหมายการคุ้มครองพยานของออสเตรเลีย ก็เช่นกัน ไม่ใช่คำว่า “มาตรการพิเศษ”

3.3 มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศเยอรมัน

ในเยอรมันนั้น กฎหมายที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญานั้น อาจแยกพิจารณาได้เป็นสองระดับคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา³⁵

1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนและศาล ให้ความคุ้มครองพยานในทุกกระบวนการและให้ความคุ้มครองพยานมากขึ้นอยู่กับความรุนแรงของอันตรายต่อชีวิต ร่างกายของพยาน โดยมีหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองดังนี้

- (1) มาตรา 68(1) กำหนดให้การแจ้งสถานที่ติดต่อของพยานนั้นให้ระบุสถานที่ทำงานแทนสถานที่อยู่ เพื่อป้องกันการที่ผู้อื่นจะทราบถึงที่อยู่ของพยาน ส่วนใน
- (2) กำหนดว่า ในกรณีที่พยานมีความกลัวว่าตนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตนจะถูกทำร้ายจากการที่จะมาเป็นพยาน อาจร้องขอให้ติดต่อกับตนทางสถานที่ทำงานแทนที่จะเป็นที่อยู่อาศัย และยกเว้นไม่ให้พยานดังกล่าวแจ้งที่อยู่หรือวิธีการที่จะติดต่อกับพยานทางที่อยู่ดังกล่าว

³⁵ See Johan Peter Wilhelm Hilger, Organized Crime/Witness Protection in Germany, UNAFEL Resource Material Series no. 58, pp.99-101

ส่วนในมาตรา 68 (3) ชื่อตัว ชื่อสกุลของพยาน หรือข้อมูลเกี่ยวกับตัวพยาน จะต้องเก็บไว้เป็นความลับ ถ้ามีเหตุอันควรเชื่อว่าพยานจะได้รับอันตรายหรือกลัวว่าจะถูกทำร้าย ถ้ามีการเปิดเผยที่อยู่และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชื่อตัว ชื่อสกุลหรือที่อยู่ของพยานจะเก็บไว้ที่สำนักงานอัยการเยอรมัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งจะไม่เสนอต่อศาลในการพิจารณา จนกว่าเหตุแห่งความเป็นอันตรายแก่พยานจะหมดไป อย่างไรก็ตามการปกปิดชื่อพยานนี้ไม่รวมถึงกระบวนการในการสอบปากคำพยานในชั้นสอบสวน³⁶ ในกรณีจำเป็นพยานจะได้รับการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลใหม่ และข้อมูล เกี่ยวกับการเปลี่ยนชื่อใหม่จะเก็บไว้เป็นความลับ³⁷

(2) มาตรา 68 b. พยานอาจร้องขอเพื่อให้ตั้งที่ปรึกษาให้แก่พยานโดยค่าใช้จ่ายของรัฐ เพื่อให้คุ้มครองสิทธิของพยานในระหว่างที่ถูกสอบปากคำได้ ในกรณีที่พยานในคดีร้ายแรงซึ่งมีความผิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจหรือองค์กรอาชญากรรมพยานจะได้รับการช่วยเหลือทางด้านทนายความและทนายความจะต้องดำเนินการเพื่อให้พยานได้รับการคุ้มครองสิทธิที่จำเป็นในการที่จะได้รับความปลอดภัยในระหว่างการดำเนินคดี

(3) มาตรา 223 เปิดโอกาสให้พยานเบิกความต่อศาลลับลับลงได้ แต่ไม่ยกเว้นที่ทนายความจำเลยจะอยู่ด้วยในขณะที่พยานตอบคำถามของศาล และในมาตรา 227 พยานอาจเบิกความโดยใช้ Video Conference ได้ หรืออาจให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาในขณะที่พยานเบิกความได้ หากพยานมีความกลัวจำเลย หรืออาจใช้การเบิกความอีกห้องหนึ่งโดยให้โทรทัศน์วงจรปิด

นอกจากนี้ ใน Bverf GE 57, 250, 284 กำหนดให้ศาลมีอำนาจในการกำหนด มาตรการในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานเพราะเหตุที่ได้มาให้การในชั้นพิจารณาด้วย³⁸

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

(4) มาตรา 96 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ศาลจะไม่สั่งให้เจ้าพนักงานระบุชื่อหรือข้อมูลเกี่ยวกับพยาน หากเห็นว่ามีการร้องจากเจ้าพนักงานระดับสูงสุดแจ้งว่า พยานจะได้รับอันตรายต่อชีวิตร่างกายหากมีการเปิดเผยชื่อที่อยู่ของพยาน ในทำนองเดียวกันคำร้องดังกล่าวอาจร้องขอต่อศาลเพื่อไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ของพยาน ซึ่งเจ้าพนักงานได้เก็บไว้เป็นความลับ และหากเป็นกรณีหลังนี้ ศาลจะไม่เรียกพยานเข้ามาเบิกความในศาล แต่ตำรวจหรือพนักงานอัยการจะสอบปากคำพยาน และบันทึกคำพยานยื่นต่อศาลแทนการนำพยานที่ปกปิดชื่อเข้าเบิกความและศาลจะรับฟังพยานดังกล่าวเป็นพยานบอกเล่า (Hearsay Witness) แต่คำพยานที่บันทึกในชั้นสอบสวนนี้ จะต้องอ่านในศาลโดยเปิดเผย ซึ่งกระบวนการยื่นบันทึกคำพยานนี้ในเยอรมันใช้กันมาก โดยส่วนใหญ่จะเป็นการนำเสนอคำเบิกความของสายลับของตำรวจ ซึ่งไม่ต้องการให้เปิดเผยชื่อของสายลับ นอกจากนี้กฎหมายยังให้ดุลพินิจของศาลที่ตรวจสอบได้ในระยะเวลาใดระหว่างกระบวนการพิจารณาว่า พยานจะได้รับความปลอดภัยจากการมาเป็นพยานหรือไม่ และมีดุลพินิจที่จะไม่เรียกมาให้การหากเห็นว่าพยานอาจได้รับอันตรายแก่ชีวิตร่างกายหากมาเบิกความ แม้ว่าไม่ได้มีการร้องขอตามมาตรา 96 ก็ตาม³⁹

(5) มาตรา 110 และมาตรา 110d ในกรณีที่เจ้าพนักงานสืบสวนซึ่งใช้ชื่อสมมุติ (Assumed Name) การปกปิดชื่อของเจ้าพนักงานสืบสวน ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดนั้น มีดุลพินิจของอัยการและศาลที่จะพิจารณาว่าจะเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชื่อของเจ้าพนักงานที่เป็นสายลับอย่างไร และเพราะการเปิดเผยชื่อจริงของสายลับอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่สายลับที่เข้าไปปฏิบัติงานเพื่อสืบสวนหาข้อมูลโดยปะปนกับกระบวนการก่ออาชญากรรม โดยเฉพาะยาเสพติด หรือองค์กรอาชญากรรม ดังนั้นชื่อของสายลับจึงต้องปกปิดมิให้เสนอเข้าสู่บัญชีระบุพยานในการฟ้องคดีอาญา แต่ต้องเก็บไว้ที่สำนักงานอัยการ⁴⁰

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

2) กฎหมายคุ้มครองพยาน (Witness Protection Act (Zeugenschutzgesetz)) มาตรา 58a มาตรา 168e มาตรา 247a และมาตรา 255a ซึ่งกำหนดมาตรการให้ศาลสามารถสอบปากคำพยานไว้ล่วงหน้าได้ หรือสืบพยานไว้โดยใช้วิดีโอเพื่อนำมาเปิดในศาล หรือการบันทึกคำพยานด้วยวิดีโอ โดยอัยการหรือตำรวจ ในชั้นสอบสวนแล้วจึงมาเปิดในศาล โดยพยานไม่ต้องมาศาลในวันพิจารณาได้⁴¹

3) ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน เป็นระเบียบที่ออกภายใต้กฎหมายตำรวจของเยอรมัน เนื่องจากการให้ความคุ้มครองพยานที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังไม่ครอบคลุมการป้องกันความปลอดภัยให้แก่พยานอย่างเพียงพอ เพราะยังไม่มีกระบวนการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานในชั้นสืบสวนสอบสวน หรือนอกกระบวนการพิจารณาในศาลมาตรการที่ให้ความคุ้มครองมีดังนี้

- (1) การให้บริการด้านการบำบัดรักษาและการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาแก่พยาน
- (2) ตำรวจให้การคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยาน โดยอาจเป็นผู้ดูแลติดตามพยานไปหรือพาพยานไปอาศัย ในที่ที่เป็นความลับ ซึ่งเป็นการให้ความคุ้มครองที่ต่อเนื่องและยาวนานกว่าให้ความคุ้มครองโดยคำสั่งศาลซึ่งกระทำในระหว่างการพิจารณา
- (3) พยานจะได้รับการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ใหม่ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงเอกสารหลักฐานทางทะเบียนที่เกี่ยวข้องใหม่ มีที่อยู่อาศัยใหม่ ใด้งานใหม่ หรือบางกรณีอาจได้ไปอาศัยในที่แห่งใหม่ทั้งในต่างรัฐหรือต่างประเทศ
- (4) พยานจะได้รับการช่วยเหลือในด้านค่าครองชีพในระหว่างที่จะประกอบอาชีพใหม่ หลังจากที่ได้เปลี่ยนชื่อหรือเปลี่ยนอาชีพใหม่ เพื่อป้องกันการแก้แค้นขององค์กรอาชญากรรม

ในทางปฏิบัตินั้น ตำรวจและศาลเยอรมันได้ดำเนินการให้ความคุ้มครองพยานเพื่อป้องกันความปลอดภัยของพยาน และมีหน่วยงานพิเศษที่เข้ามาประสานงานเพื่อให้ความช่วยเหลือในการให้ความคุ้มครองพยาน โดยมีหน่วยงานกระทรวงยุติธรรมและกระทรวงมหาดไทยเข้าร่วมด้วย ซึ่งจากสถิติพบว่า ในเยอรมันมีการให้ความคุ้มครองพยาน ปีละ 650 คน จึงเห็นได้ว่าปัญหาการข่มขู่

⁴¹ Ibid.

พยานจึงยังไม่ได้มีปัญหามากนัก อย่างไรก็ตามก็ยังมีผู้ให้ความเห็นว่าประสิทธิภาพของการให้ความช่วยเหลือพยานในคดีอาญา ควรให้ความสำคัญมากขึ้น และถือเป็นประโยชน์ของรัฐที่จะสามารถได้ข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์ในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม และควรพัฒนาระบบการให้ความคุ้มครองที่เน้นการสร้างเชื่อมั่นให้แก่พยานว่าจะได้รับความปลอดภัยจากโครงการให้ความคุ้มครองพยาน⁴²

ในเยอรมัน การที่จะยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยานนั้น ไม่ว่าจะในระดับสหพันธรัฐและมลรัฐ อยู่ในดุลพินิจร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองพยานกับสำนักงานอัยการของเยอรมัน เช่นเดียวกับการอนุมัติให้การคุ้มครองพยาน⁴³

ในปี 2001 เยอรมันมีกฎหมายให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา ชื่อ Witness Protection Harmonisation Act 2001 โดยให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาซึ่งถูกคุกคามด้านความปลอดภัยในชีวิตร่างกายหากมาเบิกความเป็นพยาน และการคุ้มครองดังกล่าวรวมถึงสมาชิกในครอบครัวของพยานด้วย⁴⁴

ผู้ที่ให้การคุ้มครองพยานในเยอรมันตามกฎหมายฉบับนี้คือ หน่วยคุ้มครองพยาน และเป็นหน่วยที่จะดำเนินการเกี่ยวกับการปกปิดชื่อของพยานและการให้ค่าครองชีพแก่พยานระหว่างการคุ้มครอง ส่วนผู้ที่ส่งอนุมัติคือ ตำรวจ โดยเฉพาะหน่วยที่ให้ความคุ้มครองพยาน ซึ่งมีอยู่ในทุกเขต และเมื่อมีการอนุมัติแล้ว ตำรวจในหน่วยให้การคุ้มครองพยานจะเป็นผู้ให้การคุ้มครองมากกว่าตำรวจในสหพันธรัฐที่ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวน

กฎหมายการคุ้มครองพยานของเยอรมัน ก็เช่นกัน ไม่ใช่คำว่า “มาตรการพิเศษ”

3.4 มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศฝรั่งเศส

เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ พยานบุคคลถือเป็นพยานหลักฐานประเภทหนึ่งในคดีอาญา เพราะเป็นพยานที่สามารถพิสูจน์การกระทำผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ พยานหลักฐานที่ได้มาในชั้นก่อนพิจารณาของศาลนั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมีการนำเสนอ และโต้แย้งคัดค้านกัน ในชั้น

⁴² Ibid.

⁴³ United Nation, Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceeding involving Organized Crime. 2008, p.60

⁴⁴ Nicholas Fyfe and Jame Sheptycki, Facilitating witness co-operation in organized crime cases : an international review, Home Office on line report 27/05, P.8

พิจารณาพิพากษาคดีของศาล ดังนั้นในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นก่อนพิจารณาในระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น มีประเด็นที่จะต้องคำนึงถึงอยู่สองประเด็นด้วยกัน คือ

- (1) พยานหลักฐานใดบ้างที่จะสามารถนำเสนอต่อศาล และ
- (2) จะรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวด้วยวิธีอย่างไร

สำหรับคำถามแรกนั้น ไม่ค่อยเป็นปัญหาในประเทศฝรั่งเศส เพราะตามหลักการทั่วไปของกฎหมายฝรั่งเศส พยานหลักฐานทุกประเภท ทุกอย่างสามารถรับไว้ในการพิจารณาของศาลได้ตามหลักเสรีภาพในการรับฟังพยานหลักฐาน (La liberte' dans la recevabilite' de la preuve) ส่วนคำถามที่สองนั้นขึ้นอยู่กับหลักการที่ว่า ถ้าการได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้นเป็นไปอิสระ ปราศจากการขู่เข็ญ บังคับ หรือล่อหลวงด้วยประการใด ก็ถือว่ามิใช่วิธีการที่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น จึงเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมายของการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน (La Le'galite' dans l'administration de la preuve)

หน้าที่ของพยานบุคคลที่จะต้องดำเนินการตามกฎหมายฝรั่งเศสมี 2 ประการที่สำคัญ คือ

- (1) หน้าที่ต้องปรากฏตัวในการดำเนินคดี (L'obligation de comparaitre)
- (2) หน้าที่ต้องให้การในคดี (L'obligation de de'poser)
 - (2.1) หน้าที่ที่จะต้องพูด (L'obligation de parler)
 - (2.2) หน้าที่ที่จะต้องพูดความจริง (L'obligation de dire la ve'rite')

ประเทศฝรั่งเศสเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีการคุ้มครองพยาน แต่ว่าการใช้มาตรการคุ้มครองพยานในประเทศฝรั่งเศสยังขาดความชัดเจนและมีการพัฒนาน้อยกว่าประเทศอื่น ๆ ในภาคพื้นยุโรป โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเยอรมนี อย่างไรก็ตาม ประเทศฝรั่งเศสได้เน้นการคุ้มครองพยานในเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีมากกว่าที่จะกล่าวถึงวิธีการคุ้มครองพยานไว้ในทางปฏิบัติ มาตรการคุ้มครองพยานในทางปฏิบัติ ซึ่งการคุ้มครองพยานทางกายภาพนั้นกระทำโดยเจ้าพนักงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกองกำลังทหารที่ทำหน้าที่ตำรวจ (La gendarmerie) ทำหน้าที่คุ้มครองพยานทั้งก่อนและหลังการพิจารณาพิพากษาคดี ดังนั้น โดยทั่วไป จึงอยู่ในอำนาจการตัดสินใจของกระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบงานของตำรวจอยู่

ในการศึกษาของผู้เขียนในชั้นนี้ จะยกประเด็นในเรื่องของมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองซึ่งประเทศฝรั่งเศสให้ความสำคัญกับเรื่องของการปกปิดชื่อตัว ชื่อสกุลและภูมิลำเนาของพยาน และการใช้เทคโนโลยีด้านภาพและเสียงเข้ามาช่วยในการดำเนินคดี

หลักเกณฑ์ของกฎหมายคุ้มครองพยาน

หลักเกณฑ์ของกฎหมายในการคุ้มครองพยาน มีบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในหมวด 21 ตั้งแต่มาตรา 706 – 57 จนถึงมาตรา 706 – 63 โดยบัญญัติถึงความจำเป็นที่ต้องปกปิดตัวตน คืบ (ก) การปกปิดชื่อตัว ชื่อสกุลของพยาน (ข) การปกปิดภูมิลำเนาของพยาน และ (ค) การนำเทคโนโลยี ระบบโทรคมนาคม (Telecommunications) มาใช้เพื่อปกปิดการเผชิญหน้าของพยานกับจำเลย และมีให้รู้ถึงที่อยู่ของพยานด้วย ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

(ก) การปกปิดชื่อตัว ชื่อสกุลของพยาน (Anonymat du te'moin)

ในระหว่างการสอบสวนซึ่งกระทำโดยตำรวจฝ่ายคดีของฝรั่งเศส จะปรากฏบ่อยครั้งว่าพยานปกปิดตัวตนหรือไม่เปิดเผยตัวตนของตนเอง บรรดาเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะกระทำเพียงแต่ระบุในบันทึกคำให้การของเขาว่า เขาได้รับข้อเท็จจริง “จากบุคคลที่น่าเชื่อถือได้ แต่ประสงค์ที่จะปกปิดตัวตนของตนเองไว้” เพราะความจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองสายลับ ครอบครัวยุติธรรมและผู้ใกล้ชิดให้ได้รับความปลอดภัย และทางการเองก็จำเป็นต้องอาศัยการทำงานของสายลับในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมร้ายแรงต่อไป

ส่วนในระหว่างการสอบสวน (ไต่สวน) ซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษาไต่สวนของฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 103 ก็ได้วางหลักเกณฑ์ทั่วไปไว้ให้ผู้พิพากษาไต่สวนถามพยานถึงชื่อตัว ชื่อสกุล อายุ สถานะ อาชีพ ภูมิลำเนา หรือเป็นบิดามารดาหรือเกี่ยวข้องกับคู่ความประการใดไว้เช่นกัน อย่างไรก็ตามเป็นที่ตระหนักกันในปัจจุบันว่า ในคดีความผิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด อาชญากรรมที่มีลักษณะของการก่อการร้าย หรือการลักทรัพย์ที่กระทำกันเป็นขบวนการพยานบางคนปฏิเสธที่จะเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับตัวตนของตนด้วยเกรงว่าจะถูกเก็บหรือฟ้องร้ายถ้าหากพยานเหล่านั้นยอมรับที่จะให้ข้อมูลกับผู้พิพากษาไต่สวน ในขณะที่บรรทัดฐานของคำพิพากษา ศาลฎีกาแต่เดิมมาแสดงจุดยืนอย่างชัดเจน โดยวินิจฉัยว่า บันทึกคำให้การของพยานบุคคลใดที่ประสงค์จะปิดบังตนเองไว้ นั้น อยู่ในเกณฑ์ที่จะไม่สามารถรับฟังข้อเท็จจริงได้ เนื่องจากขาดองค์ประกอบของเนื้อหาเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงชื่อตัว ชื่อสกุลของพยาน⁴⁵

เดิมในระหว่างที่กฎหมายฝรั่งเศสไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องของการพยานที่ไม่เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลของพยานนั้น ได้มีคำพิพากษาของศาลยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนวางหลักเกณฑ์เป็นแนวทางไว้

⁴⁵ Ibid.

ในกรณีดังกล่าวปรากฏในคดีเมื่อปี ค.ศ.1989 ศาลยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้วินิจฉัยไว้ในคดี kostovskic/ Pays Bas (Netherlands) ว่าอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไม่ได้กีดกัน หรือเป็นอุปสรรคขัดขวางการดำเนินคดีในชั้นไต่สวนที่จะได้ข้อเท็จจริงมาจากแหล่งข้อมูล ซึ่งไม่เปิดเผยตัวตน ส่วนการที่จะใช้ข้อเท็จจริงดังกล่าวมาใช้ในการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ นั้นเป็นประเด็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง⁴⁶

เมื่ออ่านคำพิพากษาดังกล่าวและคำพิพากษาของศาลยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ตัดสินในปี ค.ศ.1996 และ ค.ศ.1997 ดูแล้ว จะได้ว่า การใช้คำให้การของพยานที่ไม่เปิดเผยชื่อตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขหรือองค์ประกอบสามประการคือ

1. พยานดังกล่าวจะต้องแสดงเหตุผลที่ถูกต้องและเพียงพอเพื่อสนับสนุนการปฏิเสธในการให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวตน ชื่อตัว ชื่อสกุลของตน
2. ฝ่ายจำเลยจะต้องมีโอกาสที่เพียงพอในการคัดค้านหรือปฏิเสธพยานที่ไม่เปิดเผยตนเองของฝ่ายกล่าวหา
3. พยานดังกล่าวจะต้องไม่ใช่พยานหลักฐานแต่เพียงอย่างเดียว หรือเป็นพยานหลักฐานสำคัญเพียงชิ้นเดียวในการลงโทษจำเลย

เงื่อนไขสองประการแรกจะเกี่ยวข้องกับการการดำเนินคดีในชั้นสอบสวน/ไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน ส่วนเงื่อนไขประการสุดท้ายจะเป็นประเด็นที่จะต้องพิจารณาในชั้นพิพากษาในชั้นพิพากษาคดี

หลักเกณฑ์ที่ศาลยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนวางไว้ในคดี kostovski c/ Pays Bas (Netherlands) นี้ ประเทศฝรั่งเศสได้นำมาบัญญัติไว้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมาย โดยในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาครั้งใหญ่เมื่อปี ค.ศ.2001 ได้มีการตราบัญญัติฉบับเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ.2001 ซึ่งมีบทบัญญัติของการคุ้มครองพยานบุคคลที่ไปไกลถึงขนาดไม่เปิดเผยตัวตน ชื่อตัว ชื่อสกุลของพยานบุคคล ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขของความคุ้มครองที่ไม่ขัดต่อหลักเกณฑ์ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและคำวินิจฉัยของศาลยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เป็นวางแนวทางการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้สำหรับรัฐภาคี ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา

⁴⁶ C.E.D.H., 20 novembre 1989. kostovshi c/ Pays Bas (Netherlands), & 44, in fine, R.S.C., 1990.388 et obs. L.E.Pettiti.

การที่จะอนุญาตให้มีการไม่เปิดเผยตัวตน ชื่อตัว ชื่อสกุล ของพยานบุคคลที่มาให้การในชั้นสอบสวนนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 706-58 วางหลักเกณฑ์ไว้ดังต่อไปนี้

(1) เงื่อนไขด้านเนื้อหา

ก. การกระทำที่เป็นวัตถุแห่งการสอบสวนนั้น จะต้องมียุติบัตรประกอบ ที่เป็นความผิดออกฤทธิ์โทษหรือมีขมิมโทษที่มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีขึ้นไป⁴⁷

ข. การสอบปากคำของพยานบุคคลดังกล่าวอาจก่อให้เกิดภัยอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิตหรือร่างกายของบุคคลนั้น สมาชิกของครอบครัว หรือผู้ใกล้ชิดของบุคคลดังกล่าว

ค. เมื่อพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งความผิดที่ได้กระทำลงหรือตัวของพยานบุคคลแล้ว การเปิดเผยตัวบุคคลดังกล่าวไม่ใช่สิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 706-60

ในทางปฏิบัติ เงื่อนไขข้อ ค. นี้ ไม่ใช่เงื่อนไขเด็ดขาด ในการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าในการพิจารณาอนุญาตให้มีการคุ้มครองพยาน โดยการไม่เปิดเผยตัวพยานบุคคลนี้ อัยการแห่งสาธารณรัฐมักจะพิจารณาเงื่อนไขข้อ ก. และ ข. เป็นหลัก เนื่องจากในชั้นการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า สิทธิของผู้ถูกกล่าวหายังไม่อยู่ในฐานะที่ถูกกระทบอย่างแท้จริงแต่อย่างใด

(2) เงื่อนไขด้านรูปแบบวิธีพิจารณา

เมื่ออัยการแห่งสาธารณรัฐ (le procureur de la Re'publique) หรือผู้พิพากษาได้สวน (le juge d'instruction) พิจารณาเงื่อนไขด้านเนื้อหาแล้วเห็นว่า ควรพิจารณาอนุญาต จะเสนอคำร้องพร้อมทั้งเหตุผลต่อผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขัง (le juge des libertes et de la detetion) เพื่อวินิจฉัยว่าจะอนุญาตให้มีการปกปิดตัวบุคคลของพยานตามคำร้องหรือไม่ เว้นแต่ผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพ และการกักขังจะเป็นผู้ดำเนินการสอบปากคำพยานบุคคลดังกล่าวด้วยตนเอง คำวินิจฉัยของผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขังนี้จะไม่ทำให้ปรากฏสิ่งบ่งชี้ถึงตัวพยานบุคคลดังกล่าว และไม่อาจอุทธรณ์ได้

⁴⁷ กฎหมายเดิมกำหนดระวางโทษจำคุกสำหรับความผิดมีขมิมโทษที่สามารถใช้มาตรการในการคุ้มครองพยานไว้มีกำหนดห้าปี แต่ต่อมาได้มีรัฐบัญญัติฉบับที่ 2002-1138 ลงวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 2002 มาตรา 39 แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเปลี่ยนระวางโทษดังกล่าวเป็นสามปี

(ข) พยานซึ่งไม่ประสงค์จะเปิดเผยภูมิฉันทนาของตนเอง

ในบางครั้งพยานบางคนอาจไม่ปฏิเสธที่จะเปิดเผยตนเอง แต่ปฏิเสธที่จะที่อยู่ของตนเอง ด้วยเกรงว่าจะถูกตามเก็บหรือคิดบัญชีแก้แค้น เดิมได้มีรัฐบัญญัติฉบับที่ 95-73 ลงวันที่ 21 มกราคม ค.ศ. 1995 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 62 – 1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อนุญาตให้บุคคลซึ่งอยู่ในฐานะพยานในระหว่างการสอบสวนสามารถที่จะแจ้งที่อยู่ของตน โดยถือเอาสถานีตำรวจหรือทหารที่ทำหน้าที่ตำรวจ (Gendarmerie) เป็นภูมิฉันทนาของตนเองได้ โดยจะต้องได้รับความยินยอมจากอัยการแห่งสาธารณรัฐหรือผู้พิพากษาไต่สวน

ในทางปฏิบัติ ผลจึงเป็นว่า ในแต่ละที่ทำการของตำรวจฝ่ายคดีจะมีสมุดบันทึกซึ่งเก็บข้อมูลของที่อยู่แห่งจริงของพยานบุคคลไว้ และการเลือกแจ้งภูมิฉันทนาตั้งแต่ต้นของการดำเนินคดีอาญา จะถือว่าสมบูรณ์ใช้ได้ ทั้งในชั้นไต่สวนคดีของผู้พิพากษาไต่สวนจนกระทั่งถึงชั้นพิจารณาพิพากษาคดี กฎเกณฑ์ดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี และรวมถึงพยานที่มีการสอบปากคำกรณีตามประเด็นด้วย

ปัจจุบัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 62-1 ได้ถูกยกเลิกไปโดยรัฐบัญญัติฉบับที่ 2001 – 1062 ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ.2001 แต่ต่อมาได้มีรัฐบัญญัติฉบับที่ 2002 – 307 ลงวันที่ 4 มีนาคม ค.ศ.2002 ให้นำบทบัญญัติดังกล่าวกลับมาใช้อีก แต่พยานบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองโดยบทบัญญัติของกฎหมายในหมวดเรื่องการคุ้มครองพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้จะต้องเป็นบุคคลที่ไม่มีเหตุผลอันควรสงสัยว่าบุคคลเหล่านี้ได้กระทำความผิดหรือพยายามที่จะกระทำความผิด และต้องเป็นผู้ที่จะนำไปสู่การนำพยานหลักฐานสำคัญมาใช้ในการดำเนินคดีได้

การเปิดเผยที่อยู่ของพยานบุคคลเหล่านี้ไม่อาจกระทำได้ ผู้ฝ่าฝืนมีความผิดมีขมิ้มโทษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกิน 75,000 ยูโร (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฝรั่งเศส มาตรา 706 – 59)

ประเทศเยอรมันก็มีกฎหมายที่คุ้มครองพยาน โดยวิธีการไม่เปิดเผยที่อยู่ของพยานในระหว่างการดำเนินคดี คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (StPO) มาตรา 68 อนุมาตรา 1 ซึ่งอนุญาตให้พยานที่ได้ให้ข้อมูลที่ทราบจากการปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ของตน เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งกระทำการในหน้าที่ มีสิทธิแจ้งที่อยู่อาศัยของตน โดยใช้ที่อยู่ตามที่ทำงานของตนแทนสถานที่ที่เป็นอยู่อาศัยจริงของตนก็ได้

นอกจากนั้น ไม่ว่าพยานจะเป็นบุคคลใด ก็อาจได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ผู้ทำการซักถามให้ระบุถึงสถานที่ทำงานหรือสถานที่ประกอบธุรกิจของพยานแทนสถานที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยหรืออาจจะระบุถึงที่อยู่อื่นซึ่งอาจส่งหมายได้ก็ได้ หากเป็นที่เกรงกลัวว่าพยานจะได้รับอันตรายอันเนื่องมาจากการปกป้องผลประโยชน์ทางกฎหมาย ด้วยเหตุนี้พยานอาจได้รับอนุญาต ให้ไม่ต้องให้

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ซึ่งอาจติดต่อตนได้ด้วย⁴⁸

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (StPO) มาตรา 68 อนุมาตรา 3 ตัวคนที่แท้จริงของพยาน (หมายถึงข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหมด) อาจถูกเก็บไว้เป็นความลับ หากมีเหตุให้เกรงว่าการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพของพยานหรือของบุคคลใด (ถ้อยคำในกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าต้องน่าจะเป็นอันตรายขนาดไหน) เอกสารที่เกี่ยวข้องโยงถึงตัวบุคคลนั้นจะถูกเก็บรักษาไว้ ณ สำนักงานอัยการ กล่าวคือ จะไม่มีการนำส่งเอกสารนั้นต่อศาล และจะไม่มีการตรวจสอบเอกสารนั้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว เอกสารจะไม่ถูกนำไปไว้ในสำนวนจนกว่าการคุกคามนั้นจะหมดไป หากมีการระบุข้อมูลบางส่วนเกี่ยวกับตัวตนของพยานไว้ในคำฟ้องที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือในหมายเรียกที่มีขึ้นในภายหลังแล้ว จะต้องแจ้งว่าเหตุที่ต้องปกปิดข้อมูลบางส่วน เพราะพฤติการณ์ดังกล่าวด้วย

อย่างไรก็ตาม ข้อยกเว้นที่บุคคลไม่ต้องระบุถึงตัวตนที่แท้จริงของตนมิได้ยกเว้นหน้าที่ของบุคคลในชั้นพิจารณาคดีในศาล ที่จะต้องระบุสถานะของตนว่าเกี่ยวข้องกับการรู้เห็นเหตุการณ์ในคดีอย่างไร ข้อบังคับนี้มักใช้กับพยานที่เป็นเจ้าหน้าที่สืบสวนนอกเครื่องแบบ

(ค) การใช้เทคโนโลยีในการสอบปากคำพยานบุคคล (Audition des te'moins)

เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีทุกนาย หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีทุกนาย ภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี มีอำนาจสอบปากคำบุคคลที่คาดว่าจะสามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดซึ่งหน้าได้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 62 วรรคสี่) ทั้งผู้เสียหาย และบุคคลอื่น ๆ

เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีสามารถจัดให้มีการเผชิญหน้ากันระหว่างบุคคลหลายคนในขณะเดียวกันในการสอบปากคำ บุคคลเหล่านี้มีฐานะเหมือนกันหมดคือเป็นพยานบุคคล ซึ่งแตกต่างจากในชั้นไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวน การสอบปากคำจะมีการบันทึกคำให้การของพยานบุคคลไว้แล้ว ลงชื่อโดยผู้สอบปากคำและผู้ให้ถ้อยคำ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 62 และ 66)

⁴⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (StPO) มาตรา 68 อนุมาตรา 2

- การสอบปากคำและการเผชิญหน้ากันทางจอภาพ

รัฐบัญญัติฉบับเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ.2001 ได้บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่มีความจำเป็นในการสอบสวนหรือการไต่สวน การสอบปากคำหรือการไต่สวนพยานบุคคล หรือการเผชิญหน้ากันระหว่างบุคคลหลายคนที่อยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ในประเทศฝรั่งเศส อาจกระทำได้ในคราวเดียวกันโดยอาศัยวิธีการทางการสื่อสาร โทรคมนาคมหรือการเผชิญหน้ากันทางจอภาพ (Te'le' – audition et te'le' – confrontation) ซึ่งมีหลักประกันการรักษาความลับในการส่งสัญญาณ เจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีของแต่ละสถานที่ที่มีการสอบปากคำหรือการเผชิญหน้ากันทางจอภาพ จะต้องจัดทำบันทึกคำให้การไว้ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 706 – 71)

การสอบปากคำและการเผชิญหน้ากันทางจอภาพนี้อาจถูกบันทึกภาพและเสียงไว้ได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้สำหรับวิธีพิจารณาคดีเด็ก (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 706 – 52 วรรคสี่ถึงวรรคเก้า)

นอกจากนี้การใช้การสอบปากคำ และการเผชิญหน้ากันทางจอภาพยังสามารถนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ของการคุ้มครองพยานด้วย โดยในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 706 – 61 ได้บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ถูกไต่สวน (la personne mise en examen) หรือจำเลย หรือทนายความของบุคคลนั้นในการขอเผชิญหน้ากับพยานที่ไม่เปิดเผยตัวตน ชื่อตัว ชื่อสกุลของตน โดยใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารทางเทคนิค และในการสอบปากคำหรือสืบพยานดังกล่าว กฎหมายมาตรานี้อนุญาตให้มีการใช้เทคนิคเพื่อแปลงเสียงของพยานมิให้สามารถระบุตัวพยานได้ว่าเป็นผู้ใดด้วย

กฎหมายการคุ้มครองพยานของฝรั่งเศส ก็เช่นกัน ไม่ใช่คำว่า “มาตรการพิเศษ”

3.5 มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศอังกฤษ

เดิมในกฎหมายอังกฤษจะไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ให้การคุ้มครองพยานในคดีอาญา แต่ต่อมาระบบการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นมาตรการเฉพาะดังที่ได้ดำเนินการในสหรัฐอเมริกาได้มีอิทธิพลต่อการปรับปรุงระบบการให้ความคุ้มครองพยานในอังกฤษ โดยรัฐสภาของอังกฤษได้ออกกฎหมายว่าด้วย Serious Organised Crime and Police Act 2005 เพื่อให้การคุ้มครองพยานในคดีสำคัญ ทั้งนี้ก่อนหน้านั้นก็ได้มีรายงานการวิจัยซึ่งศึกษาถึงข้อเสียของระบบการให้ความคุ้มครองพยานในประเทศต่าง ๆ ก่อนที่จะนำเสนอร่างกฎหมายดังกล่าว

รูปแบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา ตาม Serious Organised Crime and Police Act 2005 นั้น มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) พยานที่ได้รับการคุ้มครองพยานจะต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะและความเสี่ยงในความปลอดภัยทางด้านชีวิต ร่างกาย

2) ค่าใช้จ่ายในการเข้าสู่กระบวนการให้ความคุ้มครอง

3) ความสามารถของพยานที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในสถานะที่เปลี่ยนแปลงไปจากการเข้าสู่การคุ้มครองพยาน

4) ลักษณะของคดีและความสำคัญที่พยานจะให้ความร่วมมือในการให้การแก่รัฐ รูปแบบของการให้การคุ้มครองนั้น ในกฎหมาย Serious Organised Crime and Police Act 2005 ไม่ได้กำหนดรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือไว้เป็นแบบที่แน่นอน แต่ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือโดยการย้ายที่อยู่และการได้รับการเปลี่ยนชื่อใหม่ด้วย

5) หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการอนุมัติในการให้ความคุ้มครองพยานนั้น มีอยู่ 4 หน่วยงาน ตามมาตรา 82 (5) ดังนี้

- (1) Chief Police Officers (England, Scotland and Northern Ireland)
- (2) Director General of the Serious Organised Crime Agency (SOCA)
- (3) The Director of The Scottish Drug Enforcement Agency (SDEA)
- (4) Commissioners of Her Majesty's Revenue and Custom

6) หลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้ความคุ้มครองพยาน

ก่อนที่จะมีการนำเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน มาตรา 93 กำหนดให้เจ้าพนักงานต้องให้ข้อมูล แก่ผู้ที่ได้รับการคุ้มครองให้ทราบข้อเท็จจริงในเรื่องสิทธิ ต่าง ๆ ที่พยานจะได้รับ โดยเจ้าพนักงานต้องบันทึกการแจ้งสิทธิดังกล่าวเป็นหนังสือ ส่วนเจ้าพนักงานที่ทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานต้องแจ้งให้ผู้ที่ได้รับความคุ้มครองทราบถึงเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมาย และสิทธิและหน้าที่ของผู้นั้นและในกรณีที่เป็นผู้เยาว์หรือผู้ที่มีสภาพจิตที่ไม่รู้สาระสำคัญให้แจ้งต่อผู้ปกครองหรือผู้ดูแลผู้นั้น

ผู้ที่ดำเนินการในการให้ความคุ้มครองพยาน (protection provider) (มาตรา 82(5)) ได้แก่

- (1) ตำรวจในอังกฤษ สกอตแลนด์ และไอร์แลนด์เหนือ
- (2) เจ้าพนักงานใน SOCA
- (3) เจ้าพนักงาน ใน Scottish Drug Enforcement Agency
- (4) เจ้าพนักงานใน Commissioners of Her Majesty's Revenue and Custom
- (5) เจ้าพนักงานในหน่วยงานอื่นที่ให้ความร่วมมือในการให้ความคุ้มครองพยาน

เช่น เจ้าหน้าที่การเคหะแห่งชาติ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียนราษฎร เจ้าหน้าที่ฝ่ายที่ดิน เป็นต้น

7) วิธีการดำเนินการคุ้มครองพยาน

(1) การให้ความคุ้มครองพยานในอังกฤษนั้น มิได้ให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองพยานซึ่งจะเป็นหน่วยงานของตำรวจ ดำเนินการให้การคุ้มครองพยานเบ็ดเสร็จแต่เพียงหน่วยงานเดียว แต่เป็นคุ้มครองหรือช่วยเหลือพยาน โดยการประสานการทำงานในหน่วยงานที่รับผิดชอบในการให้ความคุ้มครองพยาน และขอให้หน่วยงานอื่นให้ความร่วมมือกับหน่วยงานคุ้มครองพยานด้วย เช่นการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเคหะแห่งชาติในการให้ที่พักแก่พยานหรือการย้ายที่อยู่ให้แก่พยาน เป็นต้น

ในการดำเนินการให้ความคุ้มครองพยานนั้น หากมีความจำเป็นต้องให้ความคุ้มครองร่วมกันตั้งแต่สองหน่วยงานขึ้นไป มาตรา 83 กำหนดให้หน่วยงานที่ร่วมมือกันนั้น ประสานงานร่วมกัน โดยมีข้อตกลงร่วมกัน หรืออาจจะดำเนินการส่งพยานเพื่อเข้ารับโอนการให้ความคุ้มครองตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 84

การคุ้มครองให้แก่ผู้ให้ความคุ้มครอง โดยส่งให้อีกหน่วยงานหนึ่งดำเนินการให้ กำหนดไว้ในมาตรา 84 โดยตกลงกับหน่วยงานที่จะโอนการคุ้มครองพยานไปอยู่ในความคุ้มครองว่าจะให้รับผิดชอบในการดูแลความปลอดภัยภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งการโอนการคุ้มครองดังกล่าว จะทำให้หน่วยงานเดิมหมดภาระหน้าที่ในการคุ้มครองตลอดเวลาที่อีกหน่วยงานหนึ่งรับผิดชอบดูแลดังกล่าวข้อตกลงในการรับดูแลนี้ รวมถึงการที่กำหนดเรื่องค่าใช้จ่ายในการดูแลพยานในระหว่างที่รับไปดูแลด้วย นอกจากนี้ การดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในหน่วยงานที่รับโอนนี้ หน่วยงานดังกล่าวต้องบันทึกการคุ้มครองพยานในระหว่างที่พยานนั้นอยู่ในความดูแลของหน่วยงานของตนด้วย

(2) ในมาตรา 85 ของ Serious Organised Crime and Police Act 2005 กำหนดให้ผู้ได้รับการคุ้มครองพยานสามารถได้รับการสนับสนุนในโครงการคุ้มครองพยานจากหลายหน่วยงาน เช่น หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การศึกษา การรักษาพยาบาล และสิทธิประโยชน์อื่น ๆ เพื่อให้ผู้นั้นได้สามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้อย่างสะดวกสบาย

การประสานงานเพื่อให้การเปลี่ยนแปลงสิทธิของผู้ที่ได้รับการคุ้มครองหรือการได้รับบริการอื่นที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการประสานความร่วมมือเพื่อให้พยานปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ได้ ทั้งนี้โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐที่จะต้องอำนวยความสะดวกในทุกขั้นตอนของการให้ความคุ้มครองพยานตามโครงการคุ้มครองพยานเมื่อได้รับการร้องขอ ซึ่งเจ้าพนักงานเหล่านี้ไม่ใช่ศาลหรือเจ้าพนักงานในรัฐสภา แต่เป็นเจ้าพนักงานในการปกครองที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการออกบัตรประจำตัวของบุคคล หรือการดูแลเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การศึกษา การประกอบอาชีพ หรือ สวัสดิการ เป็นต้น

(3) การยกเลิกการคุ้มครองพยาน ในกรณีที่ Chief Police จะยกเลิกการคุ้มครองพยานนั้นตามนโยบายของ the Association of Chief Police กำหนดว่า การใช้ดุลพินิจที่จะยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยานนั้น จะต้องทำหนังสือบอกกล่าวแก่พยานล่วงหน้า ไม่น้อยกว่า 21 วัน ทั้งนี้ เพื่อให้พยานได้เตรียมการสำหรับการใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมของสังคมโดยไม่มี การคุ้มครองพยาน นอกจากนี้ การแจ้งยกเลิกการให้ความคุ้มครองดังกล่าว พยานอาจอุทธรณ์คำสั่งได้⁴⁹

8) การรักษาความลับในการดำเนินการตามโครงการคุ้มครองพยาน

ตามกฎหมาย Serious Organised Crime and Police Act 2005 กำหนดความผิดเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลในโครงการคุ้มครองพยานไว้สูงและมีหลายความผิด ตามมาตรา 86-87 และความผิดฐานเปิดเผยข้อมูลของผู้ที่เปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลใหม่ตามโครงการคุ้มครองพยาน ตามมาตรา 88

มาตรา 86 บุคคลจะต้องรับผิดทางอาญา หากได้กระทำการเปิดเผยข้อมูลโดยเจตนา ซึ่งเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรา 82 (1) หรือการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการคุ้มครองหรือการยกเลิกการให้ความคุ้มครองดังกล่าว ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 86 นี้ จะต้องมี ความผิดและได้รับการพิจารณาแบบ indictment และมีระวางโทษจำคุกไม่ต่ำกว่าสองปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ถ้าได้รับการพิจารณาในการพิจารณาแบบ Summary ต้องระวางโทษไม่ต่ำกว่า สิบสองเดือน หรือปรับไม่น้อยกว่าโทษปรับที่กำหนดไว้ในกฎหมาย หรือทั้งจำทั้งปรับ

อย่างไรก็ดีในมาตรา 87 บัญญัติเหตุยกเว้นความรับผิดไว้สำหรับการเปิดเผยข้อมูลอันเป็น ความผิดตามมาตรา 86 ไว้ดังนี้

(1) การเปิดเผยข้อมูลโดยผู้ที่ได้รับการคุ้มครองพยานเอง หรือโดยบุคคลอื่นที่มี ข้อตกลงให้เปิดเผยจากผู้ได้รับการคุ้มครอง และเป็น การเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้การคุ้มครอง พยาน ทั้งนี้การเปิดเผยนั้นไม่ก่อให้เกิดอันตรายกับพยานที่ได้รับการคุ้มครอง

(2) การเปิดเผยข้อมูลเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อป้องกันหรือสืบสวน สอบสวนอาชญากรรม เช่น การประสานงานของตำรวจในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาใน ความผิดในความผิดหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งอาจต้องเปิดเผยชื่อพยานที่ได้รับการคุ้มครอง หรือเปิดเผย ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการคุ้มครองพยาน

⁴⁹ United Nation, Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceeding involving Organized Crime. 2008, p. 74

(3) การเปิดเผยโดยหน่วยงานที่ให้การคุ้มครองพยาน ซึ่งเปิดเผยข้อมูลที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนที่ดำเนินการให้ความช่วยเหลือพยาน และการเปิดเผยนั้นต้องมีหลักประกันว่าพยานจะได้รับการปลอดภัยจากการเปิดเผยข้อมูล ทั้งนี้ การเปิดเผยดังกล่าวรวมถึงการที่ตำรวจจะประสานงานเพื่อให้พยานได้รับการคุ้มครองในการจัดหาที่พักอาศัยที่เหมาะสมด้วย

นอกจากนี้ ในมาตรา 87 กำหนดให้ Secretary of State และ Scottish Ministers มีอำนาจออกคำสั่งเพื่อยกเว้นความรับผิดชอบในการเปิดเผยข้อมูลได้อีกตามที่เห็นสมควร (มาตรา 87 (5) (6))

การพิสูจน์เหตุยกเว้นความรับผิดชอบตามมาตรา 87 นี้ กฎหมายให้ผู้ได้รับการยกเว้นความรับผิดชอบไม่ต้องพิสูจน์ถึงเหตุดังกล่าว แต่ให้กล่าวอ้างและถือว่าเป็นไปตามที่กล่าวอ้าง แต่หากจะลงโทษผู้เปิดเผยข้อมูล โจทก์จะต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยไม่มีเหตุยกเว้นความรับผิดชอบที่กล่าวอ้าง (มาตรา 87 (7))

มาตรา 88 ความผิดฐานเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล มีองค์ประกอบดังนี้

(1) บุคคลที่ได้รับการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล เปิดเผยข้อมูลซึ่งจะทำให้รู้ถึงชื่อตัวชื่อสกุลใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเจตนา

(2) บุคคลใดที่ไม่ใช่ผู้ที่ได้รับการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล เปิดเผยข้อมูลซึ่งเกี่ยวข้องกับพยานที่ได้รับการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลโดยเจตนา

การเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ทั้งสองกรณี ผู้กระทำตาม (1) และ (2) มีความผิดถ้าได้รับการพิจารณาแบบ indictment ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ถ้าได้รับการพิจารณาแบบ summary ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบสองเดือน หรือปรับไม่เกินกว่าที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ หรือทั้งจำทั้งปรับ

เหตุยกเว้นความรับผิดชอบตามมาตรา 88 กำหนดไว้ในมาตรา 89 ดังนี้

(1) การเปิดเผยของพยานที่ได้รับการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลนั้น มิได้ก่อให้เกิดอันตรายแก่ความปลอดภัยของพยาน

(2) การเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ของผู้อื่นได้กระทำโดยความยินยอมของผู้ที่ได้รับการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลไม่ก่อให้เกิดความเป็นอันตรายแก่พยาน

(3) การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลได้กระทำไปเพื่อความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อป้องกันหรือสืบสวนสอบสวนคดีอาญา

(4) การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับชื่อตัว ชื่อสกุลซึ่งกระทำโดยเจ้าพนักงานในหน่วยงานให้บริการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน ซึ่งกระทำการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลเพื่อดำเนินการตามกระบวนการคุ้มครองพยานหรือการยกเลิกการคุ้มครองพยาน

เหตุยกเว้นความรับผิดอื่นตามที่ Secretary of State หรือ Scottish Ministers กำหนด

เหตุยกเว้นความรับผิดตามมาตรา 89 ข้างต้น เห็นเหตุที่ผู้กระทำความผิดจะยกขึ้นแก้ตัวได้ และภาระการพิสูจน์ว่าไม่ได้เป็นเหตุยกเว้นความรับผิดต้องเป็นภาระของโจทก์ และต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าไม่มีเหตุดังกล่าวเช่นเดียวกับมาตรา 87

มาตรา 90 ของ Serious Organised Crime and Police Act 2005 กำหนดข้อยกเว้นความรับผิดให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการเกี่ยวกับการเปลี่ยนชื่อพยาน ในกรณีที่ผู้ขึ้นซึ่งเป็นผู้ให้ความคุ้มครองพยานต้องให้ข้อมูลอันเป็นเท็จเกี่ยวกับผู้ที่เปลี่ยนชื่อใหม่ เพื่อให้ปกปิดชื่อใหม่มิให้ผู้อื่นทราบ เช่น หากเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพต้องปฏิเสธ ไม่รู้จักชื่อที่บุคคลได้เปลี่ยนชื่อไปแล้ว เพื่อปกปิดชื่อใหม่ เป็นต้น แต่ข้อยกเว้นความผิดนี้จะไม่นำมาใช้เพื่อยกเว้นความรับผิดให้แก่ผู้ที่อาศัยประโยชน์จากสวัสดิการสังคมโดยใช้ทั้งชื่อเดิมและชื่อใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป

9) ความร่วมมือกับเอกชน

นอกจากการให้ความคุ้มครองพยานโดยเจ้าพนักงานตำรวจแล้ว ยังมีการให้ความคุ้มครองพยานโดยองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร (NGO) และได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานโดยรัฐบาลด้วย และส่วนใหญ่จะเป็นการให้ความช่วยเหลือทั้งพยานและผู้เสียหายที่เป็นผู้เยาว์หรือผู้ด้อยโอกาส เช่น หน่วยงานที่เรียกว่า National Charity Victim Support ได้มีหน่วยงานให้ความคุ้มครองพยาน โดยให้ความช่วยเหลือทั้งในศาล Crown Court และ Magistrate Court ในอังกฤษและเวลส์ ซึ่งให้บริการแก่พยานในด้านต่าง ๆ ดังนี้⁵⁰

- (1) ให้ข้อมูลโดยทั่วไปเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีอาญา
- (2) ให้การสนับสนุนการตรวจและรักษาทางจิตเวช
- (3) ร่วมไปกับพยานเมื่อเดินทางไปศาล และใช้ช่องทางเฉพาะของพยานในการเข้าสู่การสืบพยานในศาล

⁵⁰ United Nation, Office on Drugs and Crime, Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings involving Organized Crime, (New York, 2008), p.28

(4) ประสานงานเพื่อให้มีที่พักสำหรับพยานระหว่างที่รอการเบิกความ และแยกออกจากพยานฝ่ายโจทก์กับพยานฝ่ายจำเลย และไม่ให้ประชาชนได้รับรู้ว่าผู้นั้นเป็นพยาน⁵¹

(5) รับส่งพยาน

(6) ประสานงานเพื่อเพิ่มความต้องการที่พยานจะให้ช่วยเหลือในวันที่จะพิจารณา**

10) เปรียบเทียบความเหมือนกับความแตกต่างระหว่างโครงสร้างการคุ้มครองพยานในคดีอาญาซึ่งใช้กับคดีที่เป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ในยุโรปกับระบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของสหรัฐอเมริกา ซึ่งผู้ศึกษาและเชื่อว่ามีความแตกต่างที่สำคัญสี่ประการดังนี้⁵²

ประการแรกในยุโรป เช่น อังกฤษ มีหน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองพยานคือ หน่วยงานตำรวจ และให้การคุ้มครองพยานภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมาย โดยในอังกฤษจะให้การคุ้มครองหากปรากฏพยานหลักฐานว่าเป็นพยานที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่ร้ายแรงเป็นหลัก และให้การคุ้มครองกับบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับพยานซึ่งอาจได้รับอันตรายจากการที่จะถูกประทุษร้ายหากพยานมาให้การในศาล และหากมีความจำเป็นจะต้องเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลใหม่ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือแก่พยานหรือญาติที่ใกล้ชิด ทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจเพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นต้องเปลี่ยนที่อยู่เพื่อให้พยานปลอดภัย

ประการที่สองในบางประเทศของยุโรป รวมถึงอังกฤษจะมีหน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองพยานคือหน่วยงานตำรวจ ขณะที่ในประเทศอื่นให้อำนาจในการให้ความคุ้มครองพยานโดยศาล และรัฐมนตรี ในการให้ความคุ้มครองพยาน ตัวอย่างเช่น ในอังกฤษ การตัดสินใจที่ให้พยานเข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานเป็นดุลพินิจของ Senior police officer ส่วนในอิตาลีเป็นดุลพินิจของคณะ

⁵¹ Ibid.

** แต่ในอาฟริกาใต้ ได้มีหน่วยงานเฉพาะในหน่วยงาน อัยการแห่งชาติ (National Prosecuting Authority) เรียกว่า the Sexual Offence and Community Affairs Unit ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายและพยานในคดีอาญา ซึ่งมีกระบวนการในการประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อให้ความช่วยเหลือ รวมถึงหน่วยงานเอกชนที่ไม่หวังกำไรด้วย นอกจากนี้กระทรวงยุติธรรม และคณะกรรมการพัฒนารัฐธรรมนูญได้ร่วมกันออกหลักประกันสิทธิของผู้เสียหาย เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายและพยานในคดีอาญา.

⁵² Nicholas Fyfe and James Sheptycki, International Trends in the Facilitation of Witness Co-operation in Organized Crime Cases, European Journal of Criminology, 2006;3;319, available in <http://euc.sagepub.com/cgi/content/abstract/3/3/319>

กรรมการกลาง (Central Commission) ซึ่งมีประธานคณะกรรมการคือ Under-Secretary of State at Ministry of the Interior

ประการที่สาม ในส่วนยุโรปส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายกับอิตาลี เพราะลักษณะของความผิดและขอบเขตของอาชญากรรมที่กระทำโดยองค์กร มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยาน ซึ่งมีจำนวนหลายพันคน ในขณะที่ในประเทศอื่น ๆ มีพยานที่เข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานไม่กี่ร้อยคน ตัวอย่างเช่น ในเยอรมัน จำนวนพยานที่ขอรับการคุ้มครองมีจำนวนสองหรือสามร้อยคนต่อไป

ประการที่สี่ สหภาพยุโรป เห็นความจำเป็นในการที่จะพัฒนาความร่วมมือในการให้ความคุ้มครองพยาน โดยเน้นให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ให้ความสำคัญในการให้ความคุ้มครองพยานทั้งก่อน ขณะและหลังจากที่พยานได้ให้การแล้ว และพยายามหาแนวทางที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้พยานต้องเข้าไปเบิกความต่อหน้าจำเลย และในแนวทางในการให้ความคุ้มครองนั้น สหภาพยุโรปให้ข้อเสนอแนะว่า ควรใช้การบันทึกถ้อยคำพยานซึ่งบันทึกโดยวิดีโอ หรือซีดี เพื่อนำมารับฟังเป็นพยานในศาล หรือการปกปิดชื่อตัว ชื่อสกุลของพยานในศาล แทนที่จะเป็นการเปลี่ยนที่อยู่ หรือการเปลี่ยน ชื่อตัว ชื่อสกุล ซึ่งกรณีหลังนี้ต้องกระทำเมื่อมีความจำเป็นและไม่มีทางอื่นที่จะหลีกเลี่ยงได้แล้ว

กฎหมายการคุ้มครองพยานของอังกฤษ ก็เช่นกัน ไม่ใช่คำว่า “มาตรการพิเศษ”

3.6 มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศนิวซีแลนด์

ในนิวซีแลนด์ การให้ความคุ้มครองพยานไม่ได้จัดตั้งขึ้น โดยกฎหมายที่กำหนดว่าจะมีการให้ความคุ้มครองพยานอย่างไร เหมือนกับออสเตรเลียหรือสหรัฐอเมริกา แต่เป็นการจัดตั้งการให้ความคุ้มครองพยานโดยหน่วยงานตำรวจ⁵³ เช่นเดียวกับออสเตรเลีย อังกฤษ เป็นต้น⁵⁴ ดังนั้นจึงมีหน่วยงานที่ให้การคุ้มครองเป็นการเฉพาะคือตำรวจ และมีการบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็นการจัดการเกี่ยวกับบุคลากรที่ให้ความคุ้มครองพยาน การพิจารณาอนุมัติให้ความช่วยเหลือพยานที่ได้รับขอความคุ้มครอง งบประมาณที่ใช้และการดำเนินการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ โดยใช้หน่วยงานตำรวจเป็นหลัก

⁵³ United Nation, Office on Drugs and Crime, Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings involving Organized crime, (New York, 2008), p.44

⁵⁴ Ibid.

ในการประสานความร่วมมือในการให้ความคุ้มครองพยาน โดยประสานกับหน่วยงานอื่น นั้น นิวิชีแลนด์มีปัญหาอุปสรรคเช่นเดียวกับในประเทศอื่นที่มีหน่วยงานตำรวจเป็นหน่วยให้บริการ เพราะ โดยสภาพของการประสานงานจำเป็นต้องมีการประสานข้อมูลระหว่างพยานระหว่างกัน และอาจก่อให้เกิดปัญหาที่ไม่สามารถปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับพยานได้เพราะข้อมูลดังกล่าวจำเป็นต้องเปิดเผย เพื่อให้มีการประสานความช่วยเหลือพยานตลอดกระบวนการ⁵⁵

บุคลากรในการให้ความคุ้มครองพยานในนิวิชีแลนด์ เป็นบุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมในการให้ความคุ้มครองพยานเป็นการเฉพาะเพื่อให้มีทักษะและความสามารถในการให้ความคุ้มครองพยานและเป็นหน่วยกลางของประเทศ และเจ้าหน้าที่ที่ทำงานจะต้องรักษาความปลอดภัยให้แก่พยาน ตลอดจนการติดตามพยานเพื่อให้ความคุ้มครอง ดังนั้นหากมีความจำเป็นต้องให้ความคุ้มครองก็สามารถตั้งงานประจำไปและให้ความคุ้มครองพยานได้ตลอดเวลาที่ให้ความคุ้มครองนั้น⁵⁶

ในการตรวจสอบสุขภาพของพยานทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตของพยาน ในนิวิชีแลนด์ ใช้แพทย์หรือจิตแพทย์ตามบัญชีรายชื่อที่ตำรวจได้ขึ้นบัญชีไว้ เพื่อจัดทำรายงานการตรวจสุขภาพและการตรวจสภาพจิต สำหรับพยานที่จะย้ายที่อยู่⁵⁷

ในการทำข้อตกลงกับพยานในเรื่องการให้ความร่วมมือและการชี้แจงให้พยานได้รับทราบถึงสถานการณ์ที่จะต้องประสพระหว่างที่อยู่ในการคุ้มครองพยานนั้น ในนิวิชีแลนด์มีกระบวนการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยให้บันทึกเทปการสนทนาของเจ้าพนักงานและพยานก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการคุ้มครองพยานไว้เพื่อเป็นหลักฐานว่ามีการแจ้งและเจรจาในการขอความคุ้มครองพยานจริงและพยานได้ทราบเงื่อนไขต่าง ๆ ครบถ้วนแล้ว⁵⁸

เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการให้ความคุ้มครองพยาน มีตั้งแต่การจัดตั้งสำนักงานหรือการบริหารจัดการเพื่อรองรับกระบวนการให้การให้ความช่วยเหลือพยาน การย้ายที่อยู่ให้แก่พยาน ค่าใช้จ่ายของพนักงานและค่าล่วงเวลา ค่าเดินทาง ค่าเบี้ยเลี้ยงและค่าใช้จ่ายของพยานในระหว่างอยู่

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

ในโครงการและการให้บริการทางด้านจิตและการให้คำปรึกษาปัญหาแก่พยาน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาแก่ทุกประเทศในการให้ความช่วยเหลือแก่พยาน แต่ในนิวซีแลนด์นั้น พยานสามารถเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายได้จากสวัสดิการสังคมของรัฐได้ซึ่งค่าใช้จ่ายดังกล่าวมีความเพียงพอที่จะทำให้พยานอยู่ได้ มีน้อยครั้งที่หน่วยงานตำรวจจะต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายให้แก่พยาน⁵⁹

สำหรับการตรวจสอบการใช้จ่ายของการดำเนินการโครงการคุ้มครองพยานนั้น หน่วยงานตรวจสอบภายในของสำนักงานตำรวจนิวซีแลนด์สองหน่วยงานดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ การตรวจสอบใบเสร็จหลักฐานนั้น จะปกปิดชื่อตัว ชื่อสกุลของพยานที่ได้เปลี่ยนชื่อใหม่ และชื่อเดิม เพื่อป้องกันความลับมิให้ล่วงรู้ถึงผู้ตรวจสอบ⁶⁰

กฎหมายการคุ้มครองพยานของนิวซีแลนด์ ก็เช่นกัน ไม่ใช่คำว่า “มาตรการพิเศษ”

3.7 มาตรการในการคุ้มครองพยานในประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นมีโครงการคุ้มครองพยาน ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม ค.ศ. 1999 และ 19 พฤษภาคม ค.ศ. 2000 ปรากฏประเภทของการคุ้มครองพยานประการที่สำคัญ ดังนี้

(1) การไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแก่จำเลย

ตามมาตรา 96.1(4) และมาตรา 89 (5) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น จำเลยจะไม่ได้รับการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หากปรากฏเหตุผลที่ควรเชื่อว่าจำเลยจะไปข่มขู่หรือทำอันตรายแก่ร่างกายหรือทรัพย์สินของพยานหรือญาติของพยาน ไม่ว่าจะบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองนั้นจะเป็นผู้เสียหายหรือเป็นบุคคลอื่นที่รู้เห็นเกี่ยวกับคดี หรือเป็นญาติของบุคคลดังกล่าวก็ตาม

(2) การใช้ฉากหรือระบบวิดีโอแยกพยานออกจากจำเลย

กฎหมายวิธีพิจารณาที่แก้ไขเพิ่มเติม อนุญาตให้ใช้ฉากกั้นระหว่างพยานกับ จำเลยในระหว่างการสืบพยาน หรืออาจใช้ระบบวิดีโอหรือทีวีวงจรปิด โดยให้พยานนั่งเบิกความอยู่นอกห้องพิจารณาคดี ตอบข้อซักถามของพนักงานอัยการหรือทนายความจำเลย ซึ่งอยู่ในห้องพิจารณาคดี (มาตรา 157)

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ ณรงค์ ใจหาญ, อุทัย อาทิวา และคณะ: เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องร่างแนวทางการจัดทำระบบการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กันยายน 2551, หน้า 64.

(3) การสั่งให้จำเลยออกนอกห้องพิจารณาคดี

ในกรณีที่ศาลเชื่อว่าพยานจะไม่สามารถเบิกความได้เต็มที่ หากมีการปรากฏตัวของจำเลยในห้องพิจารณาคดี กฎหมายประเทศญี่ปุ่นให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาคดีระหว่างที่พยานเบิกความ (มาตรา 304)

(4) การซักถามพยานนอกศาล

ภายใต้พฤติการณ์พิเศษ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่นอนุญาตให้ศาลสั่งให้มีการซักถามพยาน ณ สถานที่อื่นนอกศาล หรือ ณ วันเวลาอื่นนอกเหนือจากวันนัดสืบพยานในศาล ในกรณีดังกล่าวจำเลยและทนายจำเลยอาจเข้าร่วมในการซักถามเฉพาะเมื่อศาลเชื่อว่าการปรากฏตัวของจำเลยจะไปรบกวนกระบวนการพิจารณาคำเบิกความของพยาน ในกรณีนี้ถือเป็นข้อยกเว้นของหลักในเรื่องพยานบอกเล่า จึงเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้แม้ว่าจะไม่มีการปรากฏตัวของผู้ให้คำบอกกล่าวในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล

(5) การปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลของพยาน

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าพยานจะได้รับอันตรายทางร่างกายหรือทรัพย์สิน ศาลอาจไม่อนุญาตให้ถามคำถามเกี่ยวกับภูมิฐานะหรือข้อมูลส่วนบุคคลอื่นๆ ของพยาน เพื่อมิให้จำเลยล่วงรู้ (มาตรา 295)⁶¹

กฎหมายการคุ้มครองพยานของญี่ปุ่น ก็เช่นกัน ไม่ใช่คำว่า “มาตรการพิเศษ”

สรุปตารางการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของต่างประเทศ มีดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 79

ตารางที่ 5 สรุประบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศ	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ผู้มีอำนาจอนุมัติและผู้ให้การคุ้มครอง	ขอบเขตและเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครอง	การรักษาความลับ
สหรัฐอเมริกา	The United States Code title 18 Part II Chapter 224 3521	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (U.S. Attorney General)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้เอกสารที่จำเป็นในการเปลี่ยนชื่อและข้อมูลทางทะเบียนราษฎรใหม่ 2. ให้ที่พักกับพยานหรือผู้เกี่ยวข้อง 3. ให้การขนส่งเครื่องให้และทรัพย์สินส่วนตัวไปยังที่พักแห่งใหม่ 4. ให้ค่าเลี้ยงชีพที่เพียงพอกับการดำเนินชีวิตปกติที่กำหนด โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม 5. ช่วยให้พยานมีงานทำ 6. ให้ความช่วยเหลืออื่นๆที่ช่วยให้พยานช่วยเหลือตัวเองได้ 7. เปิดเผยหรือปกปิดชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่หรือข้อมูลอื่นใดของบุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง 8. คุ้มครองความลับของชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของบุคคลสำหรับการลงทะเบียนประวัติอาชญากรภายใต้กฎหมายสหรัฐอเมริกาหรือกฎหมายของมลรัฐ 9. ยกเว้นการจ่ายค่าบริการต่างๆ ที่เกี่ยวกับสถานที่พักอาศัย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. หน่วยงานที่ทราบข้อมูลและที่อยู่ของพยานที่ได้รับการย้ายที่อยู่ (relocation) มีเพียงสองหน่วยงานคือ ผู้ตรวจการของ US Marshals (Us Marshals Witness Security Inspector) หรือ เจ้าหน้าที่ของ OEO (Office of Enforcement Operations) 2. การติดต่อประสานงานของความช่วยเหลือกันหน่วยงานภายนอก เช่น การเคหะ (Public housing) หรือ บริการประชาสงเคราะห์ (Social service) จะต้องกระทำเป็นความลับ 3. ผู้เปิดเผยข้อมูลต่างๆของพยานที่ได้รับการคุ้มครอง โดยไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีจะต้องโทษปรับไม่เกิน 5,000 เหรียญ หรือจำคุกไม่เกิน 5ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

ตารางที่ 6 สรุบบระบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศออสเตรเลีย

ประเทศ	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ผู้มีอำนาจอนุมัติและผู้ให้การคุ้มครอง	ขอบเขตและเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครอง	การรักษาความลับ
ออสเตรเลีย	The Witness Protection Act 1994	ผู้บัญชาการตำรวจ (The Commissioner)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การให้พยานมีชื่อตัว ชื่อสกุล ใหม่ 2. อนุญาตให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีชื่อสมมติในการปฏิบัติงาน 3. ย้ายที่อยู่พยาน 4. ให้สิ่งอำนวยความสะดวกกับพยาน 5. ให้การขนส่งทรัพย์สินกับพยานไปยังที่อยู่ใหม่ 6. ให้เงินค่าครองชีพกับพยาน 7. ให้เงินค่าช่วยเหลืออื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการย้ายที่อยู่ 8. ให้ความช่วยเหลือพยานในการทำงานหรือการศึกษา 9. ให้ความช่วยเหลืออื่นๆที่ทำให้พยานพึ่งพาตนเองได้หรือที่ทำให้มั่นใจได้ว่าพยานได้รับความปลอดภัย 	หน่วยงานที่ทราบข้อมูลและที่อยู่ของพยานคือสำนักงานตำรวจ (Australian Federal Police) โดยกฎหมายกำหนดความผิดอาญาสำหรับบุคคลและพยานที่เปิดเผยข้อมูลโครงการคุ้มครองพยาน โดยไม่ได้รับอนุญาต

ตารางที่ 7 สรุประบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศเยอรมนี

ประเทศ	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ผู้มีอำนาจอนุมัติและผู้ให้การคุ้มครอง	ขอบเขตและเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครอง	การรักษาความลับ
เยอรมนี	-ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา -กฎหมายคุ้มครองพยาน -ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีว่าด้วยการคุ้มครองพยานและในปัจจุบัน มีกฎหมายคุ้มครองพยานไว้โดยเฉพาะคือ Witness Protection Hamonisation Act 2001	ตำรวจจัดตั้งหน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองพยานไว้เป็นพิเศษ และมีดุลพินิจในการให้ความคุ้มครองพยาน การยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยาน ต้องได้รับอนุมัติร่วมจากตำรวจและอัยการ ทั้งในระดับมลรัฐและสหพันธรัฐ	-หลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ในมาตรา 68 (1) ให้แจ้งสถานที่ติดต่อที่ทำงานแทนที่บ้าน ส่วนในมาตรา 68 (3) ให้เก็บชื่อที่อยู่ของพยานเป็นความลับ จนกว่าเหตุในการก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยจะหมดไป แต่ไม่รวมถึงการสอบปากคำในชั้นสอบสวน -ในกรณีจำเป็นมีการเปลี่ยนแปลงชื่อตัว ชื่อสกุลใหม่ได้และเก็บไว้เป็นความลับ -ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการรักษาความปลอดภัยให้แก่พยานในระหว่างการพิจารณาดำเนินการตามมาตรา 96 โดยไม่เปิดเผยชื่อพยาน หรือใช้ชื่อสมมติ -มีการใช้การสืบพยานล่วงหน้าและทางการประชุมทางจอภาพ -ส่วนในระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เน้นการให้ความปลอดภัยในชั้นสอบสวน โดยการให้การบำบัดรักษาทางกายและจิต ติดตามรักษาความปลอดภัยโดยตำรวจ และเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล รวมทั้งหาที่อยู่ หางานใหม่ -สำหรับ Witness Protection Hamonisation Act 2001 ให้ความปลอดภัยจากการที่พยานถูกคุกคาม และดำเนินการเกี่ยวกับการปกปิดชื่อ เปลี่ยนชื่อ และจ่ายค่าครองชีพให้แก่พยาน	หน่วยงานที่ทราบข้อมูลและที่อยู่ของพยานคือสำนักงานตำรวจ (Australian Federal Police) โดยกฎหมายกำหนดความผิดอาญาสำหรับบุคคลและพยานที่เปิดเผยข้อมูลโครงการคุ้มครองพยาน โดยไม่ได้รับอนุญาต

ตารางที่ 8 ระบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส

ประเทศ	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ผู้มีอำนาจอนุมัติและผู้ให้การคุ้มครอง	ขอบเขตและเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครอง	การรักษาความลับ
ฝรั่งเศส	-ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา -ไม่ได้บัญญัติกฎหมายแยกออกมาต่างหากเช่นประเทศไทย	-กระทรวงมหาดไทย -เจ้าหน้าที่ตำรวจ -ทหารที่ทำหน้าที่ตำรวจ (Gendarmerie National) สังกัดกระทรวงกลาโหม -อัยการแห่งสาธารณรัฐ -ผู้พิพากษาใต้สวน -ผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขัง	-พยานที่จะได้รับความคุ้มครองจะต้องไม่มีพยานหลักฐานถึงขนาดสงสัยว่าเขาได้กระทำความผิด -อัยการแห่งสาธารณรัฐหรือผู้พิพากษาใต้สวนอื่นคำร้อง -ผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขังเป็นผู้อนุญาต	-การปกปิดชื่อตัว ชื่อสกุลของพยาน (ป.วิอาญาฝรั่งเศส มาตรา 706-58) -การปกปิดภูมิถิ่นของพยาน การเปิดเผยที่อยู่พยานมีโทษจำคุกไม่เกินห้าปีและปรับไม่เกิน 75,000 ยูโร (ป.วิอาญาฝรั่งเศสมาตรา 706-59) -กฎหมายไม่ได้กำหนดมาตรการคุ้มครองพิเศษไว้เช่นพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา มาตรา 10 ของไทย -การคุ้มครองพยานทางกายภาพเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งต้องรับผิดชอบความปลอดภัยของพยานอยู่แล้ว

ตารางที่ 9 สรุประบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทย

ประเทศ	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ผู้มีอำนาจอนุมัติและผู้ให้การคุ้มครอง	ขอบเขตและเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครอง	การรักษาความลับ
อังกฤษ	The Serious Organised Crime and Police Act 2005	ผู้มีอำนาจอนุมัติ มี -The Chief police Officer. -Director General of the Serious Organised crime Agency -The Director of the Scottish Drug Enforcement Agency -Commissioners of her Majesty's Revenue and Custom เป็นหน่วยงานหลักที่จะพิจารณารอนุมัติคำร้องส่วนผู้ให้การคุ้มครองได้แก่ตำรวจและเจ้าพนักงานให้หน่วยงานทั้งสี่ รวมถึง การให้ความช่วยเหลือ โดยการประสานการทำงานกับหน่วยงานอื่น ซึ่งหน้าที่ฝ่ายทะเบียนราษฎรเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องที่ดิน เป็นต้น	-การให้ความคุ้มครองพยาน เป็นการให้ความคุ้มครองพยานที่มีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและความสามารถของพยานที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายใต้การคุ้มครองพยานขอบเขตการให้ความช่วยเหลือ 1.ย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักให้ ประสานกับการเคหะแห่งชาติ 2.การให้การศึกษาและฝึกอาชีพ 3.การจัดหาสวัสดิการให้แก่พยาน -การเลิกการคุ้มครองผู้มีอำนาจอนุมัติต้องบอกกล่าวก่อนล่วงหน้า ยี่สิบเอ็ดวันกฎหมายให้มีการประสานความร่วมมือกับเอกชนในการให้ความคุ้มครองพยานด้วย เช่น การร่วมมือกับ National Charity Victim Support	กำหนดความผิดฐานเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานไว้ ความผิดฐานเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลของพยานที่ได้รับ การเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลใหม่ แต่มีชื่อยกเว้นให้กรณีเจ้าพนักงานเปิดเผยหรือปกปิดชื่อหรือที่อยู่ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิของพยานในการได้สวัสดิการของรัฐ

ตารางที่ 10 สรุประบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศนิวซีแลนด์

ประเทศ	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ผู้มีอำนาจให้ความคุ้มครอง	ขอบเขตและเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครอง	การรักษาความลับ
นิวซีแลนด์	ไม่มีกฎหมายคุ้มครองพยานเป็นกฎหมายเฉพาะ แต่ใช้การบริหารงานของตำรวจในการให้ความคุ้มครอง และมีมาตรการในการให้ความคุ้มครองพยานในระหว่างการพิจารณาของศาล ตาม Evidence Act 2006	หน่วยงานตำรวจเป็นผู้ดำเนินการให้ความคุ้มครองพยาน	-จัดให้มีเจ้าหน้าที่ในการให้ความปลอดภัยแก่พยานและประสานงานกับหน่วยงานอื่น ในการให้ความคุ้มครอง เช่น หน่วยงานทะเบียนราษฎรในการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ในกรณีของการปกปิดชื่อของพยาน มีการร้องขอให้ศาลส่งปกปิดชื่อก่อนถึงกระบวนการพิจารณาของศาลนอกจากนี้ ได้ให้ความช่วยเหลือแก่พยาน ในเรื่องการจัดหาที่อยู่ใหม่ การให้บริการทางการแพทย์ การบำบัดทางจิต การรักษาพยาบาล และการขอรับสวัสดิการสังคมหรือค่าครองชีพ แต่จ่ายในอัตราที่ไม่สูงกว่า อัตราที่จ่ายให้แก่บุคคลทั่วไป ในด้านสวัสดิการสังคม	ปกปิดชื่อของพยาน การปกปิดชื่อพยานที่ได้ให้การช่วยเหลือ แม้ว่าเป็นการเบิกจ่ายเงินที่ให้การช่วยเหลือในการคุ้มครองพยาน

ตารางที่ 11 สรุประบบการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทย

ประเทศ	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ผู้มีอำนาจอนุมัติและผู้ให้การคุ้มครอง	ขอบเขตและเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครอง	การรักษาความลับ
ไทย	พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นผู้พิจารณาอนุมัติ หลังจากได้รับอนุมัติแล้ว มีเจ้าพนักงานในหน่วยงานคุ้มครองพยานให้ความช่วยเหลือและประสานการทำงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม กระทรวงศึกษาธิการ กรมการปกครอง กรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กรมราชทัณฑ์ กรมที่ดิน เป็นต้น เพื่อให้การคุ้มครองและช่วยเหลือ - การเพิกถอนการให้การคุ้มครอง เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือพยานของยกเลิกการขอรับการคุ้มครองพยาน ตามมาตรา 12	ต้องเป็นคดีที่กำหนดไว้ในมาตรา 8 และพยานได้รับอนุมัติให้ได้รับการคุ้มครอง จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมขอเขตการให้ความคุ้มครองเป็นไปตามมาตรา 10 1. จัดหาที่พักหรือย้ายที่อยู่ให้ 2. ให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูพยานและผู้ที่ยุติธรรมต้องมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูแต่ไม่เกินหนึ่งปี 3. เปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล หรือหลักฐานทางทะเบียนและการเปลี่ยนชื่อกลับ 4. จัดหาอาชีพ หรือให้มีการฝึกอบรมอาชีพให้ 5. ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับจากรัฐหรือการใช้สิทธิทางศาล 6. จัดให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยโดยเจ้าหน้าที่ ดูแลไม่ต่ำกว่าสิบชั่วโมงต่อวัน 7. ดำเนินการอื่นใดแก่พยาน การช่วยเหลือดังกล่าวกฎหมายให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่พยาน	กำหนดให้เจ้าพนักงานต้องปกปิดข้อมูลในการให้ความช่วยเหลือเป็นความลับ และหากเปิดเผยมีความผิด

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษของไทยกับต่างประเทศ และ แนวทางที่เหมาะสมกับประเทศไทย

วิเคราะห์เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาของมาตรฐานระหว่างประเทศที่ศึกษาทั้ง 7 ประเทศและกฎหมายไทยว่ามีอยู่อย่างไร รวมถึงการบริหารจัดการโครงการคุ้มครองพยานในต่างประเทศไม่ว่าจะจัดเป็นโครงการคุ้มครองพยานไว้เป็นพิเศษ หรือเป็นการให้ความคุ้มครองพยานตามกฎหมายโดยปกติ

หลักการและวัตถุประสงค์ของกฎหมายคุ้มครองพยานของต่างประเทศและกระบวนการในการให้ความคุ้มครองพยานในไทยวิเคราะห์ได้ดังนี้

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการคุ้มครองพยานของไทยกับต่างประเทศ

การวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการคุ้มครองพยานของไทยกับต่างประเทศทั้ง 7 ประเทศ ดังนี้ โดยจะแยกประเด็นในการเปรียบเทียบ ดังนี้

1. การบริหารจัดการ
2. ขอบเขตการให้การคุ้มครอง
3. การประสานงานกับหน่วยงานอื่น
4. การรักษาความลับในการดำเนินการตามโครงการ

1. การบริหารจัดการ

1.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในการคุ้มครองพยาน แยกออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) หน่วยงานพิเศษที่ให้ความคุ้มครองพยาน เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานโดยเฉพาะ เช่น สหรัฐอเมริกา ไทย (คณะกรรมการกลางของกระทรวงมหาดไทย) เป็นต้น

(2) หน่วยงานตำรวจ เป็นหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับสืบสวนสอบสวน และให้ความคุ้มครองพยานด้วย เช่น อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นต้น

(3) หน่วยงานตำรวจอัยการ เป็นหน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองพยานโดยการร้องขอให้ศาลออกคำสั่งในการปกปิดชื่อหรือที่อยู่และมาตรการต่าง ๆ ในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยของพยาน เช่น เยอรมัน เป็นต้น

1.2 ผู้ให้การอนุมัติในการคุ้มครองพยาน

- (1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เช่น สหรัฐอเมริกา ไทย เป็นต้น
- (2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เช่น อิตาลี เป็นต้น
- (3) ผู้บังคับบัญชาสูงสุดของตำรวจ เช่น อังกฤษ นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย
ฮ่องกง เป็นต้น
- (4) ศาล เช่น ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์ (กรณีปกปิดชื่อในกระบวนการพิจารณาคดี
ในศาล) เป็นต้น

1.3 โครงการให้ความคุ้มครองพยานในแต่ละประเทศ ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการก่ออาชญากรรมของประเทศนั้น ๆ มีผู้ศึกษาว่า ในนิวซีแลนด์มีแนวโน้มในการให้ความคุ้มครองพยานที่ถูกข่มขู่เพื่อให้พยานปลอดภัย อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดขององค์กรอาชญากรรมหรือการทำร้ายในครอบครัว ในขณะที่ในอังกฤษมีการข่มขู่พยานในคดีพยายามฆ่าหรือฆ่าโดยไตร่ตรองไว้ก่อนเพิ่มขึ้น แต่ในอังกฤษก็ยังไม่มีการให้ความคุ้มครองพยานในคดีทั่วไปยกเว้นเป็นคดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมร้ายแรง ดังนั้นการให้ความคุ้มครองของตำรวจอังกฤษจึงเป็นความคุ้มครองโดยอำนาจของตำรวจท้องถิ่น ซึ่งไม่เป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศ¹ ส่วนในสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย มีบทบัญญัติในการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นระบบและมีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ชัดเจนในกฎหมาย

1.4 ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ มีผู้ศึกษาว่า แม้ในสหรัฐอเมริกามีวิธีการในการให้ความคุ้มครองพยานมากแต่ยังขาดการประสานงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องส่วนใหญ่เป็นการให้ความช่วยเหลือ โดยคณะกรรมการเฉพาะกิจ (ad hoc) และเป็นการช่วยเหลือระหว่างมลรัฐ จึงไม่ได้มีการให้ความช่วยเหลือในลักษณะที่เป็น comprehensive มีเงื่อนไขในการให้ความช่วยเหลือที่เข้มงวดในข้อตกลงก่อนเข้าสู่โครงการ ใช้ค่าใช้จ่ายในการให้ความช่วยเหลือสูงและมีการประสานงานในการให้ความช่วยเหลือพยานอย่างเป็นระบบและมีความหลากหลายในการให้ความช่วยเหลือ แต่การขาดงบประมาณในการดำเนินการทำให้ผู้ที่เข้าสู่โครงการให้ความคุ้มครองน้อยลง โดยทั่วไปในสหรัฐอเมริกา มีความจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือแก่พยานที่เป็นผู้สูงอายุหรือเป็นชาวเอเชียมากขึ้น และมีผู้ให้ข้อสังเกตว่า โจทก์มีความจำเป็นต้องของงบประมาณใน

¹ Scottish Government, Vulnerable and Intimidated Witnesses: Review of Provisions in Other Jurisdictions, available in <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2002/07/14989/8006>

การคุ้มครองพยานมากขึ้น ในคดีที่หญิงถูกทารุณกรรม เพื่อให้ความช่วยเหลือในการหาที่อยู่ใหม่ชั่วคราวในระหว่างที่ดำเนินคดี และเพื่อตำรวจให้คุ้มครองระหว่างการดำเนินคดีอาญา²

1.5 ประสิทธิภาพของการประสานงานในการให้ความคุ้มครองพยาน โดยมีผู้ให้ความเห็นว่าพยานโจทก์จะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองที่มีประสิทธิภาพหากไม่มีการประสานในการให้ความคุ้มครองระหว่างอัยการ ตำรวจ หรือหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือเหยื่ออย่างต่อเนื่อง³

1.6 การบริหารจัดการในหน่วยงานให้ความคุ้มครองพยาน

จากประเทศที่ศึกษา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย อังกฤษ เยอรมัน นิวซีแลนด์ และ ไทย พบว่า มีทั้งการให้ความช่วยเหลือที่รับผิดชอบเป็นหน่วยงานเดียวโดยเฉพาะ คือ สำนักงานคุ้มครองพยาน หรืออาจเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในกระบวนการยุติธรรม เช่น สำนักงานตำรวจ หรือคณะกรรมการในกระทรวงมหาดไทยของอิตาลี เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดีการให้ความคุ้มครองพยานที่เหมาะสมนั้น ควรมีหน่วยงานเฉพาะที่ทำหน้าที่คุ้มครองพยาน ซึ่งอาจจัดตั้งในหน่วยงานที่ทำหน้าที่สอบสวนหรือฟ้องคดีก็ได้ เช่น ในอังกฤษ หรือนิวซีแลนด์ เป็นต้น หรือเป็นหน่วยงานแยกออกมาต่างหากเช่น สหรัฐอเมริกา ไทย เป็นต้น ทั้งนี้เพราะการให้เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เช่น พนักงานสอบสวนเข้ามามีหน้าที่ในการคุ้มครองพยานซึ่งต้องอยู่ใกล้ชิดกับพยานนั้น อาจไม่เหมาะสม และจะก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการชักจูงพยานในการให้การได้ ซึ่งในกรณีดังกล่าวประเทศสหรัฐอเมริกา ไทย จึงเป็นแบบอย่างที่เหมาะสมในการบริหารจัดการ แต่สำหรับไทยนั้นน่าจะเป็นหน่วยงานคุ้มครองพยานที่มีความเป็นอิสระจากระบบบริหารราชการที่ต่อสนองงานเป็นลำดับก่อนการให้ความช่วยเหลือเพราะทำให้เกิดความล่าช้า และเป็นปัญหาในการรักษาความลับ ดังนั้นการดำเนินงานของหน่วยงานคุ้มครองพยานจึงควรขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และมีการบริหารจัดการที่เป็นหน่วยงานเบ็ดเสร็จในการช่วยเหลือ และคุ้มครองพยานเช่นเดียวกับของสหรัฐอเมริกา

2. ขอบเขตการให้ความคุ้มครองพยาน

2.1 บุคคลที่ได้รับการคุ้มครองพยาน ประเทศที่ศึกษาทั้งหมดได้ให้ความคุ้มครองความปลอดภัยกับพยาน และผู้ที่ใกล้ชิดกับพยาน เช่น สามี ภริยา บุตร หรือผู้ที่อยู่ในครอบครัว ทั้งนี้

² Ibid.

³ Ibid.

เพราะการข่มขู่พยานนั้น ผู้กระทำความผิดอาจไม่จำเป็นต้องข่มขู่ตัวพยานก็ได้ แต่การข่มขู่เพื่อจะทำร้ายคนในครอบครัวของพยานมีผลถึงการที่พยานจะไม่ให้การได้

นอกจากนี้ในอังกฤษยังให้การคุ้มครองบุคคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่ได้รับการข่มขู่เพื่อไม่ให้ปฏิบัติงานในการอำนวยความยุติธรรมได้ เช่น ผู้พิพากษา คณะลูกขุน เป็นต้น เพราะถือว่าบุคคลเหล่านี้จะได้รับผลกระทบต่อการปฏิบัติงานเพื่อวินิจฉัยคดี ซึ่งหากถูกข่มขู่ รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองตามโครงการพยานนี้ ซึ่งมาตรการหลังนี้ไม่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546

2.2 ขอบเขตการให้ความคุ้มครองพยาน

1) มาตรการหลักในการให้ความคุ้มครองพยานในมาตรการพิเศษ มีพื้นฐานของการจัดการให้พยานได้รับความปลอดภัยจากการข่มขู่จากผู้กระทำความผิดซึ่งมักจะเป็นผู้มีอิทธิพล หรือเป็นการกระทำโดยองค์กรอาชญากรรม ดังนั้นการใช้ความคุ้มครองในทุกประเทศจึงดำเนินการ โดยใช้การย้ายที่อยู่ หรือการเจ้าหน้าที่พักชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดีจนกว่าจะปลอดภัย และการทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ทราบว่าพยานเป็นผู้ใด หรือเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลควบคู่กันไป ซึ่งประเทศที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบดังกล่าวมาในบทที่ 3 ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย อังกฤษ เป็นต้น ส่วนในประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน นิวซีแลนด์ ใช้มาตรการในการปกปิดชื่อพยานทั้งก่อนฟ้อง และหลังฟ้อง และกระบวนการไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลยในชั้นพิจารณา โดยใช้สื่อเทคโนโลยี เป็นต้น

2) การให้ความช่วยเหลือแก่พยานในกรณีอื่น ซึ่งเป็นผลจากการที่พยานต้องเข้ารับการคุ้มครองในโครงการการคุ้มครองพยานนั้น ได้แก่การจัดการเกี่ยวกับสิทธิของพยานในชื่อใหม่ และการดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิของพยานในชื่อเดิม รวมถึงหนี้สิน หรือความรับผิดชอบอาญาที่พยานซึ่งตกเป็นจำเลยหรือผู้ต้องหามาก่อน หรือหน้าที่ในฐานะการเป็นพลเมือง เช่น การรับราชการทหาร เป็นต้น ดังนั้นการให้ค่าครองชีพ ค่าใช้จ่ายในการอบรมหรือศึกษาทั้งของพยาน และของบุคคลที่พยานต้องรับผิดชอบ การดำเนินการเพื่อชำระหนี้ หรือติดตามหนี้ในฐานะที่พยานเป็นเจ้าของหนี้ เป็นภาระที่รัฐต้องเข้ามาดำเนินการภายใต้โครงการคุ้มครองพยาน ซึ่งในสหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย ไทย มีหน่วยงานคุ้มครองพยานเป็นหน่วยที่รับผิดชอบโดยตรง แต่ในสหรัฐอเมริกา และออสเตรเลียจะมีกฎหมายคุ้มครองพยานเขียนไว้ชัดเจนว่า U.S. Marshals หรือ Australian Police จะต้องดำเนินการอย่างไรเกี่ยวกับสิทธิดังกล่าว ส่วนของไทยนั้นให้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิเหล่านี้ ในขณะที่อังกฤษการให้ความคุ้มครองพยานในมาตรการพิเศษนี้ ตำรวจอังกฤษจะต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ ในการให้ความคุ้มครองพยานเช่นเดียวกับของไทยแต่ได้กำหนดมาตรการประสานงานไว้ชัดเจนในกฎหมาย

สำหรับการเรียกร้องค่าเสียหายหรือสิทธิต่าง ๆ ให้แก่พยานระหว่างที่อยู่ในความคุ้มครองนั้น ในสหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย กำหนดหลักเกณฑ์ที่ให้เจ้าพนักงานทำหน้าที่รับผิดชอบในการเรียกร้องสิทธิให้ทั้งหมด ในขณะที่อังกฤษ ไทย ใช้การประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้วยเหตุนี้ในการดำเนินการของไทยจึงอาจประสบปัญหาในเรื่องของการต้องแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับตัวพยานที่ได้รับการคุ้มครองซึ่งจะมีผลต่อการปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานด้วย

3) สภาพปัญหาในการดำเนินการเกี่ยวกับ โครงการคุ้มครองพยาน จากการศึกษาพบว่ามีการประเมินผลการดำเนินการในโครงการคุ้มครองพยานในเชิงลบว่า หากพยานต้องการที่จะปกปิดชื่อ และการย้ายที่อยู่ และในสหรัฐอเมริกานั้นว่ามีปัญหาในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ผลกระทบต่อครอบครัวพยานในกรณีที่มีการย้ายที่อยู่ของพยาน

(2) สภาพสังคมในละแวกบ้านที่ได้ย้ายพยานไปอาศัยอยู่ หากพยานนั้นมีประวัติว่าเคยต้องโทษมาก่อนซึ่งมีสถิติของการกระทำ ความผิดซ้ำของพยานที่ได้รับการคุ้มครองพยานในสหรัฐอเมริกา ถึงร้อยละ 21 โดยพยานเหล่านี้ถูกจับภายในระยะเวลาสองปี⁴

(3) ข้อจำกัดในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน

(4) งบประมาณค่าใช้จ่ายที่สูงทั้งในด้านการให้ความช่วยเหลือ ค่าใช้จ่าย และจำนวนบุคลากรที่เข้ามาให้การคุ้มครอง⁵

4) รูปแบบการให้ความช่วยเหลือของพยานในประเทศต่าง ๆ นั้น มีหลักการสำคัญที่ใกล้เคียงกันกล่าวคือ การที่จะให้พยานให้ความร่วมมือในการเบิกความ จะต้องให้พยานสามารถมั่นใจได้ว่า พยานจะได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัยก่อน ระหว่างและหลังจากที่เบิกความไปแล้ว ซึ่งกระบวนการในการให้ความคุ้มครองพยานในแต่ละประเทศ จึงมีตั้งแต่ต้นกระบวนการจนจบกระบวนการและหลังจากนั้นจนกว่าจะปลอดภัย

⁴ Nicholas Fyfe and James Sheptycki, Facilitating Witness co-operation in organized crime cases: International review, Home office online report, 27/05 p.8

⁵ Scottish Government, Vulnerable and Intimidated Witnesses: Review of Provisions in Other Jurisdictions, available in <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2002/07/14989/8006>, p.3

ตัวอย่างในบราซิลให้ความคุ้มครองพยาน ดังนี้

- (1) การย้ายที่อยู่
- (2) การจ่ายค่าเลี้ยงชีพ
- (3) การให้บริการอาหาร และเสื้อผ้า
- (4) มีตำรวจให้ความคุ้มครองเมื่อเดินทางไปที่ต่าง ๆ
- (5) ช่วยพยานในการหางานในตลาดแรงงาน
- (6) เรียกร้องสิทธิประโยชน์จากรัฐเมื่อต้องออกจากระบบงานของรัฐ
- (7) การช่วยเหลือทางด้านสังคม จิตวิทยา และการรักษาพยาบาลให้แก่ พยาน
- (8) การเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล *

ส่วนในเยอรมัน การให้ความคุ้มครองพยานจะมีวิธีการคุ้มครองตามความจำเป็นของอันตรายที่พยานจะได้รับ ซึ่งให้ความคุ้มครองทั้งใน และนอกศาล แต่อย่างน้อยที่สุดการปกปิดชื่อ และที่อยู่ของพยานตั้งแต่ในชั้นสืบสวนสอบสวนและในชั้นพิจารณาเป็นการดำเนินการให้ความคุ้มครองแก่พยานโดยทั่วไปเพื่อป้องกันอันตรายจากการประทุษร้ายของฝ่ายจำเลย

ในฮ่องกง ให้ความคุ้มครองพยานและครอบครัว โดยเน้นการนำไปดูแลที่ Safe house และไม่เปิดเผยที่อยู่ของพยานในการบันทึกการสอบปากคำ และเปลี่ยนแปลงชื่อของพยานใหม่ในการนำมาเบิกความในศาล และเปลี่ยนชื่อให้ใหม่หลังจากที่เบิกความเสร็จแล้ว นอกจากนี้ ตำรวจฮ่องกง ยังจัดให้มีโทรศัพท์สายด่วน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแจ้งเบาะแสขององค์กรอาชญากรรมว่าจะกระทำความผิดในเบื้องต้น และปกปิดชื่อผู้แจ้ง

ในอิตาลี ได้มีโครงการคุ้มครองพยานในปี 1991 โดยมีมาตรการในการให้ความคุ้มครองพยานดังนี้

- (1) การให้ความช่วยเหลือ และการประสานงานกับพยาน
- (2) การให้คำปรึกษา และบำบัดรักษาเกี่ยวกับปัญหาทางจิต

* การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวเป็นมาตรการที่กำหนดไว้ในประเทศไทย บราซิล ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือโดยหน่วยงานระดับชาติตั้งแต่ปี 1999

(3) การให้ความปลอดภัยในระหว่างการสอบสวน

(4) การให้ความปลอดภัยเพื่อป้องกันมิให้พยานถูกชักจูงจาก
ตำรวจในการให้การในระหว่างการสอบสวน

นอกจากนี้หากพยานเป็นผู้ถูกคุมขัง อาจได้รับการแยกคุมขังจากผู้
ต้องคุมขังอื่นภายในเรือนจำ เพื่อจูงใจให้ความร่วมมือกับรัฐในการให้การเป็นพยานเพื่อปรักปรำ
ตัวการใหญ่ในองค์กรอาชญากรรม⁶

อย่างไรก็ดี มีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพ
โครงการคุ้มครองพยานในภาพรวมว่า การประเมินประสิทธิภาพของการให้ความคุ้มครองพยาน
นั้น เน้นในด้านการลดความเสี่ยงของพยานที่จะถูกประทุษร้ายหรือถูกข่มขู่ มากกว่าจะไปมุ่งการ
ป้องกันหรือปราบปรามการข่มขู่พยานโดยตรงจึงทำให้ผลการดำเนินการตามโครงการจึงเป็นเพียง
การลดระดับความรุนแรงในการที่พยานจะถูกข่มขู่ลงเท่านั้น โดยทำให้พยานต้องย้ายที่อยู่หรือการมี
อาชีพใหม่ระหว่างที่เข้ารับการคุ้มครองพยานเพื่อลดความเสี่ยงที่จะถูกทำร้ายหรือทำให้เกิดอันตราย
แก่ชีวิตลงเพื่อแลกกับความร่วมมือของพยานที่จะให้ข้อเท็จจริงกับศาลหรือเจ้าพนักงาน ดังนั้นการ
ให้ความคุ้มครองพยานจึงควรเน้นที่ทำให้สังคมเข้มแข็งและช่วยกันป้องกันปัญหาแทนที่จะทำให้
พยานผู้นั้นต้องเปลี่ยนแปลงสถานภาพที่เคยมีอยู่เพื่อลดความเสี่ยงในการถูกทำร้ายจากองค์กร
อาชญากรรม⁷

5) บทบาทของศาลในการให้ความคุ้มครองพยาน แยกออกได้หลาย
ประการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶ See Law Decree No.52 of 1991, Article 8.

⁷ Nicholas Fyfe and James Sheptycki, International Trends in the Facilitation of witness Co-operation
in Organized Crime Cases, European Journal of criminology, 2006;3;?, available in [http://euc.sagepub.com/cgi/
content/abstract/3/3/319](http://euc.sagepub.com/cgi/content/abstract/3/3/319)

- (1) การปกปิดชื่อ ที่อยู่ของพยาน โดยไม่ต้องอ้างในบัญชีระบุพยาน หรือใช้ชื่อสมมติหรือให้เก็บชื่อที่อยู่ไว้ที่เจ้าพนักงานหรืออัยการ เช่นในนิวซีแลนด์ ศาลอาจมีคำสั่งให้ปกปิดชื่อพยานก่อนที่จะนำเสนอต่อศาลได้ ซึ่งมีผลให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ไม่ต้องเปิดเผยชื่อของพยานในสำนวนการสอบสวนและในบัญชีระบุพยานของพนักงานอัยการ
- (2) ไม่ให้ประกันตัวจำเลย หรือผู้ต้องหาเพราะเหตุที่จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ได้แก่ ญี่ปุ่น และไทย เป็นต้น
- (3) สั่งให้ใช้การสืบพยานไว้ก่อน หรือสืบพยานโดยวิดีโอไว้ก่อน โดยไม่เผชิญหน้ากับจำเลย หรือสืบพยานโดย video conference หรือฉากกัน เพื่อป้องกันการที่จำเลยจะจำหน้าได้หรือข่มขู่พยานหรือในบางกรณี ให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ช่วยถามพยานเพื่อป้องกันการถามค้าน หรือการข่มขู่พยาน เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน ไทย เป็นต้น
- (4) การสืบพยานสายลับที่ไม่ต้องนำตัวมาแต่ใช้คำเบิกความในชั้นสอบสวนแทน และ ถือเป็น การรับฟังพยานนอกเล่าที่รับฟังได้ เช่น ไทย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นต้น

6) การให้ความช่วยเหลือแก่พยานทางการเงิน

เนื่องจากการที่พยานจะต้องอยู่ในการคุ้มครองพยาน และต้องย้ายที่อยู่ไปอยู่ในสังคมใหม่นั้น อาจจำเป็นต้องหางานอาชีพใหม่ หรือบางกรณีต้องหาใบประกอบวิชาชีพใหม่ เช่น แพทย์ทนายความ หรือผู้ตรวจสอบบัญชี เป็นต้น ดังนั้นพยายจึงต้องมีเงินที่จะได้รับการสนับสนุนในช่วงเวลาหนึ่งก่อนที่จะได้งานใหม่ บางครั้งพยานอาจจะมีความกดดันหรือมีสภาพจิตใจที่ผิดปกติได้จากการที่ต้องปรับสภาพความเป็นอยู่ใหม่ ในบางประเทศจึงให้สามารถกู้เงินได้โดยปลอดดอกเบี้ย หรือดอกเบี้ยต่ำ⁸ ซึ่งในกฎหมายไม่มีมาตรการนี้ แต่ให้เพียงค่าตอบแทนรายวัน วันละสองร้อยบาท ในขณะที่มาตรฐานในการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ควรจะเป็นการให้รางวัลจากการที่

⁸ United Nations, Office on Drugs and Crime, Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings involving Organized crime, (New York, 2008) p. 69

พยานเข้าร่วมในโครงการที่ให้การช่วยเหลือแก่รัฐ ในการปราบปรามอาชญากรรม ในออสเตรเลียให้
 จำเลยเป็นผู้จ่ายค่าใช้จ่ายที่พยานจะได้รับจากการเป็นพยาน ในขณะที่นิวซีแลนด์ให้จ่ายจากครงการ
 คຸ້ມครองพยาน แต่ไม่มากไปกว่าอัตราที่จะได้รับจากสวัสดิการสังคม

การพิจารณาอัตราของการให้ความช่วยเหลือค่าครองชีพหรือค่า
 รักษาพยาบาลนั้น แม้ในแต่ละประเทศกำหนดไว้แตกต่างกัน แต่มีหลักการเบื้องต้นคือการให้ค่า
 ครองชีพในลักษณะที่สามารถเลี้ยงชีพได้ เช่นในสหรัฐอเมริกา ส่วนไทยกำหนดอัตราจ่ายให้ 200
 บาทต่อวัน ซึ่งมีหลักการว่าเป็นอัตราแรงงาน 1 วัน ซึ่งเป็นอัตราที่ไม่อาจอยู่ได้ ส่วนการจ่ายค่าใช้จ่าย
 อื่น ๆ ในนิวซีแลนด์ ถือหลักให้จ่ายไม่เกินกว่าอัตราที่รัฐจ่ายให้เป็นสวัสดิการสังคม ซึ่งตรงกับ
 แนวคิดในการกำหนดอัตราค่าใช้จ่ายของไทย

แนวทางของสหประชาชาติ ได้เสนอว่าแนวทางที่จะเป็นแรงจูงใจให้แก่
 พยานที่จะเข้ามาในโครงการคຸ້ມครองพยาน คือการให้ความช่วยเหลือพยานทางการเงินโดยให้พยาน
 เข้าสู่ระบบ สวัสดิการสังคมของชาติ ซึ่งจะมีความช่วยเหลือทางการเงินที่คล่องตัวโดยพยานจะ
 ได้รับเงินที่จะใช้จ่ายอย่างรวดเร็วในการดำรงชีวิต อย่างไรก็ตามในประเทศที่กำลังพัฒนานั้น การให้
 ความช่วยเหลือพยานโดยการจ่ายค่าตอบแทนรายเดือน และการจ่ายค่ารักษาพยาบาล หรือค่าใช้จ่าย
 ในการศึกษาให้ นั้น ถือเป็นการให้การช่วยเหลือทางการเงินที่จูงใจให้พยานร่วมมือกับรัฐในการให้
 การเป็นพยานได้⁹

7) การยกเลิกการให้ความคຸ້ມครองพยาน

โดยทั่วไปแล้วการให้ความคຸ້ມครองพยานจะไม่ได้กำหนดเวลาไว้แน่นอน
 เพราะขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นอันตรายและพฤติกรรมของพยานประกอบ แต่โดยสถิติแล้วโดย
 เฉลี่ยพยานจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินประมาณ 1 – 2 ปี และเหตุแห่งการยกเลิกการให้
 ความช่วยเหลือทางการเงิน มีสาเหตุหลายประการดังนี้

- (1) พยานกระทำผิดข้อตกลงในข้อตกลงให้ความร่วมมือ
- (2) พยานไม่ยอมให้การในศาล
- (3) สภาพความร้ายแรงของการข่มขู่พยานได้ลดน้อยลง

อย่างไรก็ดีในทางปฏิบัตินั้นแม้ว่าจะมีการยกเลิกการคຸ້ມครองพยานแล้ว แต่
 บางประเทศยังให้ความช่วยเหลือพยานโดยการติดต่อทางโทรศัพท์หรือการคຸ້ມครองจากตำรวจ หรือ

⁹ Ibid.

การประเมินว่าได้รับการคุ้มครองหรือไม่ ทั้งนี้เพราะการคุ้มครองพยานนั้นไม่อาจหมดไปโดยสิ้นเชิงและอาจได้รับการคุ้มครองได้อีก¹⁰

3. กระบวนการรักษาความลับในการให้ความคุ้มครองพยาน

การรักษาความลับในโครงการให้ความช่วยเหลือพยานนั้น ถือเป็นมาตรการสำคัญที่ต้องใช้ควบคู่กับมาตรการที่กำหนดไว้ในมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 เพื่อให้พยานปลอดภัยและพวกของจำเลยไม่อาจติดตามไปพบหรือข่มขู่หรือทำอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายได้

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศแล้ว การรักษาความลับในโครงการคุ้มครองพยาน มีมาตรการในการให้เจ้าพนักงานจะต้องรักษาความลับในการดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน ไว้ทุกประเทศ เพียงแต่มาตรการดังกล่าวจะใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการบริหารงานของหน่วยงานให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองพยานที่จะมีความเป็นเอกภาพและมีความยุ่งยากในการประสานงานเพียงใด ทั้งนี้เพราะถ้าเป็นหน่วยงานคุ้มครองพยานซึ่งต้องอาศัยการประสานงานเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยานจะเปิดเผยกับเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องอาจเป็นไปได้ง่ายเพราะต้องผ่านการพิจารณาของหลายหน่วยงาน ซึ่งต่างจากออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา

หรือฮ่องกงที่มีหน่วยงานเฉพาะในการให้ความคุ้มครองและประสานงานเฉพาะเรื่องที่จำเป็น ส่วนเอกสารในการเปลี่ยนแปลงชื่อ หรือหลักฐานในการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน ได้เก็บไว้ที่เจ้าพนักงานที่คุ้มครองพยานหน่วยเดียว จึงทำให้การรักษาความลับน่าจะมีความเสี่ยงในการเปิดเผยข้อมูลได้น้อย

การรักษาข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานนั้น หากเป็นการเก็บข้อมูลไว้ในระบบคอมพิวเตอร์อาจถูกเจาะข้อมูลเข้าไปได้ง่าย ดังนั้นในมาตรการทั่วไปของสหประชาชาติ มักจะการเก็บข้อมูลของพยานที่ได้รับการคุ้มครองเป็นการเก็บไว้ในเอกสารซึ่งปิดซองเป็นความลับ มิใช่เก็บไว้ในระบบคอมพิวเตอร์

ส่วนการเบิกจ่ายงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือนั้น หากเป็นการเบิกจ่ายตามระเบียบของทางราชการ จะเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่คนร้ายจะสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับตัวพยานได้

¹⁰ Ibid.

ดังนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาจึงให้มีระบบการตรวจสอบที่เป็นการตรวจโดยหน่วยงานระดับชาติ และผู้รับผิดชอบโครงการคุ้มครองพยานต้องรายงานผลการดำเนินงานต่อรัฐสภา ทั้งนี้จะไม่เปิดเผยหลักฐานหรือเบิกจ่ายตามการเบิกจ่ายเงินตามปกติ ซึ่งในกฎหมายไทยก็มีแนวทางใกล้เคียงเพียงแต่ยังต้องระบุชื่อ ที่อยู่ของพยานในหลักฐานการเบิกจ่ายงบประมาณเพื่อให้มีความรัดกุมและโปร่งใส ในแนวทางของสหรัฐอเมริกาหรือประเทศอื่น ๆ

ในเรื่องของการกำหนดให้พยานต้องให้ความร่วมมือในการไม่เปิดเผยข้อมูลในการคุ้มครองพยานหรือข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนชื่อ ชื่อสกุล ซึ่งเป็นมาตรการที่บางประเทศ ให้ความสำคัญและถือเป็นความผิดอาญาหากพยานเปิดเผยชื่อของตน อันทำให้ตนได้รับอันตราย นอกจากนี้การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวอาจเป็นเหตุให้ละเมิดข้อตกลงในการคุ้มครองพยานและเป็นเหตุให้ยกเลิกการคุ้มครองได้เพราะในทางปฏิบัตินั้นมีหลายครั้งที่พยานได้รับอันตรายจากการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลหรือข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานเป็นเหตุให้คนร้ายตามตัวพยานได้ และทำร้ายพยานซึ่งอาจถึงชีวิตได้ซึ่งหลักเกณฑ์การห้ามดังกล่าวมีอยู่ในกฎหมายอังกฤษ ส่วนของไทย ยังไม่มีข้อห้ามดังกล่าวโดยตรง จึงควรมีการปรับปรุงในเรื่องนี้ให้รัดกุมขึ้น

4.2 แนวทางการพัฒนาระบบการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษทั้งใน ระยะสั้นและระยะยาว

การให้ความคุ้มครองพยานในมาตรการพิเศษของไทยในปัจจุบัน ยังไม่อาจบังคับได้อย่าง กว้างขวางและยังไม่สามารถกำหนดหลักเกณฑ์การประสานงานได้อย่างชัดเจน จึงส่งผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ พนักงานที่เกี่ยวข้องอาจมีความสับสนว่าควรประสานในการให้ความร่วมมืออย่างไร จึงจะก่อให้เกิดผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และรักษาความลับในการดำเนินการได้ ด้วยเหตุนี้ในการ เสนอแนวทางการประสานงานการดำเนินการในการคุ้มครองพยานในมาตรการพิเศษ ผู้เขียนจึง เสนอให้มีแนวทางในการพัฒนาระบบดังกล่าวเป็นสองระยะ ดังนี้

1. ระยะสั้น

1. ขร่างกฎหมายกระทรวง ว่าด้วยการดำเนินการในมาตรการพิเศษในการให้ ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา เพื่อให้เกิดความชัดเจนกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ทั้งนี้ เพราะ ในปัจจุบัน กฎหมายกำหนดแต่เพียงการให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานงานกับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง และการจัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างหน่วยงานในปัจจุบันยังไม่มี ความชัดเจนในเรื่อง ขั้นตอนการดำเนินการให้ความคุ้มครองในมาตรา 10 แต่ละเรื่อง ดังนั้น จึงต้องออกกฎกระทรวง กำหนดวิธีการประสานงานไว้โดยเฉพาะ

2. ปรับปรุงแบบบันทึกข้อตกลงความยินยอมของพยาน ซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานได้กำหนดไว้แล้ว เพื่อให้เกิดความชัดเจนในสิทธิและหน้าที่ ตามที่ผู้เขียนได้ให้ข้อสังเกตไว้แล้วข้างต้น

3. พัฒนาบุคลากรของหน่วยงานให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยของพยานและการให้ความช่วยเหลือในเรื่องอื่น ๆ ตามมาตรา 10 และกระบวนการรักษาความลับในการดำเนินงาน โดยใช้รูปแบบและการฝึกอบรมของประเทศที่มีการพัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือพยานที่มีประสิทธิภาพ เช่น สหรัฐอเมริกา หรือออสเตรเลีย

2. ระยะเวลา

ควรแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 โดยมีหลักการแก้ไข ดังนี้

1. เพิ่มมาตรการร้องขอต่อศาลเพื่อปกปิดชื่อ ที่อยู่ของพยานก่อนนำพยานเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งก่อน และหลังฟ้อง

2. ปรับปรุงกระบวนการในการส่งอนุมัติ และขอเบี่ยงเบนให้การช่วยเหลือโดยถือแนวทางของสหรัฐอเมริกา เป็นแนวทางหลักตามที่ได้วิเคราะห์ไว้

3. เพิ่มอำนาจให้แก่เจ้าพนักงานในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักฐานทางทะเบียนการยืนยันข้อมูลเกี่ยวกับตัวพยานในชื่อใหม่หรือชื่อเดิม เพื่อให้ได้มาซึ่งสวัสดิการหรือสิทธิอันพึงมีตามกฎหมาย

4. เพิ่มหน้าที่ของผู้ที่ได้รับการคุ้มครองเพื่อปกปิดข้อมูลในการให้ความช่วยเหลือแก่พยานและถือเป็นการผิดอาญาด้วย

5. พัฒนาหน่วยงานคุ้มครองพยานให้เป็นหน่วยงานอิสระและขึ้นตรงต่อรัฐมนตรี และกำหนดงบประมาณให้เพียงพอต่อการให้ความช่วยเหลือ

6. แก้ไขการเบิกจ่ายงบประมาณ โดยกำหนดให้มีระเบียบพิเศษ และไม่ต้องดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการเช่นเดียวกับระบบราชการ โดยปกปิดเพื่อลดขั้นตอนในการดำเนินการเบิกจ่ายและป้องกันการเปิดเผยข้อมูลอันเป็นความลับ

4.3 แนวทางแก้ไขปัญหาโดยวิเคราะห์มาตรการสืบพยานล่วงหน้าในกรณีผู้ต้องขังเป็นพยานปากสำคัญเพื่อลดความเสี่ยงของผู้ต้องขัง

การคุ้มครองพยานในคดีอาญาโดยการสืบพยานล่วงหน้านั้นเป็นไปตามบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไข และ วิธี

การสืบพยานไว้ล่วงหน้าดังนี้¹¹

1. เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะเป็นการยากแก่การนำพยานมาสืบในภายหน้า เนื่องจากมีเหตุอันควรเชื่อได้เหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้ (มาตรา 237 ทวิ วรรคหนึ่ง)

1.1 พยานบุคคลจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร

1.2 ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

1.3 มีที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี

1.4 มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม

1.5 มีเหตุจำเป็นอื่น ๆ

2. พนักงานอัยการเห็นสมควร หรือโดยพนักงานสอบสวน หรือผู้เสียหายร้องขอ ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งสืบพยานไว้ก่อนล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีต่อศาล (มาตรา 237 ทวิ วรรคหนึ่ง)

3. คำร้องของพนักงานอัยการต้องระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดและถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ ก็ให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาล แต่ถ้าผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจศาลก็ให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาพิจารณา (มาตรา 237 ทวิ วรรคหนึ่ง)

4. เมื่อได้รับคำร้องจากพนักงานอัยการ ให้ศาลสืบพยานนั้นทันที (มาตรา 237 ทวิ วรรคสอง)

5. สิทธิของผู้ต้องหาในการสืบพยานไว้ก่อนนี้ ได้แก่ การซักค้าน หรือตั้งทนายความ ซักค้านพยานที่สืบไว้ก่อนได้ นอกจากนี้ ถ้าเป็นกรณีที่ศาลต้องตั้งทนายความให้ตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 173 เมื่อผู้นั้นตกเป็นจำเลยแล้ว ศาลต้องตั้งทนายความให้ ถ้าเห็นว่าตั้งทนายความให้ทัน แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายความได้ทัน หรือผู้ต้องหาไม่อาจตั้งทนายความได้ทัน ก็ให้ศาลซักถามพยานนั้นให้แทน (มาตรา 237 ทวิ วรรคสองและวรรคสาม)

6. คำเบิกความของพยานให้อ่านให้พยานฟัง และถ้าผู้ต้องหาอยู่ในศาลนั้น ก็ให้อ่านคำเบิกความต่อหน้าผู้ต้องหา (มาตรา 237 ทวิ วรรคสี่)

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28

7. ในกรณีที่พยานเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ต้องสืบพยานตามหลักการสืบพยานเด็กตามมาตรา 172 ตรี (มาตรา 237 ทวิ วรรคแปด)

8. คำเบิกความของพยานนี้ ศาลสามารถรับฟังเป็นพยานในชั้นพิจารณาได้ เมื่อผู้ต้อนทานนั้น ถูกฟ้องเป็นจำเลย (มาตรา 237 ทวิ วรรคห้า)

กรณีของผู้ต้อนทานนั้น สามารถขอสืบพยานไว้ก่อนได้ โดยอาศัยเหตุเช่นเดียวกับของพนักงานอัยการ (มาตรา 237 ทวิ วรรคหก) และเมื่อศาลรับคำร้องและเห็นสมควร ศาลก็จะมีคำสั่ง อนุญาตให้สืบพยานไว้ก่อน และแจ้งให้พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ ที่เกี่ยวข้องทราบ ในการนี้ พนักงานอัยการ มีสิทธิซักค้านพยานของผู้ต้อนทาน ส่วนหลักเกณฑ์และวิธีการอื่น ๆ ก็เป็นไปในทำนองเดียวกับกรณีที่พนักงานอัยการ โดยตนเอง หรือโดยได้รับคำร้องจากผู้เสียหาย หรือพนักงานสอบสวนร้องขอยื่นคำร้องต่อศาลให้สืบพยานไว้ล่วงหน้า(มาตรา 237 ทวิ วรรคเจ็ด) ¹²

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹² ณรงค์ ใจหาญ, การคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำในคดีอาญา, ตุลาคม 1, 47 (มกราคม - เมษายน 2543), หน้า 19 -20

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยพยานเป็นหลักการวิเคราะห์แต่ละประเทศ เพื่อนำมาปรับใช้เป็นมาตรการคุ้มครองพยานเป็นพิเศษ โดยพิจารณาประเด็นหลักสามประเด็น คือ

1. การจัดระบบบริหารจัดการของมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพ
2. ขอบเขตของการให้ความช่วยเหลือตามมาตรการพิเศษ
3. การประสานความร่วมมือระหว่างพนักงานเจ้าหน้าที่และการรักษาความลับในการดำเนินการ

แม้ประเทศไทยมีสำนักงานคุ้มครองพยานเป็นองค์กรดูแลเรื่องพยานเป็นพิเศษแล้ว แต่ต้องการพัฒนาให้การคุ้มครองพยานมีประสิทธิภาพ และในปัจจุบันได้มี MOU กับหน่วยงานเกี่ยวข้องกว้าง ๆ กับกระทรวงกลาโหม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในเรื่องคุ้มครองทั่วไปและเบิกจ่ายเงินในความร่วมมือประสานงานชัดเจน แต่ก็ยังไม่มีมีการประสานการทำงานที่เป็นรูปธรรม จึงควรมีการสร้างแนวทางปฏิบัติในระยะสั้นให้มีการบริหารจัดการประสานงานเป็นรูปธรรมที่มีประสิทธิภาพให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือพยานมากกว่าเดิม ส่วนแนวทางการพัฒนาในระยะยาวอาจต้องแก้กฎหมาย เพื่อกำหนดวิธีการประสานการทำงานที่มีความชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

หลักเกณฑ์ในการคุ้มครองพยานในมาตรการพิเศษกำหนดไว้ในมาตรา 8-12 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ค่าใช้จ่ายและค่าตอบแทนพยาน เป็นไปตามอัตราที่กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ.2547 บันทึกข้อตกลงกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การประสานงานน้อยมาก ไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการประสานงานในแต่ละเรื่อง ในพระราชบัญญัติว่าหน่วยงานสำนักคุ้มครองพยานจะต้องดำเนินการประสานอย่างไร จึงทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการประสานงาน อัตราค่าตอบแทนพยานในการให้ความคุ้มครองต่ำ โดยถืออัตราค่าแรงขั้นต่ำ เป็นค่าตอบแทนพยานวันละ 200 บาท

เป็นอัตราค่อนข้างน้อย ไม่จูงใจให้พยานที่จะให้ความร่วมมือเพราะพยานอาจมีสภาพความเป็นอยู่ลำบากมากกว่าเดิม ส่วนการจ่ายเงินในโครงการคุ้มครองพยานนั้นมีระเบียบค่อนข้างเคร่งครัดและจะเบิกได้แต่ต้องเปิดเผยชื่อพยาน ส่วนปัญหาเรื่องการบริหาร มีคนน้อยเมื่อเทียบกับ U.S. Marshal ที่มีคนมากสามารถคุ้มครองความปลอดภัยระยะยาวได้ ต้องผ่านการพิจารณาหลายขั้นตอนกระทบต่อการรักษาความปลอดภัย เจ้าหน้าที่ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมในด้านการให้ความคุ้มครองพยานในมาตรการพิเศษอย่างเพียงพอ ซึ่งประเทศไทยยังไม่เคยใช้มาตรการนี้เลย

กฎหมายต่างประเทศ แบ่งระบบการคุ้มครองพยานเป็น

1. ประเทศที่ให้การคุ้มครองเป็นระบบ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา มี U.S. Marshals และเป็นรูปแบบที่ไทยนำมาร่างกฎหมาย สำหรับออสเตรเลีย มีกฎหมายและหลักเกณฑ์ดีมาก มีตำรวจรับผิดชอบในมาตรการคุ้มครองพยานที่จะปราบปรามมาเพียง

2. ประเทศที่ให้การคุ้มครองโดยเป็นกำหนดเป็นภาระงานพิเศษของเจ้าพนักงานในหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรม ได้แก่ อังกฤษ ให้ตำรวจประสานกับหน่วยงานที่ให้การคุ้มครองอื่น เช่น การเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล จะประสานงานกับกรมการปกครอง ย้ายที่อยู่ประสานกับการเคหะแห่งชาติในนิวซีแลนด์ ให้ตำรวจประสานงานกับหน่วยงานอื่นและขอคำสั่งศาล มีการปกปิดพยานตั้งแต่ต้น ในเยอรมัน ให้พนักงานอัยการและตำรวจประสานงานเพื่อให้ความคุ้มครอง และในฝรั่งเศสไม่มีมาตรการคุ้มครองเป็นพิเศษ แต่ใช้มาตรการในการปกปิดชื่อ และนำพยานมาสืบโดยไม่เปิดเผยชื่อเป็นหลักป้องกันความปลอดภัยของพยาน

ประเทศส่วนใหญ่มีบทบัญญัติเหมือนกฎหมายคุ้มครองพยาน แต่เป็นของใหม่ไม่เป็นที่รู้จักหรือคุ้นเคย มีข้อสงสัยว่าจำเป็นมากน้อยแค่ไหน จะใช้ได้ผลอย่างไร มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ปัจจุบันอาชญากรรมเปลี่ยนรูปแบบเป็นองค์กรและกระบวนการอาชญากรรมไม่ใช่อาชญากรที่กระทำเป็นปัจเจก ซึ่งมีความสลับซับซ้อน พยาชนบุคคลจึงเป็นปัจจัยสำคัญให้ศาลใช้ดุลพินิจลงโทษ

การคุ้มครองพยานในระบบยุโรปกับคอมมอนลอว์ มีความแตกต่างอยู่ที่หลักการให้สิทธิจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยานในขณะที่ให้การ เพื่อการตรวจสอบพยาน มาตรการย้ายที่อยู่ของพยานในสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย ยึดหลักการเผชิญหน้าโดยเคร่งครัด ฝรั่งเศสมีการปกปิดชื่อแต่ไม่จัดพยานย้ายที่อยู่เพราะเป็นการลงทุนมาก ประเทศไทยมีกฎหมายคุ้มครองพยานที่ได้อิทธิพลจากสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียยึดหลักการเบิกความต่อหน้าจำเลยต้องคุ้มครองพยานเคร่งครัดการได้พยานสำคัญจากองค์กรอาชญากรรมใหญ่โดยที่รัฐคุ้มครองทำให้กล้าเบิกความ มีความรู้สึกปลอดภัย สามารถเบิกความเพื่อนำตัวการรายใหญ่เข้าคุกเห็นผลดีทำลายองค์กรอาชญากรรมได้พยานกำลังให้ประโยชน์ คนส่วนใหญ่ในประเทศเป็นหนี้ของพยานกลุ่มนี้ พยานที่อยู่ในความคุ้ม

ครองของ U.S. Marshals เป็นผู้กระทำผิดมาก่อน ส่วนน้อยมากเป็นพยานบริสุทธิ์ การคัดพยานเข้าโครงการจึงซับซ้อนและต้องประเมินรอบด้านหลายส่วน และเมื่อมีการย้ายที่อยู่ของพยานที่ผิดไปในสังคมใหม่ ต้องมีการประเมินสังคมใหม่ที่ย้ายไปอยู่ด้วยเพราะรัฐใหม่ต้องได้รับกระทบกระเทือนแน่นอนจากการที่มีผู้กระทำผิดไปอยู่

กระบวนการคัดกรองของสหรัฐอเมริกามีความละเอียดมาก เริ่มจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในสหรัฐอเมริกา U.S. Marshals มีหน้าที่ให้ความปลอดภัยสุขภาพอนามัยแก่พยาน แต่ไม่ถูกต้องซึ่งหน่วยงาน OEO จะทำหน้าที่คัดกรองและรับคนเข้าโครงการคุ้มครองพยานในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การก่อการร้าย องค์กรอาชกรรมหรือความผิดร้ายแรงกับหน่วยงาน BOT หรืองานราชทัณฑ์ ทำหน้าที่คุ้มครองพยานที่เป็นผู้ต้องขัง โดยอำนาจสั่งการอยู่ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมสามารถมอบอำนาจได้

US Code , title 18 ได้บัญญัติหลักการคุ้มครองพยานโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจออกคำสั่งย้ายที่อยู่พยาน เป็นพยานของรัฐหรือมลรัฐก็ได้ เงื่อนไขต้องเป็นความผิดรุนแรงเท่านั้น เนื่องจากรัฐต้องใช้จ่ายเงินมากในการคุ้มครองพยาน เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนที่ได้รับ จึงต้องเป็นคดีใหญ่และสำคัญ อาจสั่งคุ้มครองครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดพยานได้ และรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ไม่มีความรับผิดชอบทางแพ่งอาญาในการสั่งอนุมัติหรือไม่อนุมัติคุ้มครองพยานเป็นดุลพินิจเต็มที่

มาตรการคุ้มครองพยานจะให้เอกสารที่จำเป็นในการเปลี่ยนชื่อใหม่ คล้ายกฎหมายคุ้มครองพยานในไทย และการให้ที่พักแก่พยานและผู้เกี่ยวข้องเป็นมาตรการมีประสิทธิภาพมากที่สุด พยานไม่ต้องเผชิญองค์กรอาชญากรรมที่เคยอยู่และไม่โดนข่มขู่ เดิมใช้การย้ายที่อยู่แบบถาวรใช้งบมากและพยานต้องร่วมมืออย่างจริงจัง 1970 จึงแยกเป็น 3 ลักษณะ

1. การย้ายที่อยู่เร่งด่วน เพราะถูกข่มขู่ รัฐจอร์เจียจัดบ้านพักในค่ายทหาร บัลติมอร์ แมรี่แลนด์ มิเชลเฮาส์ พยานจะใช้ชื่อปลอมจ่ายเงินผ่านคนกลางที่ไม่ใช่ตำรวจหรืออัยการ เป็นการย้ายที่อยู่เร่งด่วน เป็นวันหรือสัปดาห์จนกว่าไม่เป็นอันตราย

2. การย้ายที่อยู่ชั่วคราว มาตรการนานขึ้นเป็นเดือน ใช้กับการคุ้มครองพยานจากอาชญากรรมไม่ใหญ่นัก รัฐรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด

3. การย้ายที่อยู่ถาวร มีการเปลี่ยนชื่อนามสกุลด้วย ได้ผลดีเพราะการเบิกความของพยานทำให้อาชญากรรมลดจำนวนลงไปได้มาก แต่กระทบสังคมและตัวพยานด้วย ซึ่งจะเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับกฎหมายไทย พยานเข้าโครงการได้รับผลกระทบทางจิตวิทยา ถูกบังคับให้ตัดความสัมพันธ์กับเครือญาติและครอบครัว ไม่ให้เยี่ยมบ้าน พยานเครียดวิตกกังวลซึมเศร้า จำกัดเฉพาะพยานเบิกความคดีสำคัญเท่านั้น และเป็นพยาน มีประวัติอาชญากรรมมาก่อน การย้ายไปสังคมใหม่อาจเป็น

อันตรายต่อสังคมใหม่ที่มีผู้กระทำผิด เจ้าหน้าที่ U.S Marshals หรือกระทรวงยุติธรรมต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเสมอเพื่อให้จับตาและรายงานเมื่อก่อปัญหา

กระบวนการคัดกรองคนเข้าสู่โครงการป้องกันการแฝงของพยานมีการประเมินและตรวจสอบอย่างละเอียด กฎหมายไม่มีการกีดกันกรอง พยานต้องแจ้งข้อมูลทั้งหมด ข้อมูลสุขภาพจิตใจ รัฐมนตรีจัดทำกรประเมินรายงานลายลักษณ์อักษร เพื่อแสดงความสำคัญว่าพยานมีค่าจริงเป็นพยานสำคัญในการเบิกความในคดีสำคัญ จะมีภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้น การพิจารณาความจำเป็นเบิกความพยานมีประโยชน์สามารถล้มล้างองค์การอาชญากรรมได้มากกว่าองค์การสาธารณชน พิจารณาประวัติอาชญากร ความเป็นไปได้ในการใช้มาตรการอื่น ๆ ผลการตรวจสภาพจิตใจพยาน สิทธิในการเยี่ยมเยียนครอบครัว แต่รัฐมนตรีไม่คุ้มครองพยานหากสาธารณชนมีอันตรายมากกว่า

การทำบันทึกข้อตกลงที่รัฐทำกับพยานที่ได้รับความคุ้มครอง กำหนดหน้าที่พยาน การฝ่าฝืนหน้าที่โดยจงใจจะถูกยกเลิกการคุ้มครองพยาน สิทธิของพยานได้รับ ถ้าพยานไม่ปฏิบัติตามต้องถูกเพิกถอนความคุ้มครอง ซึ่งกฎหมายไทยไม่มีหนังสือแบบฟอร์มสำนักงานคุ้มครองพยานของไทยที่กำหนดหน้าที่แต่ไม่ใช่ MOU ส่วนการสิ้นสุดการคุ้มครองพยานคล้ายของไทย ถ้าฝ่าฝืนจะถูกเพิกถอนคุ้มครองพยาน การให้ข้อมูลเท็จหรือแฝงเข้ามาจะถูกเพิกถอน

ประเทศออสเตรเลีย ได้อธิปไตยจากสหรัฐอเมริกา The Witness Protection Act 1994 โดยหน่วยงานตำรวจแห่งชาติ โดย The Commissioner หรือผู้บัญชาการตำรวจสูงสุดเป็นผู้พิจารณาให้พยานเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานมี 9 ข้อ เช่น การเปลี่ยนชื่อที่อยู่ การย้ายที่อยู่พยาน การพิจารณาออกคำสั่ง มีความน่าสนใจกำหนดเป็นหน้าที่สำคัญของพยานที่ต้องเปิดเผยข้อมูลต่อ The Commissioner เพื่อประกอบการประเมิน มาตรา 7 กำหนดห้ามมิให้ The Commissioner ออกคำสั่งอนุมัติจนกว่าพยานเปิดเผยข้อมูลครบถ้วนแล้ว 15 ข้อ เช่น หนีสินเดิม ความรับผิดชอบตามกฎหมายีอากรให้ตำรวจทราบ เพื่อจะเป็นคนกลางในการประสานเพื่อเจ้าหน้าที่ฟ้องเรียกหนี้ให้สามารถบังคับชำระหนี้ได้ การเปิดเผยประวัติอาชญากรรม คดีแฝงที่พยานเป็นโจทก์จำเลย คดีล้มละลาย กฎหมายว่าด้วยการเข้าเมือง ความสามารถทางการเงิน ปริมาณเงินสดในความครอบครอง ประวัติการแพทย์ ภาระการเลี้ยงดูบุตร

เมื่อพยานเปิดเผยข้อมูลให้ทราบแล้ว มาตรา 8 ได้วางแนวทางการใช้ดุลพินิจของ The Commissioner ดังนี้ พยานควรได้รับความคุ้มครอง พยานให้ความยินยอมเข้าสู่โครงการและมีสภาพร่างกายจิตใจเหมาะสม ความสำคัญของคดี ความสำคัญของพยานที่ได้รับความคุ้มครอง มีวิธีการอื่นที่คุ้มครองพยานหรือไม่ ธรรมชาติการรับรู้อันตรายของพยานและความสัมพันธ์กับพยานอื่น

The Commissioner สั่งให้พยานเข้าสู่โครงการแล้วจะทำ MOU ระหว่างพยานที่เข้าสู่โครงการกับตำรวจ คล้ายสหรัฐอเมริกา อธิบายหลักเกณฑ์พื้นฐานสิทธิหน้าที่ของพยานและการถูก

เพิกถอน การลงนาม MOU เป็นจุดเริ่มต้นของการคุ้มครองพยาน การสิ้นสุดเมื่อพยานไม่ร่วมมือ ปฏิบัติผิดหน้าที่ใน MOU หรือจงใจฝ่าฝืนตามข้อตกลง MOU เป็นหน้าที่ของรอง The Commissioner เป็นผู้ให้ยุติโครงการถ้าคำสั่งไม่ชอบสามารถอุทธรณ์ต่อ The Commissioner ได้

พยานมีคุณค่าสามารถให้ข้อเท็จจริงและรัฐสามารถลี้ภัยคุ้มครองได้ สังคมเป็นหนี้จึงต้องให้ความสำคัญ และพยานเป็นผู้กระทำผิดส่วนใหญ่ กระบวนการคัดกรองจึงต้องละเอียดมาก ต้องจัดทำประเมินวางหลักเกณฑ์คัดกรองพยานเข้าสู่โครงการอย่างรัดกุมและเกิดประโยชน์สูงสุด

ขั้นตอนกลั่นกรองพยานเข้ามา การประเมินความพร้อมของพยานเป็นเรื่องสำคัญ การระดมทุนประวัติอาชญากรรมต้องเป็นที่รับรู้ด้วย ซึ่งประเทศไทยเบากว่าต่างประเทศ

ส่วนในกฎหมายเยอรมัน เดิมเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มาตรการคุ้มครองพยานป้องกันไม่ให้พยานถูกตรวจพบจากจำเลย ปกปิดไม่ให้รู้ชื่อและที่อยู่ของพยานเป็นการคุ้มครองตั้งแต่ต้นคล้ายฝรั่งเศส การคุ้มครองพยานลักษณะพิเศษ ปกปิดชื่อ คุณแลสถานที่อยู่ ปรากฏในระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน ตำรวจต้องตรวจสอบให้การเยียวยารักษาทางจิตแก่พยานตำรวจสามารถให้ความคุ้มครองดูแลติดตามพยาน พาพยานย้ายที่อยู่เปลี่ยนชื่อสกุลได้ ตำรวจและศาลมีบทบาท เยอรมันได้เริ่มมีกฎหมายให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาเมื่อปี 2001 เป็นกฎหมายพิเศษ Witness Protection Harmonization Act 2001 ในการปกปิดชื่อพยาน ดูแลค่าครองชีพพยาน ผู้อนุมัติให้ความคุ้มครองคือตำรวจ และจัดตั้งหน่วยคุ้มครองพยานให้การดูแลเป็นหน่วยเฉพาะ

ประเทศอังกฤษ ไม่มีสำนักงานคุ้มครองพยานและไม่มีกฎหมายเฉพาะแต่ต่อมารัฐสภาได้เห็นความสำคัญของพยานในคดีสำคัญ ได้ออกกฎหมายคุ้มครองพยาน Serious Organised Crime and Police Act 2005 โดยการให้ความคุ้มครองพยานอยู่ในความดูแลของตำรวจตามรูปแบบได้ศึกษาวิจัยจากหลายประเทศและของสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้อังกฤษเชื่อมั่นในระบบตำรวจ แต่ไม่ใช่หน่วยงานเดียว ในการให้ความคุ้มครอง การอนุมัติอยู่ในตำรวจ แต่การให้บริการในหลาย ๆ ด้านแก่พยานให้มีการประสานงาน ไม่มีปรากฏในกฎหมายลูกบท แต่อยู่ในกฎหมายฉบับนี้เป็น Provider เช่น การเคหะแห่งชาติ การรักษาพยาบาล มีบทบาทในการรับเรื่องจากตำรวจ การส่งผ่านการประสานงานจะนำมาพัฒนาเป็นกฎกระทรวงในไทย และอังกฤษมีความชัดเจนของเจ้าหน้าที่และพยานมีหน้าที่ปกปิดข้อมูลต้องสร้างความตระหนักของทั้งสองฝ่ายต้องร่วมมือปกป้อง หน้าที่การเปิดเผยข้อมูลบางประการเพื่อให้ได้สิทธิในสวัสดิการแก่พยานได้

ประเทศนิวซีแลนด์ ไม่มีกฎหมายคุ้มครองพยานเป็นเรื่องเฉพาะ หน่วยงานรับผิดชอบเป็นหน่วยงานตำรวจ แต่ตำรวจได้ใช้มาตรการที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เชื่อมโยงกับการคุ้มครองพยาน สำหรับการคุ้มครองพยานนั้นตำรวจให้ความคุ้มครองโดยการปกปิดชื่อก่อนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาและชั้นสอบสวนต้องขอศาล การประสานงานเป็นกระบวนการโดยตำรวจ การตรวจสอบสุขภาพ การทำข้อตกลงกับพยานในการให้ความร่วมมือ ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน การย้ายที่อยู่และการให้คำปรึกษา กฎหมายบัญญัติให้มีหน่วยตรวจสอบภายในของตำรวจตรวจสอบ ใบเสร็จรับเงินต้องปกปิดชื่อด้วยในการทำการเบิกจ่าย การติดตามพยาน การให้ความคุ้มครองพยานเป็นพิเศษ เป็นการพัฒนาระบบที่ต้องมีการฝึกอบรมพนักงานให้คุ้นเคยกับระบบพยาน

ในภาพรวม ประเทศที่มีรูปแบบของการคุ้มครองพยาน ประเทศสหรัฐอเมริกาก้าวหน้าที่สุด มีการดำเนินการเป็นกิจจะลักษณะ รอบคอบในการเก็บข้อมูลก่อน ดูความพร้อมของพยาน สำนักงานคุ้มครองพยานเป็นเอกเทศ ไม่ใช่เจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่อย่างเดียว

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอสำหรับแนวทาง การประสานความร่วมมือเป็นประเด็น กฎหมายให้มีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความชัดเจน ในโครงการวิจัยที่แล้วการเปลี่ยนชื่อตัวชื่อสกุลทำยากมาก เพราะกฎหมายไม่เหมือนกัน การประสานงานต้องให้เป็นความลับผ่านน้อยที่สุดและมีประสิทธิภาพเป็นโครงการระยะสั้น การทำ MOU หรือกฎกระทรวงที่มีข้อผูกพันชัดเจน รวมถึงการให้กำลังใจแรงจูงใจ

ประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียแตกต่างจากประเทศไทยแม้จะเป็นต้นแบบ มีข้อเสนอแนะสำหรับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษในกฎหมายไทย 7 ข้อดังนี้

1. ประเด็นเรื่องข้อมูลที่จำเป็นในการใช้ดุลพินิจออกคำสั่ง ไทยมีแต่กฎกระทรวงปี 2548 ข้อ 3-5 กำหนดให้พยานต้องเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่และพฤติการณ์ที่พยานรู้สึกไม่ปลอดภัยถูกข่มขู่แต่เป็นข้อมูลเพียงด้านเดียวเหมือนมาตรการทั่วไปไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจ เช่น ข้อมูลทางจิตวิทยา การย้ายที่อยู่ สภาพสังคมใหม่ ข้อมูลด้านหนี้สิน การเป็นคดี จึงควรมีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติบังคับให้เปิดเผยข้อมูลเหล่านี้

2. ประเด็นแนวทางใช้ดุลพินิจออกคำสั่ง ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลีย ได้กำหนดแนวทางเป็นลายลักษณ์อักษรแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและ The Commissioner ในการออกคำสั่งคุ้มครองพยาน การพิจารณาประวัติอาชญากร สภาพร่างกายจิตใจ ความสำคัญของคดี ฯลฯ กฎหมายไทยไม่มีแนวทางแต่พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 กำหนดให้สำนักงานคุ้มครองพยานทำเรื่องเสนอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม สั่งใช้

มาตรการพิเศษ

3. ประเด็น MOU พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ไม่ได้กำหนดให้จัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างรัฐกับพยาน แต่สำนักงานคุ้มครองพยานได้จัดทำบันทึกข้อตกลงแบบ สคพ.2 เป็นแบบสมัครคำร้องขอเข้าร่วมความคุ้มครองในระยะเบียบยุติธรรม เป็นแบบฟอร์มสำเร็จรูป การกำหนดเงื่อนไขแก้ไขเพิ่มเติมบางอย่างทำไม่ได้ เช่น การเลี้ยงดูบุตร การห้ามไม่ให้พยานไปยุ่งเกี่ยวจนเกิดเหตุร้ายและเกิดผลเสีย ทำให้พยานไม่ทราบสิทธิหน้าที่ชัดเจน การฝ่าฝืนจะถูกเพิกถอนการคุ้มครอง

4. ประเด็นการจัดการหนี้สินพยาน ก่อนเข้าสู่โครงการคุ้มครอง การเปลี่ยนชื่อย้ายที่อยู่ทำให้เจ้าหน้าที่ยากต่อการติดตามหนี้ ต้องมีมาตรการพิเศษในการจัดการหนี้สินของพยาน U.S. Marshals เป็นตัวกลางประสานเกลี้ยกล่อมให้ใช้หนี้เพื่อไม่ให้เปิดเผยความลับ หากไม่ยอมชดใช้หนี้จะเกิดปัญหา U.S. Marshals พิจารณาว่าจะเปิดเผยให้เจ้าหน้าที่ทราบเพื่อยึดทรัพย์ชำระหนี้หรือไม่ ถ้าไม่เปิดเผย เจ้าหน้าที่ร้องขอต่อศาลตั้งเจ้าพนักงานไปบังคับคดีให้แทน (Guardian) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมต้องเปิดเผยให้ พนักงานบังคับคดี กฎหมายไทยควรกำหนดหน้าที่ให้พยานเปิดเผยหนี้สินให้เจ้าหน้าที่ทราบ

5. ประเด็นวิธีการคุ้มครองชั่วคราว พยานอาจได้รับอันตรายต้องให้มาตรการคุ้มครองชั่วคราวเร่งด่วน เพราะในคดีแพ่งหรือคดีปกครองเป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินยังขอคุ้มครองชั่วคราวได้พยานบุคคลมีอันตรายมากกว่าทรัพย์สิน กฎกระทรวงกำหนดให้รัฐมนตรีทำคำสั่งภายใน 30 วัน และ 45 วัน ในการเปิดโอกาสให้พยานร้องขอมาตรการพิเศษยื่นขอคุ้มครองชั่วคราวเพื่อกันพยานจากอันตรายนั้น

6. มาตรการพิเศษบางอย่างที่ไม่เพียงพอในกฎหมายไทย เช่น การย้ายที่อยู่ที่ต้องมีค่าขนส่ง มีค่าใช้จ่ายเดินทาง ค่าที่พัก บังคับพื้นฐานที่จำเป็น

7. ประเด็นการจัดการเกี่ยวกับบุตร การย้ายที่อยู่เฉพาะพยานแยกครอบครัว สิทธิจัดการเกี่ยวกับบุตรควรให้องค์กรของรัฐจัดให้พยานได้พบพูดคุยกับบุตรได้

ทั้ง 7 ประเด็นอาจปรับใช้กับของไทยได้บางส่วน บริบทต่างประเทศมักเป็นพยานที่กระทำ ความผิดมาก่อนซึ่งแตกต่างจากประเทศไทย

ข้อสังเกตและความห่วงใย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จึงต้องทำโครงการวิจัยมุ่งพัฒนาประสิทธิภาพองค์กรสำนักงานคุ้มครองพยานและหาวิธี เพราะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วย กฎหมายคุ้มครองพยานควรยึดหยุ่นในชั้นเบื้องต้น สหรัฐอเมริกามีพัฒนาการตั้งแต่ปี 1970 ไทยทำไมไม่ใช่ DSI เพราะเป็นหน่วยใช้กำลัง แต่เป็นพัฒนาการ ผู้ร่างกฎหมายและกระทรวงยุติธรรม ปี 2545 ได้แยกศาลมีการปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับปัญหาอาจเป็นจุดหนึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนา

องค์กรต่อไป

หลังจากเปิดสำนักงานคุ้มครองพยาน มีพยานอยู่ในโครงการทั้งที่ DSI ดำรวจ และสำนักงานรวม 700 กว่าราย ปัจจุบันได้ใช้มาตรการพิเศษแล้ว แต่กระบวนการไม่เหมือนเพราะเป็นเรื่องใหม่ ถ้าใช้มาตรการทั่วไปได้จะใช้ ถ้าเอาไม่อยู่ค่อยใช้มาตรการพิเศษ หรือเป็นคำขอจากหน่วยงาน เช่น DSI มีคดีร้องขอมาที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือพยานร้องขอโดยตรงก็ได้ อะไรเป็นแนวปฏิบัติในความเสี่ยงที่จะต้องใช้มาตรการพิเศษ ถ้าไม่เข้าเกณฑ์มาตรา 8 เป็นคดีที่กระทบสังคมหรือเป็นคดีรุนแรง มาตรา 9 ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมสั่งใช้มาตรการพิเศษ

ค่าใช้จ่าย กรณีต้องการช่วยเหลือพยานสามารถเบิกจ่ายได้ตามที่จ่ายจริง ค่าขนส่งย้ายที่อยู่ เบิกจ่ายได้หมด แต่มาตรการพิเศษกำหนดไว้ 2 ปี มาตรการทั่วไปไม่ได้กำหนดจึงเกิดเป็นข้อเปรียบเทียบ พยานในมาตรการพิเศษได้ 200 บาทเป็นค่าเลี้ยงชีพ อาจเปิดกว้างให้แก้กฎหมายได้ โดยไม่กำหนดระยะเวลาหรือทำให้สอดคล้องกับมาตรการทั่วไป ถ้ามีความเสี่ยงสูงควรให้รางวัลก้อนใหญ่เมื่อออกจากโครงการ

หน่วยก้านกรอง จะใช้ดุลพินิจว่าจะใช้กับคดีอะไรในมาตรการอะไร สำนักงานจะเสนอคณะกรรมการคุ้มครองพยานช่วยเหลือ แต่ไม่มีคดีรุนแรงเกิดขึ้น สำนักงานมีการปฐมนิเทศ บอกลิขิตินหน้าที่ MOU แก่พยาน

โครงการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ รัฐมนตรีเห็นเป็นเรื่องใหม่ ได้จ้างมหาวิทยาลัยศึกษา ปัญหาโครงการสร้างสำนักงานอยู่เช่นนี้ไม่ได้ ต้องมีหน่วยปฏิบัติการ สำนักงานคุ้มครองพยานต้องดำเนินการ ถ้าพยานไม่ยอมอยู่กับตำรวจจะอย่างไร ได้ให้มาทำงานที่สำนักงานเป็นการคุ้มครองพยานแบบไทย ๆ เพราะดูแลเอง ไม่ส่งต่อเป็นข้อจำกัด ต้องปรับโครงสร้างสำนักงานให้มีหน่วยปฏิบัติการ สำนักงานต้องอาศัยหน่วยงานอื่น ก.พ.ร. กำลังพิจารณาว่าสำนักงานควรอยู่กับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพหรือแยกเป็นอิสระให้สายการบังคับบัญชาสั้นที่สุด ขณะนี้ผ่านห้าขั้น ต้องทำทุกอย่างด้วยมือ

การปกปิดข้อมูล ถ้าไม่แก้ไขกฎหมายให้สิทธิจำเลย ไปละเมิดไม่ต้องเผชิญหน้าตลอดเวลา ต้องทำให้มีช่องทางด่วน ไม่เป็นไปตามขั้นตอนผ่านตำรวจและศาล แต่ให้พยานใช้สิทธิพิเศษ

ปัญหาพยานบุคคลในคดีอาญาเป็นเรื่องสำคัญยิ่งต่อกระบวนการยุติธรรม รัฐได้แก้ไขให้มีการคุ้มครองพยานเพื่อให้ความปลอดภัยและจ่ายค่าตอบแทนเหมาะสม เห็นด้วยกับการให้รางวัลจูงใจการเป็นพยาน การปฏิบัติต่อพยานอย่างเหมาะสมเพราะมีพระคุณต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งชั้นสอบสวนและในศาล สร้างทัศนคติที่ดีแก่พยานมาให้การต่อพนักงานสอบสวนและศาล ปัญหาพยานบุคคลจะหมดไป

กฎหมายคุ้มครองพยาน คำจำกัดความพยานบุคคลให้ความคุ้มครองไม่รวมจำเลย ควร มีข้อยกเว้นบ้างเพราะอาจเป็นพยานที่สมควร อาจได้รับความคุ้มครองได้

ควรจะต้องมีมาตรการให้การคุ้มครองชั่วคราว เพราะระยะเวลา 1 เดือน หรือ 45 วัน พยานคงตายหมด

มาตรา 12 จ่ายค่าเลี้ยงชีพ สมควร แต่ระยะเวลา 2 ปีน้อยไป ควรเริ่มคุ้มครองพยานก่อน ระหว่างและหลังเป็นพยาน ควรเพิ่มบทบัญญัติหรือกำหนดระยะเวลาที่สำนักงานคุ้มครองพยาน เห็นสมควรเป็นการขยายเวลา

มาตรการปกปิดชื่อผู้ยื่นข้อหาเห็นด้วย แต่ในชั้นพิจารณาคดีของศาลจะใช้ได้หรือไม่ เพราะ การสืบพยานโดยจำเลยถ้ารู้ว่าพยานเป็นใครจะได้ผู้คัดค้านได้ถูกต้อง และการเปลี่ยนชื่อสกุลในประเทศไทยยาก เพราะเป็นรัฐเดี่ยว มีความสัมพันธ์ในครอบครัวใช้ได้ยาก

การให้ความยินยอมเป็นหลักสำคัญการคุ้มครองพยานเพราะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ หาก มีพยานไม่กลัวตายและเป็นพยานสำคัญในคดีอาชญากรรมแต่ไม่ยินยอมให้คุ้มครองจะมีมาตรการ อย่างไร

ข้อเสนอแนะสำหรับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษในกฎหมายไทย น่าจะเป็น แนวทางที่พัฒนาระบบการคุ้มครองพยานในระยะยาวได้ จึงขอนำมาพิจารณาและเสนอเพื่อที่จะเป็น แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายไทยให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงในการให้คุ้มครองพยาน ในคดีอาญา ดังนี้

1. การสร้างความชัดเจนในการประสานงานระหว่างหน่วยงาน

จากข้อมูลที่ได้อภิปรายในบทที่ 2 พบว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 กำหนดภาระหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยานให้ดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความช่วยเหลือพยานในมาตรการพิเศษ และในปัจจุบันกรมคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพ มีข้อตกลงความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว เช่น กระทรวงกลาโหม กรมการ ปกครอง กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ กรมพินิจและคุ้มครองเยาวชนและครอบครัว กรม สอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อตกลงดังกล่าว มิได้กำหนดวิธีการประสานความร่วมมือเป็นการเฉพาะเรื่อง และกำหนดวิธีการให้ความร่วมมือ ระหว่างกันไว้ว่าอย่างไร ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การกำหนดข้อตกลงดังกล่าวเป็นเพียงแนวทางการ ประสานงานแต่ยังขาดวิธีการและขั้นตอนการประสานงานที่เป็นรูปธรรม จึงก่อให้เกิดปัญหา ในทางปฏิบัติว่าจะประสานงานอย่างไร

ผู้เขียนเห็นว่า ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 มาตรา 5 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และนายกรัฐมนตรี มีอำนาจออกกฎกระทรวง หรือระเบียบเพื่อบังคับให้เป็นไปตามอำนาจและหน้าที่ของตนในการบังคับให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ได้ ดังนั้น ในแนวทางการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดไว้ให้ชัดเจนในกฎกระทรวง โดยกำหนดให้สำนักงานคุ้มครองพยานเป็นหน่วยงานในการประสานการช่วยเหลือและระบุให้ชัดว่าหน่วยงานใดจะเข้ามาให้ความร่วมมือกับหน่วยงานคุ้มครองพยาน

2. การใช้มาตรการปกปิดชื่อพยาน และการคุ้มครองพยานมิให้เผชิญหน้ากับจำเลยหรือไม่ ต้องมาศาลเพื่อเบิกความ

มาตรการที่กำหนดไว้ในต่างประเทศ และในมาตรฐานสากลเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา โดยเฉพาะในคดีที่กระทำโดยองค์การอาชญากรรมคือ การปกปิดชื่อ ที่อยู่ของพยานก่อนที่จะนำเสนอเข้าสู่กระบวนการทางอาญา และการสืบพยานไว้ก่อนหรือบันทึกคำพยานไว้ในชั้นสอบสวน และนำเสนอเป็นบันทึกคำพยานในชั้นศาล หรือการบันทึกในชั้นสอบสวนด้วยวิดีโอแล้วนำมาเปิดในศาลแทนการเบิกความ หรือการเบิกความโดยใช้ระบบ Teleconference ทำให้พยานไม่ต้องพบหน้าจำเลย และเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ใช้พรรคพวกจำเลยทราบว่าเป็นใครอยู่ที่ใด มาตรการเหล่านี้ผู้เขียนเห็นว่า เป็นมาตรการที่ต้องดำเนินการควบคู่กับการใช้มาตรการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษและควรต้องทำทุกคดี เพราะเป็นมาตรการที่ป้องกันได้ดีกว่า การให้ความคุ้มครองพยานตามโครงการซึ่งต้องใช้บุคลากรจำนวนมาก และงบประมาณมากตามลำดับ

ทั้งนี้ มาตรการหลีกเลี่ยงไม่เปิดเผยชื่อที่อยู่ของพยานหรือป้องกันมิให้พยานมาเบิกความต่อหน้าจำเลย ได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ได้แก่

1) การสืบพยานล่วงหน้า ก่อนฟ้องต่อศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจทั้งฝ่ายพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวน นอกจากนั้นยังมีมาตรการสืบพยานล่วงหน้าหลังจากฟ้องคดีต่อศาลและแต่ยังไม่ถึงวันนัดพิจารณา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2 อันเป็นกรณีการสืบพยานหลักฐานก่อนถึงกำหนดวันนัดสืบพยาน โดยต้องมีเหตุ ได้แก่ “ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม” โดยศาล เห็นหรือคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดร้องขอ อย่างไรก็ตามการสืบพยานล่วงหน้าตามมาตรา 173/2 นี้ ไม่จำกัดเฉพาะพยานบุคคลเท่านั้น แต่หมายรวมถึงพยานหลักฐานทุกชนิด

2) การสืบพยาน โดยไม่ให้พยานเผชิญหน้ากับจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสาม กล่าวคือเป็นกฎหมายที่อนุญาตให้ศาลสามารถสืบพยาน

โดยที่ไม่ให้พยานต้องเผชิญหน้ากับตัวจำเลยได้ โดยอาจกระทำโดยการใช้เทคโนโลยี เช่น ใช้การสืบพยานโดยใช้ระบบ Teleconference หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อป้องกันมิให้เห็นตัวพยาน เป็นต้น หรือการบันทึกคำพยานโดยไม่เปิดเผยชื่อ เช่นเดียวกับพยานสายลับแต่ไม่นำมาเบิกความต่อศาล ทั้งนี้ศาลอาจใช้ดุลพินิจรับฟังพยานบอกเล่าดังกล่าวได้ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 226/3 (2) แต่ที่กฎหมายไทยยังไม่มีการปกปิดชื่อที่อยู่ของพยานก่อนการนำเสนอเข้าสู่กระบวนการพิจารณา เช่นเดียวกับอังกฤษ นิวซีแลนด์ คือ การร้องขอปกปิดชื่อพยานหรือที่อยู่ต่อศาลและใช้ชื่อสมมติ ด้วยเหตุนี้ในกรณีดังกล่าวจึงต้องแก้ไขกฎหมายต่อไป

3) ควรแก้ไขนิยามของคำว่า "พยาน" ในมาตรา 3 ให้รวมไปถึง "จำเลย" ด้วย

4) แนะนำให้เรือนจำใช้ระบบ Teleconference หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือกล้องบันทึกภาพVDO เพื่อใช้ในการสืบพยานที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำเพื่อลดการเผชิญหน้าระหว่างพยานกับจำเลย และเป็นวิธีการแทนการขอตัวผู้ต้องขังออกไปนอกเรือนจำ เพื่อความปลอดภัยของพยาน

5) ใช้มาตรการเปลี่ยนชื่อ และย้ายที่อยู่ของพยานที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยขออนุญาตต่อศาล

ท้ายนี้ กฎหมายการคุ้มครองพยานของไทยควรจะมี “มาตรการพิเศษ” ที่ชัดเจนเพื่อบังคับใช้ในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- จิรนิติ หะวานนท์. มิติใหม่ของการร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินคดีอาญา. *ดูลพาท* 1,36 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2532): 24.
- ณรงค์ ใจหาญ, อุทัย อาทิวา และคณะ. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องร่างแนวทางการจัดทำระบบการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ. สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กันยายน 2551: 64.
- ณรงค์ ใจหาญ. การคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำในคดีอาญา. *ดูลพาท* 1, 47 (มกราคม - เมษายน 2543) : 19 -20.
- ประเสริฐ เมฆมณี. *หลักทัณฑ์วิทยา*. กรุงเทพฯ : แพรววิทยา, 2542.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. รายงานการประเมินผลการดำเนินงานราชทัณฑ์ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด. กรุงเทพฯ, 2542 : 94-97.
- วิญญู พานิชการ. การศึกษาเฉพาะกรณี: การจัดสวัสดิการและประโยชน์แก่ผู้ถูกคุมขังสำหรับข้าราชการกรมราชทัณฑ์ในฐานะปัจจัยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน *วารสารราชทัณฑ์* 36 (เม.ย. – มิ.ย. 2531) : 49-51.
- วีระพงษ์ บุญโญภาส และคณะ. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยาน. *คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กุมภาพันธ์ 2547 : 27.
- สาวตรี สุขศรี. การคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคลในคดีอาญา *วารสารนิติศาสตร์* 3 (กันยายน 2544): 699.
- สุทธิพล ทวีชัยการ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนากฎหมายป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ (ระยะที่ 2). สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด. 2548 : 100.
- อุดม คู่ยธรา. รายงานผลการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ปัญหาคนสันคูกวิฤตยุติธรรมที่ต้องแก้ไข. *วารสารราชทัณฑ์* 48 , 1 (2543): 69-77.

ภาษาอังกฤษ

Henry Campbell. **Black's Law Dictionary Fifth Edition**, St Paul, Min West Publishing Co, 1968.

Kelly Dedel. **Witness Intimidation, Problem-Oriented Guides for Police, Problem-specific Guides Series No. 42**. U.S. Department of Justice. Office of Community Oriented Policing Service.

Nicholas Fyfe and James Sheptycki. International Trends in the Facilitation of Witness Co-operation in Organized Crime Cases. **European Journal of Criminology** 3 (2006): 319. Available in <http://euc.sagepub.com>.

See Johan Peter Wilhelm Hilger, **Organized Crime/Witness Protection in Germany, UNAFEI, Resource Material Series no. 58**.

The Australian Witness Protection Act. Section 3. 1994.

The Australian Witness Protection Act. Section 8 (1). 1994.

U.S. Department of Justice. Office of the Inspector General Audit Division. **Executive summary; United States Marshals Service, Administration of the witness security program**. : i.

U.S. Marshals Service. **F.Y. 2009, Performance Budget, Congressional Submission, Salaries and expenses Appropriation**. : 56. Available in www.usdoj.gov/imd/2009justification

United Nation. **Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceeding involving Organized Crime**. (2008): 74.

United Nation. **Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceeding involving Organized Crime**. (2008): 60.

United Nation. Office on Drugs and Crime. **Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings involving Organized Crime**. New York, 2008.

United States Attorneys' Manual. **Title 9 Criminal Resource Manual**. Witness security.: 9-21,950.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

บันทึกข้อตกลง

ว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยาน ที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือถูกกักกันในคดีอาญา

ระหว่าง

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กับ กรมราชทัณฑ์

เพื่อให้การดำเนินการคุ้มครองพยาน เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และเพื่อให้ปฏิบัติและประสานงานเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และสัมฤทธิ์ผล กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กับ กรมราชทัณฑ์จึงทำบันทึกข้อตกลงไว้ดังต่อไปนี้

1. การปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการทั่วไป

1.1 คดีอาญาใดที่ผู้ต้องขัง ผู้ต้องกักขัง หรือผู้ต้องกักกัน เป็นพยาน นอกจากคดีอาญาที่ผู้ต้องขัง ผู้ต้องกักขัง หรือผู้ต้องกักกันถูกกล่าวหาหรือถูกดำเนินคดี เกิดกรณีพยานนั้นอาจไม่ได้รับความปลอดภัยหรือกรณีพยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้อง ยื่นคำร้องขอให้คุ้มครองพยานต่อสำนักงานคุ้มครองพยาน เมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานรับเรื่องและดำเนินการสอบสวน เพื่อขออนุมัติตามขั้นตอนแล้ว ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานและแจ้งความต้องการเป็นหนังสือไปยังเรือนจำ ทัณฑสถาน สถานกักขังหรือสถานกักกัน ซึ่งเป็นหน่วยคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ที่พยานอยู่ในความควบคุม เพื่อขอให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน โดยกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดในการคุ้มครองพยานดังกล่าวไว้ด้วย

1.2 การดำเนินการตามข้อ 1.1 หากกรณีจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพยาน ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานไปยังเรือนจำ ทัณฑสถาน สถานกักขังหรือสถานกักกันซึ่งเป็นหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ โดยทางโทรศัพท์ โทรสารหรือเครื่องมือสื่อสารอื่นใดเพื่อขอความร่วมมือให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน

1.3 การดำเนินการตามข้อ 1.1 และข้อ 1.2 ให้รวมตลอดถึงกรณีผู้ต้องขัง ผู้ต้องกักขังหรือผู้ต้องกักกันซึ่งเป็นพยาน ร้องขอให้คุ้มครองผู้ต้องขัง ผู้ต้องกักขัง หรือผู้ต้องกักกันที่เป็นสามี ภริยาผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือผู้ต้องขัง ผู้ต้องกักขัง หรือผู้ที่กักกันที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานในคดีอาญา เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม

2. การปฏิบัติและประสานงานให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ

กรณีพยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้อง พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ทั้งนี้ ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ในระหว่างรอการพิจารณาสั่งการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย หากกรณีจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพยาน ให้นำความในข้อ 1 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

3. หน่วยประสานงานคุ้มครองพยาน

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครอง การร้องขอ การขอความร่วมมือหรือแจ้งเหตุใดๆเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน นอกจากสำนักงานคุ้มครองพยานมีคำขอไปยังเรือนจำทัณฑสถาน สถานกักขังหรือสถานกักกัน ซึ่งเป็นหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ โดยตรงแล้ว อาจประสานงานกับกองนิติการ กรมราชทัณฑ์ อีกทางหนึ่งด้วยก็ได้

4. หลักเกณฑ์เบิกจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่าย

งบประมาณในการดำเนินการคุ้มครองพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษรวมตลอดถึงเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการคุ้มครองพยานตามบันทึกข้อตกลงนี้ ให้เบิกจ่ายจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ทั้งนี้ เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547

5. การรายงานผลดำเนินการคุ้มครองพยาน

เพื่อให้มีข้อมูลและสถิติในการประเมินผลการดำเนินการคุ้มครองพยานในทุกด้านสมบูรณ์ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการคุ้มครองพยานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น กรมราชทัณฑ์จะให้ความร่วมมือสำนักงานคุ้มครองพยานในรายงานผลและสถิติเกี่ยวกับการดำเนินการให้ความคุ้มครองพยาน รวมตลอดถึงข้อมูลการใช้จ่ายงบประมาณในส่วนที่กรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการไปแล้วให้สำนักงานคุ้มครองพยานทราบทุก 6 เดือน

6. การปฏิบัติและการประสานงานในการเรียกคืน หรือชดใช้ค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน

กรณีปรากฏในภายหลังว่าพยานไม่มา ไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่เบิกความเป็นพยานโดยไม่มีเหตุสมควรหรือมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษพยานในความผิดฐานแจ้งข้อความในการเท็จความผิดฐานเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล หรือความผิดฐานทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จในคดีที่บุคคลนั้นเป็นพยาน กรมราชทัณฑ์จะรายงานให้สำนักงานคุ้มครองพยานทราบโดยเร็วเพื่อจะได้ดำเนินการเรียกให้พยานนั้นคืนหรือชดใช้ค่าตอบแทน หรือคืนค่าชดใช้ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานและบุคคลอื่นแล้วแต่กรณี ที่รัฐได้จ่ายไปจริงต่อไป

7. การบังคับใช้บันทึกข้อตกลง

ให้ข้อตกลงนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันที่มีผู้มีอำนาจลงนามของทั้งสองหน่วยงานได้มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงเป็นต้นไป

บันทึกข้อตกลงฉบับนี้ทำขึ้น เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2548

(ลงนาม)

(นายกอบเกียรติ กสิวิวัฒน์)

รองอธิบดี ปฏิบัติราชการแทน

อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

(ลงนาม)

(นายนิติ จิตสว่าง)

อธิบดีกรมราชทัณฑ์

ภาคผนวก ข.

คำร้องให้คุ้มครองพยาน

เขียนที่.....

วันที่ เดือน พ.ศ.

เรื่อง ขอให้จัดให้ความคุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร

เรียน (พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา/พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา/
พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา/ศาล/สำนักงานคุ้มครองพยาน)

ด้วยข้าพเจ้า (ผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกัน/บุคคลธรรมดา) ที่อยู่ (เรือนจำ /
บ้านเลขที่) ตำบล/แขวง อำเภอ/เขต จังหวัด โทร.....
เป็นพยานในคดีอาญา (เลขที่ /หมายเลขคำที่ /
หมายเลขแดงที่).....มีความประสงค์ให้พนักงานสืบสวนหรือสอบสวน/พนักงาน
อัยการ/ศาล/สำนักงานคุ้มครองพยาน/จัดให้ (พยาน/สามี/ ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของ
พยาน/บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน) ซึ่งมีรายชื่อดังต่อไปนี้ อยู่ในความคุ้มครอง
ตามที่เห็นเป็นการสมควร

(ชื่อ - สกุล)

(เกี่ยวข้องกับพยาน)

1. เป็น
2. เป็น
3. เป็น

ในการนี้ข้าพเจ้าได้แนบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านของ
ผู้มีรายชื่อข้างต้นซึ่งจะขอให้ให้อยู่ในความคุ้มครอง รวมทั้งเอกสาร/หลักฐานที่เกี่ยวข้อง จำนวน
..... ฉบับ และหนังสือยินยอมของบุคคลดังกล่าว จำนวน ฉบับ มาพร้อมนี้ด้วยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา

.....

(ชื่อ นามสกุล)

ภาคผนวก ก.

คำขอให้ช่วยคุ้มครองพยาน

เขียนที่.....

วันที่ เดือน พ.ศ.

เรื่อง ขอให้ช่วยให้ความคุ้มครองตามความจำเป็น

เรียน(ผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการทัณฑสถาน สถานกักขัง หรือสถานกักกัน)

ด้วยข้าพเจ้า (ชื่อ-สกุล) เป็น (พนักงานผู้มี

อำนาจสืบสวนคดีอาญา/ พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา/พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา/
ศาล/ สำนักงานคุ้มครองพยาน) ตำแหน่ง รับราชการในสังกัด

..... กรม กระทรวง โทร.....

ได้จัดให้..... (พยานซึ่งเป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกัน/ผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกัน ซึ่งเป็นสามี

ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน) ซึ่งถูกคุมขัง/กักกันอยู่ที่

..... (เรือนจำ/ทัณฑสถาน สถานกักขัง/ /สถานกักกัน) ในคดีอาญา (เลข..... /

หมายเลขคำที่ /หมายเลขแดงที่) ข้อหา/ฐานความผิด..... ที่ข้าพเจ้าดำเนินการ/

..... สืบสวน สอบสวน ฟ้อง พิจารณา) คดี ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1. (ชื่อ - สกุล) เป็น ..(พยานบุคคลอื่นที่ เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกัน)...

2. เป็น ..

3. เป็น ..

เนื่องจากมีความจำเป็น (ระบุรายละเอียดและเหตุผลที่ต้องให้ความคุ้มครอง)

ข้าพเจ้าจึงประสงค์ให้เจ้าพนักงานในสังกัดของท่านช่วยให้ความคุ้มครองแก่บุคคลดังกล่าวตาม

ความจำเป็นกำหนดระยะเวลาการคุ้มครองวัน เดือน ปี นับตั้งแต่วันที่ เดือน

..... พ.ศ. ถึงวันที่ เดือน พ.ศ.....

ในการนี้ ข้าพเจ้าได้แนบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้าน
ของผู้มีรายชื่อข้างต้นซึ่งจะขอให้ช่วยให้ความคุ้มครอง รวมทั้งเอกสาร/หลักฐานที่เกี่ยวข้อง จำนวน
รายการ และหนังสือยินยอมของบุคคลดังกล่าว จำนวนฉบับ มาพร้อมนี้ด้วยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

.....

(ชื่อ นามสกุล)

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นาวาตรี ขงยุทธ แต่สุขะวัฒน์ เกิดเมื่อ วันที่ 4 มกราคม 2508 ที่กรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปีการศึกษา 2538 จบเนติบัณฑิต จากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 53 เมื่อ พ.ศ.2543 และ เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2550 เข้ารับราชการทหารตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบัน ดำรงตำแหน่ง นายทหารพระธรรมนูญ กรมพลธิการทหารเรือ กองทัพเรือ

ศูนย์วิทยพัทธพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย